

Şirvanın gözü – Şamaxı

Yeniləşən, abadlaşan,
gözəlləşən diyar

Bakı-İqdir-Qars

Zirvələr oylağı Zəngan

ƏRGƏNƏKON

TÜRKÜN ƏZƏLİ YURDA DÖNÜŞÜ

Dik daşların sirri

Səxavət və xeyirxahlıq bayramı

Fillərin qırılma təhlükəsi

EURO STYLE COMPANY

AVTOMOBİLLƏRİN ZƏMANƏTLƏ SATIŞI VƏ TƏMİRİ | EHTİYAT HİSSƏLƏRİNİN VƏ AKSESUARLARIN SATIŞI

TERIOS

Model 2008, 4x4, 1.5 L., 103 L.s., 10 L / 100 km, avtomat, SRS (2), mərkəzi qapanma, şüşə qaldırıcı (4), elektron güzgülər, ABS və EBD, kondisioner, dumana qarşı faralar, CD, disk təkərlər

2 İL VƏ YA 50000 KM ZƏMANƏTLƏ!!!
100 İLLİK TƏCRÜBƏ, ƏSL YAPON KEYFİYYƏTİ

ÜNVAN

Azərbaycan, Az 1123 Bakı, R.Quliyev küçəsi 12

Tel: +99412 471 55 61 | +99412 4710029 | Faks: +99412 472 20 82 | Mob: +99450 318 68 48

www.eurostyle.az | office@eurostyle.az

RƏNG ÇALARLARI

Drive your way

VERACRUZ

BAŞ ROLDA

 HYUNDAI

www.hyundai.az

4 ARTIĞI
GÜNÜMÜZDƏ

HYUNDAI AUTO AZERBAIJAN

Baş ofis: Z. Bünyadov pr. 118

Dilerlər: "Babək" Babək pr. 22/69; "Şərq Motors" Babək pr. Mehəllə 2366; "A-N" H. Zərdabi pr. 18/7

reklam

Uğurlu biznes və xoş əyləncələr ələmi

“Şəki saray” Bakıdan kənarında istifadəyə verilən beynəlxalq səviyyəli ilk “5 ulduz”lu oteldir. Şəkinin mərkəzində, Xan sarayına, dövlət idarələrinə və mağazalara yaxın ərazidə yerləşir. Xatırladaq ki, Şəkinin iqlimi mülayim dağ iqlimidir. Yay sərin, qışı yağmurludur, amma mülayim keçir.

Oteldə biznes mərkəzi, 6 növ qonaq otağı var, “Şəbəkə” restoranı və “Buta” barı fəaliyyət göstərir. Otel yüksək banket və toplantı imkanlarına malikdir.

www.azal.az

An e-ticket is an electronic version of a paper ticket. The only difference between E-tickets and standard air tickets is that when a passenger is E-ticketed, all his travel information that was previously available on traditional paper ticket is stored electronically in the Computer System of the airline.

Purchasing of E-ticket

Purchasing procedure of the electronic air ticket is very simple and convenient. As it was already mentioned the E-ticket remains in an electronic format in computer system of airline. Passengers will be provided with the passenger itinerary receipt of E-ticket containing the same information as usual paper ticket.

Procedure of purchase of E-ticket.

Electronic air ticket can be purchased at sales offices of Azerbaijan Airlines and its official agents. Procedure remains almost the same without changes:

- 1) You are visiting sales office or agency.
- 2) The agent works out an optimal route, confirm final cost, book if you approve.
- 3) You are paying for air ticket.
- 4) Agent provides you with print-out of the E-ticket

et that also acts as confirmation of a payment.

As the air ticket is not given to passengers in paper format, at the airport you will need to show only your passport or credit card to check-in agent who will check up availability of your E-ticket in the database and provide you with the boarding pass.

Advantages of the E-ticket

- 1) It cannot be lost, mislaid or stolen.
- 2) Simplified and fastest check in at the airport.
- 3) An opportunity of online air ticket purchase.

Implementation of E-ticketing in AZAL

The National Air Carrier «Azerbaijan Hava Yolları» plans to finalize the full transition from paper air tickets to E-tickets by October, 2007. The issue of the first electronic air ticket is planned to the beginning of the 2007.

AZERBAIJAN AIRLINES
WE ARE CREATED FOR YOU

Təsisçidən

Ilin son ayı həmişə bütün insanlar üçün iki cəhətdən əlamətdardır: birincisi, ötənlərə nəzər salınır, görülənlərə yekun vurulur, uğurların və uğursuzluqların səbəbləri araşdırılır. İkincisi, sabaha, işıqlı gələcəyə açıq gözlə baxılır, daha da inkişaf etmək, zirvələrə qalxmaq yolları aranır. İş elə gətirib ki, "Qafqaz"ın bu ilki son sayı 9 rəqəmi ilə bitir. Bu, kainatın bütövlüyünün rəmzidir. Dekabr ayını bayramlar ayı da adlandırmaq olar. Müqəddəs Qurbankəsmə, Dünya azərbaycanlıların həmrəylik günü və Yeni il axşamı hamımızın səbirsizliklə gözlədiyimiz xoş məqamlardır.

Oxuculara təqdim etdiyimiz 9-cu buraxılışı vərəqlədikcə xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadənin sözlərini xatırlamaya bilmirik: "Azərbaycan və türk ellərinin inkişafı, füsunkarlığı adamı qürurlandırır".

Hər sayımızda torpaqlarımızın vüsətini, dostluğumuzu, qardaşlığımızı nümayiş etdirməyə çalışmışıq. XX əsrin əvvəllərində türk dünyasının ulu öndəri Mustafa Kamal Atatürk "Azərbaycanın kədəri bizim kədərimiz, Azərbaycanın sevinci bizim sevincimizdir" – deyirdi. Yeni eranın başlanğıcında isə Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyev bütün dünyaya bəyan etdi ki, "Türkiyə və Azərbaycan bir millət, iki dövlətdir". 2007-ci il böyük bir tədbirle - Türk dövlət və cəmiyyətlərinin XI dostluq, qardaşlıq və əməkdaşlıq qurultayı ilə başa çatdı. Bu qurultayda dövlət başçıları qədim Ərgənəkön törenini icra etdilər. Çəkiclə dəmiri döyən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və Türkiyənin Baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğan bildirdilər ki, əzəli yurda dönən yolun qarşısını dəmir dağ kəssə belə əridilib keçiləcək. Redaksiya heyəti jurnalın bu sayını məhz «yurda dönüş» ruhu ilə həmin törenə həsr etmişdir.

Yaradıcı kollektivə və əziz oxuculara minnətdarlıq hissi ilə,

Cavanşir Feyziyev

EL BİR OLSA...

Baş redaktordan

Vətən, yurd sevgisi insanın ən ilkin ülvü hissələrindən biridir. Bəşər oğlu dizlərini torpağın üstünə qoyub dördayaqlı yeridiyi çağlardan başlayaraq onu isti ana qucağı ilə eyniləşdirib. Əllərini yerdən götürüb iki ayaq üstə durması ilə bütün canlılara kişiliyini göstərmiş. Əski zamanlarda Türkün dilində «kişi» cinsi ayrılığı bildiren kəlmə deyildi, insan anlamında işləndi. Kişilik mərdliyin, igidliyin, mərhəmətin, xeyirxahlığın - insanlığın ən ümdə əlaməti sayılırdı. Bu keyfiyyətlər qadınlarda da, ərlərdə də vardı.

Vətənə, yurda, torpağa bağlılıq ana südümdən keçsə də, sevgili insanlara qarşı məkr, nifrət, paxıllıq da yaranıb. Nədənə, insanın Allah eşqinə, haqqa tapınmağına, öz ocağına sığınmağına, bağlanmağına daha çox paxıllanıblar. Ocaqların odunu söndürmək üçün silaha sarılıblar, Şərlə qardaşlaşıblar. Obaları yerli sakinlərin qanı bahasına ələ keçirənlər kişilikdən - insanlıqdan çıxıb - «ər bədə», arvada, yeni şər adama çevriliblər.

Torpağa onun köklü sakinləri yaraşlıq verir. İnsanlıqsız dünya boş görünərdi... Lakin dünyanı qocaldan da insanlardır.

Azərbaycanın parçalanmış halına bir il də dözdük. Yurdumuzun dilbər guşələrində məkrli düşmən hələ də meydan sulayır. Türkün əzəli torpaqlarına «ər bəd» toxumları səpir ki, orada erməni bitirsinlər. Axi, cır ağacın çərdəklərindən yaxşı meyvə əmələ gəlməz, gerek calaq vurasan.

Ata-babalarımız canlarından keçiblər, bir qarış torpaqlarının belə yağıda qalması ilə bəzi torpaqların qırılıblar, qurtarıblar, hətta ayaqda ancaq bir-iki nəfəri qalıb. İlləri aşırıblar və yenidən törəyiblər, artıb-çoxaldıqca yurd həsrətini təzə nəsillərə qanına, ruhuna hopdurublar.

Qoy düşmənlər sevinməsinlər. Əsir torpaqlarımız murdarlıq götürməyəcək. Türkün yurda qayıtmaq təcrübəsi də var. Allah yolumuzu açıq etsin!..

Ramazan Qafarlı

Təsisçi
Cavanşir Feyziyev

Baş redaktor
Ramazan Qafarlı
editor@caucasustour.az

Baş redaktor müavini
Rəşad Qafarov

Redaktor
Aysel

Tərtibatçı
Xəyyam Əliyev

Fotoqraf
Rüfət Abdulxalığ

Yaradıcı heyət
Qumru Şəhriyar,
Nuranə, Ləman və Günay

Bölgə müxbirləri
Bəxtiyar Hüseynov (Lənkəran)
Rəfael Tağızadə (Şamaxı)
Bəhrüz Əbülfəzoğlu (Güney Azərbaycan)

Reklam və yayım şöbəsi
Vüsal F. Cəfərov
(055) 761 91 10
vusal@caucasustour.az

Maliyyə şöbəsi
Cavid Bağırli

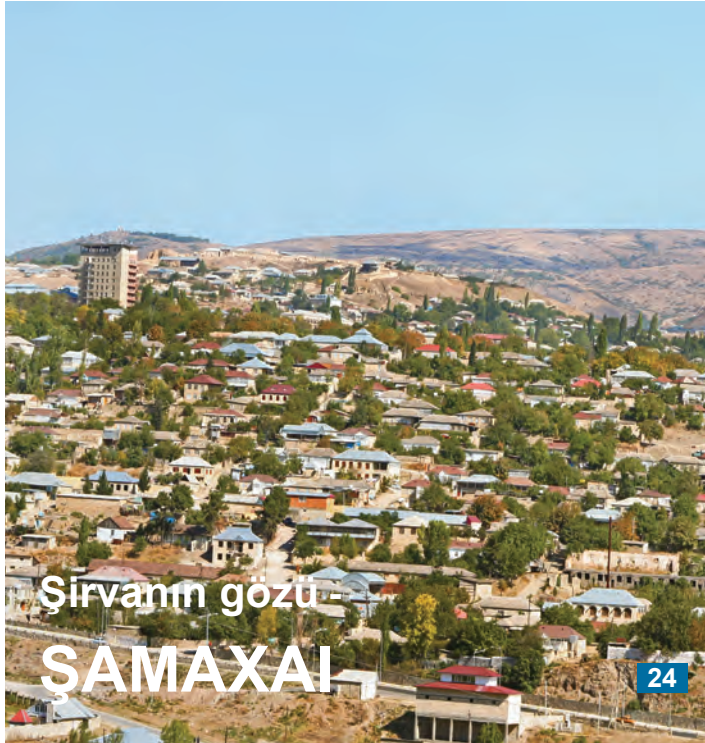
Redaksiya heyəti
Bəxtiyar Vahabzadə (sədr)
Zəlimxan Yaqub
Rəhim Hüseynzadə
Qəzənfər Paşayev
Hüseyn İsmayilov
Seyfəddin Rzasoy
Akif Salam
Oqtay Alxasov
Abbas Mazanov
Fikrət Türkmən (Türkiyə)
Osman Fikri Sərtqaya (Türkiyə)
Cavad Heyət (Cənubi Azərbaycan)
Çoban Xıdır Uluxan (Iraq)

Ünvan:
AZ 1033, Azərbaycan, Bakı,
Heydər Əliyev pr., 73/1, mənzil 31
Tel. +994 12 567 24 88
Mob. 050 532 66 41
www.caucasustour.az
letter@caucasustour.az

Jurnal Ədliyyə Nazirliyində qeydiyyatdan keçib.
Dövlət qeydiyyatı № 0105-P171-44295
Şəhadətnamə № 0089471
VÖİD 1400706511
H/h.: 38030000001237
Bank Standart, 9900006801, kod 505237
M/h.: M/h.: 013 701 000 3944

Redaksiyanın icazəsi olmadan jurnalda material və şəkilləri çap etdirmək qadağandır. Məqalə və şəkillər geri qaytarılmır. Reklamların məzmununa görə məsuliyyəti sifarişçi daşıyır.

LETTERPRESS
Sifariş № 092

Reklamlar

Şəki Saray Hotel
Hunday
Avromed
AZAL
Victoria İnşaat
Əmrəh Bank
ABC kontent
«Qafqaz Turizm» MMC
HB Co LTD
ALTES PLAZA

üz qabığının içi
ön səhifə
03
04
09
11
35
120
arxa cildin içi
arxa cild

BU SAYIMIZDA

RƏSMİ GUŞƏ

Türk dövlət və cəmiyyətlərinin XI dostluq, qardaşlıq və əməkdaşlıq qurultayı	6
Dostluğumuz əbədidir	12
Anım günü	14
Haqq borcu	16

TURİZM ENSİKLOPEDIYASI

Qonaq yurdun yaraşığıdır	20
--------------------------	----

YURDA GƏLƏN GÖRƏR

Şirvanın gözü – Şamaxı	24
Bir adı bəsdir	26
Astrofizika rəsədxanası	36
Göylər və göylərilər	40
Yeniləşən, abadlaşan, gözəlləşən diyar	46
Sərkərdə	62
Zirvələr oylağı Zəngan	64

DÜNYANI GƏZƏN BİLƏR

Bakı-İqdir-Qars	70
Dik daşların sirri	80

İNSANLAR VƏ TALELƏR

Türkün hikmət dünyasının xaqanı	82
Düşünmə dünyanın olaylarını	87

TARİXƏ SƏFƏR

Səxavət və xeyirxahlıq bayramı	88
Насколько древним является азербайджанский язык?	90

MARAQ DAİRƏSİ

Marsda buz qeyzərləri	96
Saturnda buludlar varmı?	97
İqlim planeti dəyişir	98
Qlobal qaranlıqlaşma	99
Aralıq dənizi 100 il ərzində buxarlanıb quruya bilər	100
Yer planetinin geofiziki parametrləri	101
Afrika Krateri YUNESKO - nun ümumdünya irsinə daxil edildi	102
Külek enerjisi	103
Canlı yağış	104
Meduzaya bənzəyən ən böyük yağış damlası	106
Fillərin qırılma təhlükəsi	107
Mohave səhrasında gül açib	108

PEYZAJ

Dünən də, bu gün də...	109
Hardasan göy adamı?!...	110

MƏDƏNİYYƏT ALƏMİ

Dünyada ən qədim musiqi aləti Lənkeranda tapılıb	112
«Bacılar» talış folklor xalq mahnı və rəqs kollektivi	113

LƏZİZ

Bayram süfrəsi	114
----------------	-----

ÜZ QABIĞI

Ərgənəkon - türkün əzəli yurda dönüşü	118
---------------------------------------	-----

“Azərbaycanın kədəri bizim kədərimiz, Azərbaycanın sevinci bizim sevincimizdir”.

*Mustafa Kamal Atatürk,
Türk dünyasının ulu öndəri*

Müstəqillik ən böyük sərvətdir. Azərbaycan xalqının ən böyük nemətidir. Azərbaycanın artan gücü eyni zamanda Türkiyəni gücləndirir.

İlham Əliyev,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

TÜRK DÖVLƏT VƏ CƏMIYYƏT- LƏRİNİN XI DOSTLUQ, QARDAŞLIQ VƏ ƏMƏKDAŞLIQ QURULTAYI

Noyabrın 17-də Bakının “Gülüstən” sarayında Türk dövlət və cəmiyyətlərinin XI dostluq, qardaşlıq və əməkdaşlıq qurultayının rəsmi açılış mərasimi olmuşdur.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin təşəbbüsü və rəhbərliyi, Türkdilli Dövlətlərin və Toppluluqların Dostluq, Qardaşlıq və Əməkdaşlıq Fondu (TÜDEV) və Türkiyə Respublikasının Baş Nazirliyi yanında Türk İşbirliyi və İnkişaf Agentliyi (TİKA) tərəfindən keçirilən qurultayda 30-dan çox ölkədən 800 nümayəndə və qonaq iştirak edirdi.

Sarayın foyesində tarix boyu türkdilli xalqlara, o cümlədən azərbaycanlılara qarşı törədilmiş terrorları, soyqırım aktlarını, habelə Xocalı soyqırımını əks etdirən fotosərgi təşkil olunmuşdu.

Salona toplaşanlar Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin, Türkiyənin Baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğanın, Şimali Kipr türklərinin lideri Mehmet Əli Tələtin və digər türkdilli ölkələrin rəsmi şəxslərini həərətlə qarşıladılar.

İştirakçılar türk dünyasının görkəmli şəxsiyyətlərinin - Heydər Əliyev, Mustafa Kamal Atatürk, Əhməd Yəsəvi, Ərtoğrul Qazi, Əlişir Nəvai və Alparslan Türkeşin əziz xatirəsini bir dəqiqəlik sükutla yad etdilər.

Qurultayı Təşkilat Komitəsinin Azərbaycan tərəfdən həmsədri, Xarici Ölkələrdə Yaşayan Azərbaycanlılarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin sədri Nazim İbrahimov giriş sözü ilə açdı.

Qurultayın Təşkilat Komitəsinin

Türkiyə tərəfdən həmsədri, Türk Dövlət və Cəmiyyətlərinin Dostluq, Qardaşlıq və Əməkdaşlıq Fondunun İdarə Heyətinin sədri Əbdülxalıq Çay çıxış etdi.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev, Türkiyənin Baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğan, Şimali Kipr türklərinin lideri, cümhurbaşqanı Mehmet Əli Tələt qurultayda nitq söylədilər. Açılış mərasimində Türkmənistan Nazirlər Kabineti sədrinin müavini Xıdır Saparlıyev, Qırğızıstanın təhsil və elm naziri Kanıbek Osmonaliyev, Qazaxıstan mədəniyyət və informasiya nazirinin müavini Askar Burıbayev də çıxış etdilər.

Sonra qədim türklərin Ərgənəkondan çıxışı, türk birliyini simvolizə edən dəmirdöymə mərasimi oldu. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev, Türkiyənin Baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğan, Şimali Kipr türklərinin lideri Mehmet Əli Tələt, digər türkdilli dövlətlərin nümayəndələri rəmzi dəmirdöymə mərasimini icra etdilər.

Daha sonra Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevə, Türkiyənin Baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğana türkdilli dövlətlər və xalqlar arasında dostluq, qardaşlıq və əməkdaşlıq münasibətlərinin inkişafı sahəsindəki xidmətlərinə görə TÜDEV adından “Orxon-Yenisey” mükafatı təqdim olundu.

Qurultay iştirakçıları birgə xatirə şəkli çəkdirdilər. Bununla da qurultayın rəsmi hissəsi başa çatdı.

Noyabrın 17-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin adından Türk dövlət və cəmiyyətlərinin XI dostluq, qardaşlıq və əməkdaşlıq qurultayı iştirakçılarının şərəfinə nahar verildi. Qonaqlara Azərbaycanın incəsənət ustalarının ifasında konsert proqramı da təqdim olundu.

ÜMUMMİLLİ LİDER HEYDƏR ƏLİYEVİN MƏZARINI ZİYARƏT

Noyabrın 17-də Bakıda Türk dövlət və cəmiyyətlərinin XI dostluq, qardaşlıq və əməkdaşlıq qurultayının iştirakçıları əvvəlcə Fəxri xiyabana gələrək, türk dünyasının görkəmli oğlu, ulu öndər Heydər Əliyevin məzarını ziyarət etdilər, ümummilli liderimizin xatirəsini ehtiramla anaraq abidəsi önünə əklil qoydular.

Görkəmli oftalmoloq alim, akademik Zərifə xanım Əliyevanın da məzarı üzərinə gül düzüldü. ►

Geniş bir coğrafiyada yerləşən ölkələrimiz və qardaş cəmiyyətlərimiz tarixin dərinliyindən gələn yaxın, güclü və sarsılmaz tellərlə bir-birinə bağlıdır.

Rəcəb Tayyib Ərdoğan,
Türkiyə Cümhuriyyətinin Baş naziri

ŞƏHİDLƏRİN XATİRƏSİNƏ EHTİRAM

Türk dövlət və cəmiyyətlərinin XI dostluq, qardaşlıq və əməkdaşlıq qurultayının iştirakçıları noyabrın 17-də Şəhidlər xiyabanını ziyarət etdilər.

Azərbaycanın müstəqilliyi və ərazi bütövlüyü uğrunda canlarından keçmiş qəhrəman övladlarımızın xatirəsi ehtiramla yad edildi, onların məzarları üstünə gül-çiçək düzüldü.

Qurultay iştirakçıları adından “Əbədi məşəl” abidəsinin önünə əklil qoyuldu.

Şəhidlər xiyabanının tarixi və paytaxtımızda görülən abadlıq-quruculuq işləri barədə qurultay iştirakçılarına məlumat verildi. Bildirildi ki, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin göstərişinə əsasən Şəhidlər xiyabanında əsaslı yenidənqurma işləri görülüb. ►

Victoria İnşaat

Ünvan: Koroğlu Rehimov, 26 | "ABU Arena"nın qarşısında ("Gənlik" metrosu)
 Tel.: (994 50) 465 64 56, 465 03 29 | Faks: (994 50) 465 80 51 | Mob.: (994 50) 224 50 70

Bəxtiyar Vahabzadənin “Özümüzü kəsən qılınc” tarixi-faciəvi dramı əsasında hazırlanmış tamaşada göytürklərin minillik tarixi keçmişindən söhbət açılrsa da, şair əsrləri adlayan hadisələrə yeni təfəkkürlə yanaşaraq, başımıza gələn faciələri və onları doğuran səbəbləri məharətlə açıb göstərə bilmişdir.

TÜRK ŞƏHİDLƏRİNİN XATİRƏSİNƏ UCALDILMIŞ ABİDƏNİ ZİYARƏT

Qurultay iştirakçıları həmin gün türk şəhidlərinin xatirəsinə ucaldılmış abidəni də ziyarət etdilər. İştirakçılar adından abidənin önünə əklil qoyuldu, türk şəhidlərinin xatirəsi ehtiramla یاد edildi.

Qonaqlara məlumat verildi ki, 1918-ci ildə Bakının bolşevik-erməni daşnak qoşunlarından azad edilməsi uğrunda döyüşlərdə şəhid olmuş 1130 türk əsgəri burada dəfn olunmuşdur. Abidənin Şəhidlik kitabəsində qardaş Azərbaycanın azadlığı uğrunda canlarını fəda etmiş türk əsgərlərinin adları və soyadları həkk olunmuşdur. 2000-ci ildə Türkiyə və Azərbaycan prezidentlərinin iştirakı ilə abidənin açılış mərasimi olmuşdur. Azərbaycanın daha 5 bölgəsində şəhid türk əsgərlərinin şərəfinə abidələr ucaldılmışdır.

“ÖZÜMÜZÜ KƏSƏN QILINC”A BAXIŞ

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə Türk dövlət və cəmiyyətlərinin Bakıda keçirilən XI dostluq, qardaşlıq və əməkdaşlıq qurultayının iştirakçıları noyabrın 17-də Azərbaycan Dövlət Akademik Milli Dram Teatrında xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadənin “Özümüzü kəsən qılınc” tarixi-faciəvi dramı əsasında hazırlanmış tamaşaya baxmışlar.

Qurultay nümayəndələrinin maraqla izlədikləri tamaşa qədim türk xalqlarının tarixi keçmişini, zəngin dövlətçilik ənənələrini özündə əks etdirir. Tamaşada göy türklərin minillik tarixi keçmişindən söhbət açılrsa da, B.Vahabzadə əsrləri adlayan hadisələrə yeni təfəkkürlə yanaşaraq, başımıza gələn faciələri və onları doğuran səbəbləri məharətlə açıb göstərə bilmişdir.

Quruluşçu rejissoru xalq artisti Ağakəşi Kazımov, quruluşçu rəssamı əməkdar rəssam İsmayıl Məmmədov olan tamaşada əsas rolları xalq artistləri Ramiz Məlik, Nurəddin Mehdixanlı, Laləzar Mustafayeva, Rafiq Əzimov, Məleykə Əsədova, əməkdar artistlər Əli Nur, Sabir Məmmədov, Rəşid Səməndər, Telman Əliyev və başqaları ifa etmişlər.

Tamaşa qurultay iştirakçılarında böyük maraq doğurmuşdur. ►

Dağlar qədər güvənilən

www.amrahbank.com

*Az1025, Bakı ş. Y.Səfərov, 10
(99412) 497-88-60/61/62/63*

DOSTLUĞUMUZ ƏBƏDİDİR!

Bu birlik hələ çox layihələrə yaşıl işıq yandıracaq.

BAKI-TBİLİSİ-QARS DƏMİR YOLUNUN GÜRCÜSTAN HİSSƏSİNİN TƏMƏLİ QOYULDU

Noyabrın 21-də Gürcüstanın Tetri-Skaro rayonunda - Marabda stansiyasında Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunun Gürcüstan hissəsinin təməlinin qoyulmasına həsr olunmuş mərasim keçirilmişdir.

Mərasimdə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev, Türkiyə Prezidenti Abdullah Gül və Gürcüstan Prezidenti Mixail Saakaşvili, habelə Avropa İttifaqından, Amerika Birləşmiş Ştatlarından və digər ölkələrdən qonaqlar iştirak edirdilər. "Dəmir İpək Yolu" adlandırılan, Avropadan Çinə qədər birbaşa əlaqəni təmin etməyə imkan verəcək Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunun işə düşməsi ilə həm də Ermənistanın Azərbaycana hərbi təcavüzü ilə bağlı 1993-cü ildə Türkiyə ilə Orta Asiya arasında kəsilmiş dəmir yolu əlaqəsi yenidən bərpa olunacaqdır.

Tərəflər məmnun, sənədlər qaydada.

Təməl atıldı, indi söz inşaatçılarındır.

Layihəyə əsasən, Qarsdan Axalkalakiyə qədər 105 kilometrlik dəmir yolunun çəkilməsinə 420 milyon dollar sərmayə qoyulacaqdır. Qarsdan Gürcüstan sərhədində 76 kilometrlik hissəni Türkiyə maliyyələşdirəcəkdir (220 milyon dollar). Gürcüstanın Azərbaycandan aldığı 200 milyon dollarlıq kreditlə isə Türkiyə sərhədindən Axalkalakiyə qədər olan təqribən 30 kilometrlik xətt inşa ediləcək və Azərbaycan sərhədində mövcud olan 160 kilometrlik xətt yenidən qurulacaqdır.

Layihənin 2009-cu ildə tamamlanması nəzərdə tutulur. İlk hesablamalara görə, 2010-cu ildə 1,5 milyon sərnişin, ildə 3 milyon ton yük daşınacaqdır. 2034-cü ildə isə bu yolla 3,5 milyon sərnişin və ildə 16,5 milyon ton yük daşınacağı proqnozlaşdırılır. Qazaxıstanın da bu xəttə qoşulması üçün protokol imzalanmışdır.

Xatırladaq ki, Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu layihəsi ilə əlaqədar anlaşmanı 2007-ci ilin fevralında Tbilisidə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev, Türkiyənin Baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğan və Gürcüstan Prezidenti Mixail Saakaşvili imzalamışlar.

Təməlqoyma münasibətilə keçirilən mərasimlə layihənin startı verilmişdir. ■

Yüksək səviyyədə anlaşma, dərin qürur hissi.

HƏSƏN BƏY ZƏRDABİ düz 133 il bundan əvvəl müsəlman qardaşlarını cəhalet və nadanlıqdan xilas etmək, gözlərini açmaq, bu qaranlıq aləmdən işıqlı dünyaya çıxarmaq üçün malı, pulu, qanı bahasına bir qəzet nəşr etdi. Millet fedaisi olaraq millətinin imzasını, imzalar içində görmək istədi. Az bir zamanda qarşısına qoyduğu məqsədə qismən çata bildi. Avam, mövhumatçı, hərflər tanımayan, qəzet oxumayan kəsləri qəflət yuxusundan oyada bildi. Zamanında bu böyük insanın gördüyü işlər, işıqlı əməlləri millətinin maariflənməsinə can atan ziyalılarımız üçün stimül, örnək oldu, onlara dəstək verdi, gərəcləri işlərə ürekləndirdi. "Əkinçi"dən sonra onlarla qəzet, jurnal işıq üzü gördü, müsəlman Şərqiində ilk milli teatr, opera sənəti yarandı, balalara təhsil verən məktəblər açıldı. Erməni, rus, gürcülərlə bərabər azərbaycanlı gənclər də bu məktəblərə axışdılar, elmə, biliklərə yiyələndilər. Zamanında min cür təcib və təzyiqlərə, məhrumiyətlərə məruz qalan Zərdabinin arzuları çin oldu.

Həsən bəy Zərdabini ANIM GÜNÜ

Zərdabi irsi – bitib-tükənməyən müzakirələr mövzusu.

Mətbuat Şurası milli jurnalistikamızın banisi Həsən bəy Zərdabinin anadan olmasının 170, vəfatının 100 illiyi münasibətilə tədbirlər həyata keçirdi. Noyabr ayının 28-də səhər saat 10-da Mətbuat Şurasının İdarə Heyətinin üzvləri, Bakı Dövlət Universitetinin (BDU) jurnalistika fakültəsinin müəllim və tələbələri, media təmsilçiləri Zərdabinin Fəxri Xiyabandakı məzarı önünə 170 tər qərənfil düzdülər. Mətbuat Şurasının sədri Əflatun Amaşov müasir jurnalistikamızda onun əhəmiyyətinin davamından söhbət açdı. BDU-nun professoru Şirməmməd Hüseynov H.Zərdabinin alim, jurnalist və mütəfəkkir kimi həyat yoluna nəzər saldı. «Azərbaycan» qəzetinin baş redaktoru, Mətbuat Şurasının İdarə Heyətinin üzvü, millət vəkili Bəxtiyar Sadiqov yubilyarın irsinin müasirliyindən danışdı.

Mətbuat Şurasının sədri Ə.Amaşov: «Zərdabi hər bir jurnalistin and, ehtiram müjəssəməsidir».

Saat 15-də isə Mətbuat Şurasının ofisində H.Zərdabinin həyat və yaradıcılığı ilə bağlı konfrans keçirildi. Tədbiri giriş sözü ilə Ə.Amaşov açdı. Professor Şirməmməd Hüseynov isə çıxışında görkəmli şəxsiyyətin həyat və fəaliyyətinin ictimaiyyətə naməlum qalan səhifələrini açdı. Azərbaycan Sosial Rifah Partiyasının sədri, millət vəkili, professor Xanbəyir Kazımlı Həsən bəyin irsinin nəsillərə çatdırılmasının hər bir vətəndaşın doğma işi olduğunu çıxışında vurğuladı. Partiyanın maddi dəstəyi ilə çapdan çıxmış H.Zərdabinin «Təbiət və insan» əsəri tədbir iştirakçlarına paylandı.

Şirməmməd müəllim yenə bilmədiklərimizi xırdalayır.

Akif SALAM (Şəki)

HAQQ BORCU

...Baş Göynükdə baş verən faciəli yanğın hadisəsi olmasaydı, bəlkə də heç bu mövzuya toxunmazdım. Lakin Sizin baş verən hadisəni eşidib Bakıdan Baş Göynüyə gəlməyiniz, heç bir tanışlıq, qohumluq əlaqəsi olmadığı halda faciəyə düçar olmuş ailəyə yeni ev tikmək üçün inşaat materialları almağınız, maddi və mənəvi dayaq durduğunuz məni bir insan kimi həyəcanlandırdı və qələmə sarılmağa məcbur etdi.

Hörmətli Cavanşir müəllim!

Yəqin bu məktubu oxuyanda təbiətinə uyğun olaraq gülümsəyəcək, təəssüf edəcək, «Buna nə ehtiyac var ki, müəllim!» deyəcəksən. Axı, sən heç vaxt insanlara elədiyən yaxşılıq üçün əvəz ummamısan. Haqlı olaraq belə hesab etmişən ki, sağ əlin verdiyini sol əl bilməməlidir. Buna görə də uzun müddət gördüyün xeyriyyə işlərini hamıdan gizlətmisən... Sonra da mənim könlümə toxunmasın deyə mobil telefonuma zəng edərək əhvalımı xəbər alacaq, minnətdarlıq edəcək və yenə də nəzakətlə vurğulayacaqsan ki, bu işləri görənlər Allah rızası üçün edirlər. Belə nəcib və xeyirxah işlər isə gizlin görülər, açıqlanmaz. Əzizim, bu belədir. Bəlkə mən də bu mövzuya ya heç toxunmaz, ya da onu sonraya saxlayardım. Amma inan ki, öz-özümü bacarmadım, qəlbimə və hisslərimə hökm edə bilmədim.

Yadınızdadırsa, kənddə məktəb tikdirərkən

mən «Şəki» qəzetində «Cavanşir məktəbi» adlı bir məqalə yazmış və orada xeyriyyəçilik əməlləri ilə bağlı gördüyünüz işlərdən söz açacağımı oxuculara vəd etmişdim. Siz isə demişdiniz ki, müəllim, xahiş edirəm, nə istəyirsinizsə yazın, bircə onu yazmayın! Ona görə mən də bu mövzunu lap sonraya saxlamış, özüm üçün «qadağan olunmuş mövzular» siyahısına daxil etmişdim. Əgər Baş Göynükdə baş verən faciəli yanğın hadisəsi olmasaydı, bəlkə də heç bu mövzuya toxunmazdım. Lakin baş verən hadisəni eşidib Bakıdan Baş Göynüyə gəlməyiniz, heç bir tanışlıq, qohumluq əlaqəsi olmadığı halda faciəyə düçar olmuş ailəyə yeni ev tikmək üçün inşaat materialları almağınız, maddi və mənəvi dayaq durduğunuz məni bir insan kimi həyəcanlandırdı və qələmə sarılmağa məcbur etdi. Baş Göynük icra nümayəndəsi Rza Cəlilovun əslini Sizə, surətini isə bizə göndərirdiyi məktuba diqqət yetirək:

«Qoy bütün gənclərimiz halallıq, saflıq, mərdlik hislərini Sizin kimi yaşasınlar. Qoy xalqımızın xeyir-duası Sizin üstünüzdən əskik olmasın. Bu dünyanı görə-görə gəlirik. Allah dostu olan adamlar həmişə xalqa dayaq dururlar».

«Əziz Cavanşir müəllim! Son illər ölkəmizdə gedən iqtisadi-sosial inkişaf, bazar iqtisadiyyatı çoxlu sayda iş adamı yetirib. Amma onların arasında xalqa yaxın olanı, camaata qaynayıb-qarışanı çox azdır. Baş Göynük kəndində böyük bir ailənin yaşadığı evin yanmasını, orada südəmə körpənin də qalmasını eşidən kimi bu faciəni yaşamış insanların köməyinə gəlməyiniz, onlara sorğusuz maddi və mənəvi yardım etməyiniz Sizin qəlbinizin böyüklüyündən, insanpərvərliyinizdən xəbər verir. Həmin dəhşətli hadisə başgöynüklüləri nə qədər sarsıtmışdısa, Sizin nəcibliyiniz, xeyirxahlığınız, o yanğıya su səpməyiniz camaatda bir o qədər inam yaratmış, təskinlik vermişdir. Ona görə də bu faciəni yaşayan ailə üzvləri, bütün kənd ictimaiyyəti adından Sizə çox sağ olun deyirik. Qoy bütün imkanlı adamlar Sizdən ibrət götürsünlər. Qoy bütün gənclərimiz halallıq, saflıq, mərdlik hislərini Sizin kimi yaşasınlar. Qoy xalqımızın xeyir-duası Sizin üstünüzdən əskik olmasın. Bu dünyanı görə-görə gəlirik. Allah dostu olan adamlar həmişə xalqa dayaq dururlar. Siz də möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyev qvardiyasının əsgəri kimi həmişə ölkəmizin iqtisadi-sosial cəhətdən möhkəmlənməsi, adamların rifah halının yüksəldilməsi üçün əlinizdən gələni edirsiniz. Sizə möhkəm cansağlığı, ailə səadəti arzulayıram».

Süfrə başında söhbət.

Cavanşir müəllim! Rza Cəlilov mənə göndərdiyi məktubda onu da xahiş edirdi ki, bu hadisəni qələmə alım. Təbii ki, Sizin bu cür xeyirxah işlər görməyiniz – Bakıda, Gəncədə, Şəkiddə ata-ana qayğısından məhrum olan uşaqları himayə etməyiniz, istedadlı gənclərə xaricdə təhsil almaq üçün kömək göstərməyiniz, hər il alman faşizmi üzərində qələbə günü İkinci dünya müharibəsi veteranlarını, Qarabağ müharibəsi əlillərini, şəhid ailələrini yad etməyiniz, Sizə müraciət edən xəstələrə, əlillərə, imkansız ailələrə əl tutmağınız

xalqımıza olan sevgidən, məhəbbətdən, hörmət və ehtiramdan irəli gəlir. Əgər belə məhəbbət olmasaydı, insan bu qədər cömərd, bu qədər ürəyiaçıq, bu qədər səxavətli ola bilərdimi?! Özü də, maşaallah, hər şeyə vaxt tapır, diqqət yetirir, heç kimi nəzərdən qaçırmırsınız. Alimə - alim, müəllimə - müəllim kimi yanaşır, qayğı göstərirsiniz. Onu da deyim ki, bu hörmət və ehtiram qarşılıqlıdır. Siz camaatımızı sevdiyiniz kimi, camaatımız da Sizi sevir. «Region Şəki» qəzetinin təsisçisi və baş redaktoru Baba Mirzəxanlı yazır: ►

Hamiya söz demək növbəsi çatacaq.

Böyük Dəhnə dünyası - ağsaqqalı, yaşlı, cavanlı.

Görüb-götürməli insanların dövrəsində.

Haqq borcu ödənilərkən.

Məsələhətli don gen olar: «Qafqaz» jurnalının ilk buraxılışı çapa hazırlanarkən.

«Hörmətli Cavanşir müəllim! Qəzetimizin yubileyi ilə əlaqədar ünvanıma göndərdiyiniz təbrik məktubunu oxudum və məmnun oldum. Əməyimizə verdiyiniz yüksək qiymətə görə Sizə minnətdarlığımı bildirirəm. Qısa, aydın, məntiqi ardıcılıqla yazdığınız cümlələrdən anladım ki, Siz işgüzar, bacarıqlı iş adamı olmaqla yanaşı, sözə, sənətə, qələm əhlinə qiymət verməyi bacaran, mütərəqqi ideyaların daşıyıcısı olan bir ziyalisiniz. Siz yaxşı bilirsiniz ki, qəzetçiliyin öz çətinlikləri var... Vaxtı ilə «Mola Nəsirəddin» kimi bir jurnal maliyyə çətinliyi ucbatından dəfələrlə öz nəşrini dayandırmalı olmuş və hər dəfə də Sizin kimi mütərəqqi fikirli insanların hesabına nəşrini bərpa etmişdir. Nə yaxşı ki, dünya Sizin kimi insanlardan xali deyil. Kollektivimizə hədiyyə etdiyiniz bir dəst kompyuter də bizim üçün çox dəyərli olub...»

Hörmətli Cavanşir müəllim!

Sizin bu hərəkətiniz həm də onu göstərir ki, xalqımızın fəxri olan Azərbaycan mesenatları Hacı Zeynalabdin Tağıyevin, Musa Nağıyevin, Məmmədsadiq Əliyevin zaman-zaman yüksək qiymətləndirilmiş, tarixin sınaqlarından keçmiş xeyriyyəçilik ənənələri yaşayır və inkişaf edir, özünə yeni-yeni ardıcılar tapır.

Qeydlərimi tamamlamaq istərkən qardaş Türkiyənin məşhur din xadimi Osman Nuri Topbaşın «Mövlana dərğahından...» adlı əsərindəki rəvayəti xatırladım:

Teymur emi Böyük Dəhnə kəndində Feyziyevlər ailəsinin yanında hələlik ifaya köklənəkdədir. İki Şeki lətifəsini eşidəndən sonra bir mahnı oxuyacaq.

«Şam şəhərində bir pineçi 30 ilə yaxın gündəlik qazancından yığdığı pullarla müqəddəs Həcc ziyarətinə çıxmaq istəyirdi. Pulu götürüb evə gedəndə qonşusu onun qabağını kəsb deyir ki, hamilə arvadına xörək bişirmək üçün ət ala bilmir. Usta müqəddəs səfər üçün yığdığı pulları oradaca qonşusuna verib əllərini göyə qaldırır:
- İlahi! Hər şey sənə əyandır. Özün qəbul et, ya Rəbb!
...Həcc mərasimi bitmək üzrə olduğu zaman Abdullah bin Mübarək adlı zəvvar oturduğu yerdəcə mürgüləyir. Bir də görür ki, göydən iki mələk enib. Mələklərdən biri digərinə deyir:
- Bilirsənmi bu Həcc mərasiminə neçə min zəvvar gəlmişdir? O biri mələk deyir:
- Bəs sən bilirsənmi ki, bu qədər zəvvarın ziyarəti Şam şəhərində yaşayan bir kişinin üzü hörmətinə qəbul olundu?!»

Hörmətli Cavanşir müəllim!
 Mən bilən, Siz Həcc ziyarətində olmamısınız. Allah qismət eləsin, olun.

Amma müqəddəs dini kitablarda deyilir ki, bir sınıq qəlbi sevindirmək bir Həcc ziyarəti qədər önəmlidir. Görün, bu minvanla Siz nə qədər ziyarət etmişsiniz?!

Ziyarətiniz qəbul olsun! ■

Nənəsiz, nəvəsiz günümüz olmasın.

Şekisayağı halay hamını yerindən oynadır.

QONAQ YURDUN YARAŞIĞIDIR

Turizmin inkişafı üçün yeni Dövlət Proqramı hazırlanır. Bu proqramda turizm üçün lazımi infrastrukturun yaradılması, mövcud infrastrukturun inkişafı, turizmin müxtəlif sahələrinin genişləndirilməsi nəzərdə tutulur.

Azərbaycanın turizm sektoru təbii mənzərələr, mədəniyyət ocaqları və müasir turizm kompleksləri baxımından zəngin imkanlara sahibdir. Yayda istirahət etmək üçün ən yaxşı yerlər dəniz qıraqlarını örtən meşələrlə və gözəl çimərlikləri ilə Xudat-Yalama zonası, Abşeron və Lənkərandır. Bu zonaların çimərliklərində suyun istiliyi 5 aydan artıq orta hesabla 22-26 dərəcə olduğuna görə, tətil mövsümü burada daha uzun müddət yaşanır. Qış və dağ idmanı üçün ən gözəl və cəzbedici yerlər Şamaxı və Qusardır. Lisenziyaya sahib olsanız, bir çox meşə heyvanı və quşları ovlaya bilərsiniz.

Qızılağac qoruğunu qış aylarında sayca 1 milyondan artıq 2 min cür quş oylaq seçir. Bu qoruqda heyvan və quşların şəkllərini çəkə bilərsiniz. Azərbaycanda bir çox xəstəliyə təbii şəfa gətirən səfəli yerlər, istirahət zonaları və məlhəmsular da mövcuddur. Bir çox mineral suların çıxdığı yer həzırda turizm mərkəzinə çevrilmişdir. Mineral resursları baxımından çox zəngin yer Naxçıvandır. Bundan başqa Azərbaycanda dünyanın başqa heç bir yerində olmayan səfəli ağ Naftalan nefti də vardır.

Bakı və Abşeron yarımadası, Naxçıvan, Quba-Xaçmaz, Şəki-Zaqatala, Lənkəran-Astara zonaları, Şirvan və Gəncəbasarın tarixi yerləri Azərbaycana gələn turistlər üçün diqqət çəkən yerlərdir. Bu zonaların gözəl təbiəti, bir çox tarixi abidələri, etnoqrafik fərqlilik, heyranedicı yerli sənətkarlar Azərbaycanı ziyarət edən qonaqlara böyük təsir bağışlayırlar.

Lap qədimlərdə insanlar turizmi yalnız «bir yerdən başqa bir yerə getmək», «gəzinti üçün xarici ölkələrə səyahət» kimi nəzərdə tutublar. Lakin illər keçdikcə, insan cəmiyyəti inkişaf etdikcə turizm də öz əhatə dairəsini genişləndirib. Artıq turizmə yalnız harasa səyahət etmək və gəzmək kimi baxmırlar. Müasir turizm insanların həyatında mühüm rol oynayan iqtisadi sahədir. Müxtəlif qolları var: gəzinti turizmi, idman turizmi, sağlamlıq turizmi, konfrans turizmi, mədəniyyət turizmi və s. Bu istiqamətlər məqsədlərinə görə bir-birindən fərqlənsələr də nəticə etibarilə turizmin ayrı-ayrı sahələridir. Məsələn, idman turizmini götürək. Hər hansı bir ölkədə keçirilən idman yarışları ilə əlaqədar olaraq həmin yerə çoxsaylı xarici vətəndaş gəlir.

Sağlamlıq turizmi dedikdə, səhhətində yaranmış problemləri təbii yollarla aradan qaldırmaq

Azərbaycanda turizmin inkişaf etdirilməsi üçün geniş imkanlar yaradılır və turistlərə xidmət yüksək səviyyədə təşkil olunur.

Turizmin inkişafı sosial problemlərin həllində mühüm rol oynayır.

məqsədlə insanların səyahət etməsi nəzərdə tutulur. Mədəniyyət turizminə tarixi-mədəni abidələrlə zəngin ölkələrə xaricilərin səyahətləri daxildir.

Artıq uzun illərdir ki, turizmə dünya iqtisadiyyatının yüksək gəlirli və intensiv inkişaf edən sahələrindən biri kimi baxılır. Təsadüfi deyil ki, hazırda dünyada formalaşan ümummilli məhsulun 10 faizi turizmin payına düşür. Son statistikaya görə 2004-cü ildə turizm və səyahət sahəsində 73,7 milyon nəfər çalışmışdır ki, bu da ümumi işləyənlərin 2,8 faizini təşkil edir. Həmin dövrə olan məlumatlara əsasən turizmlə sıx əlaqəli sahələrdə 214,7 milyon nəfər işlə təmin olunub. Ümumiyyətlə turizm və onunla sıx əlaqəli olan sahələrdə dünya üzrə məşğul əhalinin 8,1 faizi çalışır. Proqnozlara görə isə bu göstərici 2014-cü ildə 8,6 faizə çatacaq.

Turizmin inkişafı sosial problemlərin həllində mühüm rol oynayır. Dünyanın bir çox ölkəsində turizmin hesabına yeni iş yerləri açılır, əhalinin yüksək həyat səviyyəsi təmin olunur, ölkənin tədiyyə balansının vəziyyəti yaxşılaşır. Bir çox dünya ölkələrində turizm yoxsulluqla mübarizədə və əhalinin işlə təmin olunmasında əhəmiyyətli rola malikdir. Turizm fərqli dövlətlər və millətlər arasında harmoniya yaradır, tarixi-mədəni abidələrin qorunub saxlanıl-

masına, milli hakimiyyət orqanlarını, qeyri-hökumət təşkilatlarını və kommərsiya strukturlarını ətraf mühitin qorunub mühafizə olunmasında iştiraka sövq edir.

Ölkələrin turizm potensialını qiymətləndirərkən onların tarixi mənşəyi, coğrafi mövqeyi və təbii nadir ehtiyatların mövcudluğu diqqətə alınır. Turistləri cəlb etmək baxımından tarixi abidələrin mövcud olduğu ölkələr, turizmin inkişafı sahəsində müəyyən üstünlüyə malik olur. Həmçinin nadir təbii ehtiyatlar da ölkəyə turist axınının artımına səbəb olan amillərdən biridir. Bundan başqa müxtəlif kütləvi tədbirlərin keçirilməsi ilə ölkələr turizmdən büdcəyə böyük miqdarda vəsaitin daxil olmasına nail olurlar. Məsələn, idman sahəsində olimpiadalar və futbol üzrə dünya çempionatlarının keçirildiyi ölkələr turizmdən yüksək gəlirlər əldə edirlər. Misal üçün onu qeyd etmək olar ki, bu il Almaniyada keçirilən futbol üzrə dünya çempionatı sayəsində bu ölkə turizmdən təqribən 3 milyard ABŞ dollarına yaxın vəsait əldə etmişdi. Bunun üçün də ölkələrin turizm potensialının düzgün qiymətləndirilməsi büdcə gəlirlərinin artımına müsbət təsir göstərir.

Proqnozlara əsasən bu il beynəlxalq turizm həvəskarlarının sayının 4,2 faiz artacağı güman edi- ►

lir. Odur ki, hotel və restoranlara ödənilən maliyyə vəsaitlərinin həcmi 6,2 faiz artacaq. Yaxın 5 ildə mehmanxana biznesi sahəsində də çox əlverişli atmosferin yaranacağı şübhə doğurmur. Bu özünü ilk növbədə Çin, Hindistan və Şərqi Avropa ölkələrində daha qabarıq göstərəcək. Mehmanxana, kurort və idman mərkəzlərinin xidmətlərinə üstünlük verən insanlar bu mərkəzlərə üz tutacaqlar.

Dramatik və faciəvi faktorlara (quş qripi, təbii fəlakətlər: daşqınlar, qasırğalar və s.) baxmayaraq ötən il ərzində beynəlxalq turizmde artım səviyyəsi 5,5 faiz təşkil etmişdir. Statistik hesablamalara görə, ötən il turistlərin sayı indiyə qədər olan dövr üzrə ən yüksək həddə - 800 milyon nəfərə çatmışdı. Dünya Turizm Təşkilatının apardığı dəqiq araşdırmalara əsasən, turistlərin sayı 2004-cü ildəki 808 milyon nəfərdən 2005-ci ildə 912 milyon nəfərə qədər artmışdır.

Turizmin inkişafının regionlar üzrə təhlili göstərir ki, bu sahədə Avropa ölkələri daha qabaqcıl mövqə tuturlar. Lakin son illərin statistikasını göstərir ki, regionlar üzrə ən yüksək artım Afrikada müşahidə olunmaqdadır. Bu qitədə turizmin inkişaf səviyyəsi orta hesabla 10 faiz təşkil edir. 2004-cü ilin sonlarında Cənub-Şərqi Asiya və Sakit okean ölkələrində

SARS virusu və dəhşətli sunaminin təsirinin hələ də tam aradan qaldırılmaması səbəbindən turizmin inkişaf səviyyəsi (7%) bu bölgədə Afrika qitəsi ilə müqayisədə bir qədər aşağıdır. Amerika qitəsi isə bütün göstəricilər üzrə proqnozlaşdırılan səviyyədən aşağı nəticə nümayiş etdirir. Şimali Amerikada 6 faiz, Karib adalarında isə 5 faiz artım müşahidə olunub. 2004-cü ildə ABŞ və Meksikanın turizm sektorunda başlayan aktivlik ötən il də davam etmiş və artım səviyyəsi orta hesabla 8% ətrafında qərarlaşmışdı. Avropada artım tempi sabit şəkildə - 4 faiz ətrafındadır. Avropanın turizm bazarının iştirakçısı olan ölkələrdə iqtisadi problemlərin mövcudluğunu nəzərə alsaq, onda bu nəticəni optimist göstərici hesab etmək olar.

Dünya Turizm Təşkilatının proqnozlarına əsasən, 2008-ci ildə də turizm sektorunda 4-5 faiz səviyyəsində inkişaf tempi gözlənilir. Tədqiqatlar göstərir ki, bu proqnoz özünü doğrultmaya bilər. Bunu şərtləndirən 3 amil var. Birincisi, heç şübhəsiz terrorizmdir. İkincisi, enerji daşıyıcılarının qiymətlərinin bahalaşması, xidmətlərin maya dəyərində yanacaq xərclərinin artımı və inflyasiyadır. Hələlik, bu ilin yansınadək olan müddətdə adı çəkilən bu 2 amildən heç biri baş verməyib. Nəhayət

Dünya Turizm Təşkilatının proqnozlarına əsasən, 2008-ci ildə də turizm sektorunda 4-5 faiz səviyyəsində inkişaf tempi gözlənilir.

üçüncüsü, fors-major şəraiti yaradan və idarə edilməsi mümkün olmayan quş qripi və bu kimi digər qlobal təhlükələrdir.

Dünya üzrə ölkələrin turizm potensialını qiymətləndirərkən ayrı-ayrı regionlar üzrə fərqli vəziyyətlə rastlaşırıq. Belə ki, bəzi regionlarda turizm o qədər də əhəmiyyət kəsb edən sahə olmasa da, dünyanın bir sıra regionlarının iqtisadi həyatında bu fəaliyyət sahəsi mühüm rol oynayır. Məsələn, Asiya-Sakit okean ölkələri üçün turizm böyük əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, son zamanlar turizm xarici valyutanın region ölkələrinə axıb gəlməsində başlıca vasitəyə çevrilib. Bu yöndə daha sürətli inkişaf tempi dəniyə çıxışı olan ölkələrdə hiss olunur. Burada yeni iş yerlərinin yaradılmasında turizmin mühüm əhəmiyyəti vardır və belə olan halda turizm yoxsulluqla mübarizəyə və sosial-iqtisadi inkişafa yardım edən sahələr arasında önə çıxmaq imkanı qazanır. Turizmin yüksək tempi inkişafı regionda təxirəsalınmaz və çətin məsələlərin meydana çıxması ilə nəticələnir, ən başlıcası da, insan resurslarının inkişafına müsbət təsir göstərir. ■

ŞİRVANIN GÖZÜ – ŞAMAXI

*Şamil Fətullayev, Famil Abbasov və Səməd Hüseynoğlunun materialları əsasında işlənilib.
Məsləhətçilər: dos. Qüdrət Umudov, Məleykə Kamilova,
Rəfael Tağızadə və Bayram Mahmudov.*

“Şamaxı çox gözəl rayondur və Azərbaycanın qədim torpağıdır. Mən çox istəyirəm ki, burada quruculuq-abadlıq işləri daha da sürətlə getsin. Artıq televizor istehsalı zavodu istifadəyə verilmişdir. Burada məişət malları istehsalı zavodu da tikilir. Digər iş yerləri üçün lazım olan infrastruktur və sənaye müəssisələri də tikilməlidir. Çünki iş yerləri çox olan halda, əlbəttə ki, insanların həyat səviyyəsi də yaxşılaşır. Regionların sosial-iqtisadi inkişafı proqramı da bu məqsədi güdür. Bu ilin fevral ayında biz proqramın üçüncü qeyd elədik, çox geniş müzakirələr, təhlillər aparıldı və gördük ki, bu son üç il ərzində proqramın icrası nəticəsində çox böyük işlər görülmüşdür...”

Şamaxıda olmağımdan çox məmnunam. Mən Şamaxıda dəfələrlə olmuşam və həmişə şamaxılıların dəstəyini hiss etmişəm. Bu dəstək mənə güc verir və buna əsaslanaraq öz işimi davam etdirirəm”.

**Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin
Şamaxı rayonu ictimaiyyətinin nümayəndələri ilə görüşündəki
nitqindən.
1 mart, 2007-ci il.**

BİR ADI BƏSDİR

«...Şamaxının bir adı bəsdir» - bu, bir el deyimidir. Ayrı-ayrı dövrlərdə müxtəlif mənalar daşıyıb. Vaxt olub ki, toxtaqlıq, təskinlik məqsədilə deyilib, şamaxılıların sınaqlardan çıxmaq məharətini, iradəsini ifadə edib, yaxud da bu tək deyim şan-şöhrətin, cah-cəlalın mənzərəsini canlandırılıb, Şamaxının Azərbaycanın fərqli bölgəsi olduğuna işarə edib. Bu gün isə məsələ çevrilmiş həmin deyim Şamaxıda həyata keçirilməkdə olan tədbirlər, görülən işlər haqqında təsəvvür yaratmaq üçün tez-tez xatırlanır. «Şirvanın tacı Şamaxı». Bu da başqa bir deyimdir, həm tarixin yaddaşından qopub gələn ifadədir, həm də onun ərazicə Şirvanın yüksəkliyində yerləşməsinə görədir, haradasa daha çox məcazi mənə daşıyır. Şamaxılılar bu məcaziliyi reallığa çevirmək üçün daim ayaqdadırlar, əməli fəaliyyətdə, axtarışdadırlar. Uğurlar olsun bu zəfər yürüşünə...

Şamaxı rayonu - Azərbaycanın tarixi vilayəti, keçmiş Şirvanşahlar dövlətinin yerləşdiyi qədim Şirvanın mərkəzidir. O, Böyük Qafqazın cənub-şərq yamaclarında yerləşir. Rayonun əsas hissəsinin iqlimi mülayim isti, yayda quru iqlimdir. Landşaft dəyişkəndir. Burada çölləri dağətəyi çəmənə, daha sonra meşələr əvəz edir. Dəniz səviyyəsindən yuxarı qalxdıqca payız daha sərin olur, qışda qar bir o qədər çox yağır. Lakin bütövlükdə rayonun iqlimi mülayim, torpaqları münbit, flora və faunası zəngindir. Burada cüyür, qaban, çöl pişiyi, tülkü, canavar, ayı, çoxlu quş növü yaşayır. Vələs, qayın, palıd kimi enliyarpaq ağaclar bitən meşələr, baharda al qırmızı lələlərə bürünən göy çəmənlər göz oxşayır. Şamaxı inzibati rayon kimi 1930-cu ildə təşkil olunub. Sahəsi 3848 kv. km-dir. Rayonda 1 şəhər, 2 şəhər tipli qəsəbə,

1 fəhlə qəsəbəsi, 103 kənd və qəsəbə vardır. Qədim Şirvan əyalətinin və müasir Şamaxı rayonunun mərkəzi Şamaxı şəhəridir. Bu bölgənin səthi əsasən dağlıqdır. Şamaxı respublikanın ən iri üzümçülük rayonudur. Onun iqtisadiyyatında taxılçılıq və heyvandarlıq da başlıca yer tutur. Rayonda 230 min hektar əkinə yararlı torpaq sahəsi var, quşçuluq da inkişaf edib. Şamaxı həm də respublikanın ipəkçilik rayonlarından. Turizmin inkişaf etdirilməsi üçün hər cür şərait var. Ərazisində 50 növdən çox dərman bitkisi yetişir.

Rayonun əhalisi 105 min nəfərdir. Orta sıxlıq 1 kv. km-də 27 nəfərdir.

Əsas təsərrüfat obyektləri bunlardır: yağ-pendir zavodu, şərab zavodu, xalça müəssisəsi, kəlağayı və s. kombinatı, məişət xidməti kombinatı; istilik elektrik stansiyası, mətbəə, kənd təsərrüfatı texnikası təmiri müəssisəsi,

Rayonda 27 məktəbəqədər uşaq müəssisəsi, 107 ümumtəhsil məktəbi, texniki peşə məktəbi, orta ixtisas təhsili məktəbləri, Nəsirəddin Tusi adına Şamaxı Astrofizika Rəsədxanası, Azərbaycan Respublikası EA-nın Geofizika Mərkəzi.

Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Üzümçülük və Şərabçılıq İnstitutunun Şamaxı təcrübə stansiyası, Şamaxı zona taxılçılıq stansiyası, tarix diyarşünaslıq muzeyi, M.Ə.Sabirin ev muzeyi, 10 mədəniyyət evi, 78 kitabxana, 46 klub, 28 kinoqurğu; stadion və s. fəaliyyət göstərir.

Şamaxıda Bala qalanın qalıqları (XIV əsr), Şirvanşahlar sarayının müxtəlif binalarının xarabalıqları, XIV əsrə aid tikili qalıqları, Şaxəndan türbəsi (XVII əsr), Yeddigünbəz türbəsi (XVII əsr), Gülüstən qalası; Qalaybuğurt qalası, Xıllımilli kəndində karvansaray, Zoğalava çayında körpü (XV əsr), Mərəzə yaxınlığında Diribaba türbəsi kimi tarix-memarlıq abidələri mövcuddur.

Səhiyyə ocaqlarından - 585 çarpyılıq 9 xəstəxana, 1 dispanser (dəri-zöhrəvi), 33 feldşer-mama məntəqəsi, sanitariya-epidemioloji stansiya əhalinin xidmətində durur.

Şamaxı ilə Bakı arasındakı məsafə 135 km.-dir. Şəhərin əhalisi 83100 nəfərdir.

Şamaxı rayonu Şirvanın özəyi sayılır. Rayon mərkəzi hələ VI əsrdə Şirvanşahlar feodal dövlətinin əsas şəhəri idi. Burada aparılmış arxeoloji qazıntılar zamanı aşkar edilmiş tikililərin qalıqları və tapılan əşyalar göstərir ki, hələ 2500-3000 il əvvəl həmin ərazidə şəhər mövcud olub. Qədim yunan ►

tarixçisi Ptolomey Qafqaz Albaniyasının şəhərləri sırasında Şamaxının da adını çəkir. Şamaxının bağları və ipək parçaları qədimdən məşhurdur. Burada müxtəlif sənət növləri geniş yayılmışdı. Misdən döyülmüş naxışlı məmulatlar, yüksək bədii keyfiyyətlərə malik bəzək və məişət əşyaları çox ustalıqla hazırlanırdı.

Şamaxı adı dəfələrlə dəyişib. Müxtəlif tarixi dövrlərdə və müxtəlif mənbələrdə bu diyarın adı Şirvan, Sarvan, Xairvan, Əşşmax, Şax-max, Şamux və başqa şəkillərdə göstərilir. Fərziyyəyə görə Şamaxı adı «şah» (böyük) və «max» (şəhər) sözlərindən əmələ gəlib. Başqa bir fərziyyəyə görə, «şam» sözü – Dəməşq şəhərinin ərəbcə adı, «axı» (əxi) isə «oxşar», «bənzər» deməkdir. Buraya köçüb gəlmiş suriyalılar Şamaxının gözəlliyini və əzəmətini görəndən sonra onu Dəməşqlə müqayisə ediblər.

Şamaxı rayonu ərazisində qədim dövrlərdə baş vermiş maraqlı hadisələri nişan verən toponimlər çoxdur. Məsələn, Məlhəm kəndinin yaxınlığında yerləşən mağara vaxtilə özünün şəfəverici xassələri ilə məşhur olub. Astma və başqa ağır xəstəliklərdən əziyyət çəkən adamlar

Məlhəmə gələrək bir neçə həftə bu mağarada yaşadıqdan sonra şəfa tapırdılar. Ehtimal edirlər ki, XII əsrdə yaşamış məşhur şair Əfzələddin Xaqani bu kiçik kənddə dünyaya göz açıb.

Qədim Azərbaycan şəhərləri arasında Şamaxı xüsusi yer tutur, onun başı çox bəlalər çəkib. Dəfələrlə yadelli işğalçıların basqınlarına məruz qalıb, nəticədə nəinki mədəniyyət abidələri, hətta qədim mütəfəkkirlərin yaradıcılığının qiymətli məhsulları da məhv olub. Bir vaxt Şamaxıda olmuş Aleksandr Düma bədbinliklə yazırdı: «Şamaxı heç vaxt bu gündən sabaha salamat çıxacağını söyləyə bilməyəcək». Lakin şamaxılılar hər dəfə bu şəhəri xarabalıqlar və küllüklər içindən dirçəltmək üçün həmişə özlərində qüvvə tapırdılar.

Məşhur xalçalardan başlamış Puşkinin «Şamaxı şahzadəsi»nə qədər Şamaxının adı çəkiləndə müxtəlif assosiasiyalar yaranır. Məşhur rus səyyahı, tverli tacir Afanasi Nikitin «üç dəniz arxasına» səyahətə çıxarkən burada da olub.

Şamaxı torpaqlarının təbii şəraiti lap qədim vaxtlardan insanları özünə cəlb edirdi. Bu bölgənin özünəməxsus təbiəti, mülayim iqlimi, mineral bulaqları ona xüsusi gözəllik bəxş edir. Burada havalar nə çox saxtalı, nə

də çox qızmar olur. Uca dağlar qoynundakı palıd, fıstıq və vələs meşələri, göz oxşayan yaşıl çəmənliklər və kol bitkiləri yazdan payıza qədər burada eczakar bir mənzərə yaradır. Şamaxı rayonunun ərazisində 50-dən çox adda dənman bitkiləri yetişir.

Meşələrin ən zəngin təbiəti burada heyvanların və quşların yaşaması üçün çox əlverişlidir. Şamaxının heyvanat aləmində cüyürlər, qabanlar, ayılar və çöl pişikləri üstünlük təşkil edir. Dağlıq ərazidə yayda azacıq isti, qışda isə mülayim iqlim şəraiti müşahidə olunur. Burada ildə 40-80 gün qar yağır. Qarın orta qalınlığı 30-50 sm-dir.

Bu diyar yayda da, qışda da turizm həvəskarlarını və istirahət edənləri cəlb edir. Bakılı alpinistlərin çox xoşladığı Babadağ zirvəsi də Şamaxı rayonu ərazisindədir. Qaraçay, Vələvliçay və Girdmançay öz mənbəyini Babadağdan götürür.

Şamaxı Seyid Əzim Şirvani, Mirzə Ələkbər Sabir, Abbas Səhhət, Zeynalabdin Şirvani, Hamidi Şirvani, Fələki Şirvani, Məhəmməd Hadi, İmadəddin Nəsimi, Hacı Zeynalabdin Şirvani, Əzim Əzimzadə və başqa istedadlı söz və fırça ustalarının, dahi mütəfəkkirlərin və memarların dünyaya göz açıqları məkəndir.

Şamaxı həm də Azərbaycanın ən iri üzümçülük və şərabçılıq mərkəzlərindən ►

Şamaxıda Bala qalanın qalıqları (XIV əsr), Şirvanşahlar sarayının müxtəlif binalarının xarabalıqları, XIV əsrə aid tikili qalıqları, Şaxəndan türbəsi (XVII əsr), Yeddigünbüz türbəsi (XVII əsr), Gülüstən qalası, Qalaybuğurt qalası, Xılmilli kəndində karvansara, Zoğalava çayında körpü (XV əsr), Mərəzə yaxınlığında Diribaba türbəsi kimi tarix-memarlıq abidələri mövcuddur.

biri kimi məşhurdur. Məşhur süfrə və desert şərabləri beynəlxalq sərgilərdə çoxsaylı medallara və diplomlara layiq görülüb.

Şamaxı şəhərindən 12 km şimal-şərqdə, dəniz səviyyəsindən 1400 metr yüksəklikdə yerləşən Pırqulu qəsəbəsində Nəsirəddin Tusi adına Astrofiziki Rəsədxana fəaliyyət göstərir. Bu rəsədxana ən müasir avadanlıqlarla və MDB məkanında ən böyük, güzgüsünün diametri 2 metrə bərabər olan teleskopla təchiz edilib. Pırquluda qışda dağ-xizək idmanı ilə məşğul olmaq, yayda isə at belində maraqlı gəzintiyə çıxmaq mümkündür.

El arasında «Qırxbulaq» deyilən, saf sulu bulaqları ilə məşhur olan mənzərəli yer də çox məşhurdur. Buranın gözəl təbiətini mühafizə etmək üçün sahəsi 1521 hektar olan «Pırqulu» qoruğu yaradılıb. Şamaxı yolunun düzənliyə çıxan hissəsində yerləşən kiçik Cəngi qəsəbəsində turistlər məşhur «Şirvan», «Qobustan», «Şamaxı», «İsrafil», «Ərciman» xalçalarını toxuyan mahir ustalarla tanış ola bilərlər. Bu yerlərdə yaşayan çobanların ailələri milli naxışlarla bəzədilmiş al-əlvan yun

Şamaxı Xaqanı, Fələki, Nəsimi, Seyid Əzim, Sabir, Abbas Səhhət, Hamidi, Məhəmməd Hadi, Hacı Zeynalabdin, Əzim Əzimzadə və başqa istedadlı söz və fırça ustalarının, dahi mütəfəkkirlərin və memarların vətənidir.

corablar toxuyurlar.

Şamaxıdan 10 km aralıda, Pirsaat çayının sağ sahilində, dəniz səviyyəsindən 850 metr yüksəklikdə Çuxuryurd adlı böyük bir qəsəbə yerləşir. Burada vaxtilə Rusiyadan köçüb gəlmiş malakanların nəslı yaşayır. Çuxuryurdun kartofu, kələmi, günəbaxan yağı çox məşhurdur. Burada yetişən alma, armud, gavalı və şaftalı dağ balı çox həvəslə alınır. Qəsəbənin ətrafındakı təpələrdən baxanda Babadağ, Tufandağ və Bazar düzü görünür. Meşələrdə kükürlü su bulaqları da var.

Zəngin təbiətə malik olan Şamaxının qədim tarixi, çoxsaylı arxeoloji və memarlıq abidələri vardır. Qoşa minarəli Cümə məscidi (743-cü il), Şahixəndan məqbərəsi (XV əsr), Pirmərdəkan məqbərəsi (XIII-XIV əsrlər), Kələxanı kəndindəki İmamzadə piri, XVII əsrə aid səkkiz məqbərədən ibarət kompleks, Gülüstan qalasının (XI-XII əsrlər) xarabalığı və s. XIV əsrdə tikilmiş, yeraltı hamamı olan karvansara kompleksi də böyük marağa səbəb olur. ►

Çuxuryurddan 9 km aralı-
da Qala-Buqurt adlı dağ kəndi
yerləşir. Bu kəndin ətrafında
sanki sal qayaya bitişik olan
əfsanəvi Qala-Buqurt isteh-
kamının (XV-XVI əsrlər) xa-
rabalıqları qalıb. XIII əsrdə
Şirvanşah Şarux iranlılardan
müdafiə olunub. Qalanın
içərisində Şahin sarayı vardır.
Qala mükəmməl su təchizatı
sisteminə malik idi. İstehkam
səddinə tağ şəkilli gizli yolla
gətirilən suyu saxlamaq üçün
daşdan tikilmiş hovuzlar, su
qülləsi və su kəməri vardır.

Gülüstan qalasının xaraba-
lıqları Şamaxının yaxınlığında-
dır. Şirvan hökmdarlarından
biri olmuş Mustafa xanın sara-
yının qala divarlarının qalıqları
Fit dağında ucalır. Şirvan xanla-
rının uyuduğu Yeddi Qümbəz
məqbərəsi (XVIII-XIX əsrlər)
yaxşı vəziyyətdə qalıb. Ən
qədim abidələrdən biri də Xı-
nıslı kəndində daşdan yonul-
muş qadın heykəlidir. Üç rayo-
nun – Şamaxı, Dəvəçi, İsmayılı
rayonlarının qovuşduğu yerdə
meşəli dağın zirvəsində qədim
Şərgah şəhərinin xarabalıqları
qalır. ►

Dağlar qoynunda insan  lleri ilə yaranan g l ətraf bađları, bostanların suvarılmasına yardım edir.

USTA VƏ ŞAĞIRDI

Lahıclı dəmirçilər Şamaxıda da məskunlaşıb dədə-baba peşələrini övladlarına öyrədirlər.

8565

www.badam.az
wap.badam.az

Şakillər

Mp3 parçaları

Azərbaycan musiqisi

- 231238 Şeron - Bayram axşamlarında
231236 Natavan Həbibli - "Ulduzlar yandı"
231327 Aynur Dadaşova - "Geri dön"
230366 İradə İbrahimova - "Bu diyar"
230996 N.A.D.O. ft Roya - "Göz yaşım" (1)
231226 Xuraman - "Harda Qaldı"
231718 Xumar Qedimova - "Sənsiz necə yaşayaram"
231222 Roya - "Qəfil gedişim"
231223 Roya ft ədalət - "Axtarma sevgilim"
231231 Zulfıyyə - "Mənimdən"
230976 Uzeyir Hacıbəyov - "Cəngi"
230974 Vuqar - "Yallı" (Azərbaycan)
230847 Aqşin Fateh - "Yoxdur xəbəri"
230743 Teymur əmrah - "Vaxtı gəldi"
231228 Tunar - "Gecəmiz"

Türk musiqisi

- 232424 Sibel Can - Çakmak-çakmak
232425 Yalın - Her şey sensin
232426 Serdar Ortac - Bebeğim oldun
232417 Mahsun K. - Sevdiyim Aşka sürgün soundtrack
232427 Kerim - Yanıldım
232416 Binbir gece dizi muziqi - "Kirac"
232422 Serdar Ortac - "En büyük aşkım"
232419 Murat Boz - "Umrunda Değilsin"
232418 İsmail Y.K. - "Allah belamı versin"
232313 Seda Sayan - "Evleneceksin gel"
232284 Özcan Deniz - "Gülüm"
232272 Nilufer - "Böyle ayrılık olmaz"
232110 Emrah - "Bizi kimse ayıramaz"
232080 Demet Akalın - "Sana Veda"
232068 Ceza - "Holocaust"
232355 Sibel Can - "Yalnızlığın teni"
232333 Serdar Ortac - "Yar aynı gayrım mı var"

Rus musiqisi

- 234799 ВИА Гра - Понедель
234760 Нептра - "Правь и смотри"
234758 Нептра - "Вот тебя выдумал"
234613 Максим - "Трудный Возрост"
234539 Гимати - "Снова один"
234454 Сергеев - "Дискомания"
234436 Руки Вверх - "Наташа"
234272 Дима Билан - "Не оставь меня"
223402 ИИ-FL - "Школа №7"
234795 Максим - "Нежность"

Xarici musiqi

- 236846 Bob Sinclair - Sound of freedom
236847 Nelly Furtado - Say it right
236848 Fort Minor - Remember the name
236792 K. James ft Anissa S. - "Symphonic D'amour"
236849 Christina Aguilera - Candyman
236850 İshar Alabina - Ragga boom
236851 Baha Men - Who let the dogs out
236763 Justin Timberlake - "What Goes Around"
236201 Christina Aguilera - "Hurt"
238004 Ariana - "Inta eyh"

İstədiyiniz kodu 8565-ə göndər və istədiyiniz Mp3 parçası və ya şəkili telefonunuza yüklə!

Qiyməti: 156 kontur və ya 0.71 AZN (ƏDV daxil).

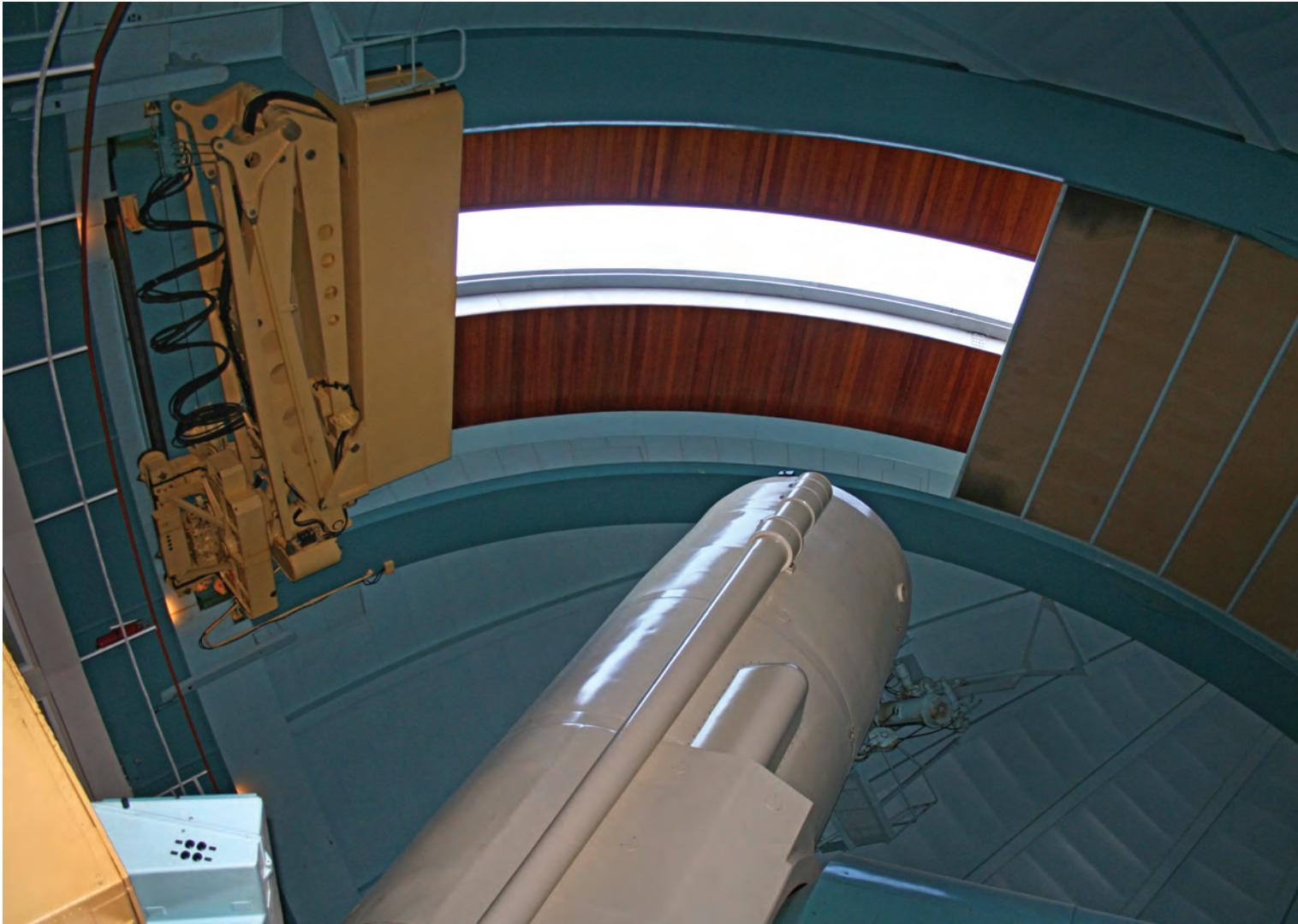
Əlavə məlumat üçün (+994 12)5983072 nömrəsinə zəng edin
və ya yazın support@abc-content.az (Bazar ertəsi - şənbə 10:00-19:00)

Müəllif hüquqları qorunur!

Diqqət! Bu xidmətdən istifadə etmək üçün WAP xidməti aktiv olmalıdır!
(Yalnız AZERCELL abonentləri üçün)

ASTROFİZİKA RƏSƏDXANASI

Pirqulu qəsəbəsinin yaxınlığında yerləşən Nəsirəddin Tusi adına Şamaxı Astrofizika Rəsədxanası (ŞAR) dəniz səthindən 1400 metr yüksəklikdədir. Keçmiş SSRİ-də ən böyük teleskoplardan biri məhz burada quraşdırılıb. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının ilk prezidentlərindən biri - Azərbaycanda neft kimyasının əsasını qoymuş akademik Yusif Məmmədəliyev vaxtı ilə bu rəsədxananın təşkil edilməsi üçün çox iş görüb. ŞAR ərazisində indi çalışan alimlərin təşəbbüsü ilə, Y.Məmmədəliyevə minnətdarlıq əlaməti olaraq burada onun heykəli ucaldılıb.

Bakı məktəbliləri N.Tusi adına ŞAR-a gedib oradakı böyük teleskopa baxmaq üçün haçan ekskursiyaya gedəcəklərini həmişə səbirsizliklə gözləyirlər. Qışda adətən qar yağmayan Bakı sakinləri buraya gəlməyə daha çox can atırlar: axı Pirquluda qar yerdə uzun müddət qalır, deməli buraya gələndə qartopu oynamaq da olar. Yayda isə yerli sakinlər qonaqların arzusu ilə onları at belində gəzintiyə çıxarırlar.

Rəsədxana Azərbaycan EA Fizika İnstitutunun Astrofizika Sektoru bazasında 1960-cı ildə yaradılıb. Qısa müddətdə yaşayış qəsəbəsi və iş binaları tikilib, teleskoplar, digər elmi cihaz və avadanlıqlar quraşdırılıb: 2 metrlik teleskop, üfüqi Günəş teleskopu, AZT-8, AST-452, Seys-600 və s. Təşkilatın əsas fəaliyyət istiqamətləri ulduzlarda qeyri-stasionar proseslərin kompleks tədqiqi, Günəş sistemi cisimlərinin fizika və dinamikası; Günəş fizikası, Günəş-Yer əlaqələrinin öyrənilməsidir.

Son beş ildə təşkilatın əldə etdiyi əsas elmi nəticələr bunlardır: 2000-dən çox ulduzun spektrləri alınıb, emal və təhlil edilib, bir sıra ulduz atmosferlərində vaxtaşırı dəyişikliklər aşkar edilib, Günəş atmosferində qeyri-adi ►

dalğavarı hərəkət qeydə alınıb, yeni elektron komet kataloqu yaradılıb və onun əsasında komet sistemində indiyədək məlum olmayan effektlər aşkar edilib, bir sıra asteroidlərin kimyəvi tərkibi öyrənilib, Günəş atmosferində qeyri-adiabatik rəqslərin nəzəriyyəsi yaradılıb, ionosferdən keçən yüksək tezlikli radio siqnalların qəbulu və onun Günəş fəallığından asılılığı tədqiq olunub, Günəş fəallığının yeni mexanizmi irəli sürülüb, yeni müşahidə sistemləri və işıqəbuledicilər yaradılıb, 1999-cu ildə tam Günəş tutulması müşahidə edilib, N.Tusinın 800 illik yubileyi ilə əlaqədar olaraq 8 konfrans keçirilmişdir; 11 kitab və 18 jurnal nəşr edilib.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Şamaxı Astrofizika Rəsədxanasında tədqiqatların səviyyəsinin yaxşılaşdırılması ilə əlaqədar Nazirlər Kabineti və Şamaxı Rayon İcra Hakimiyyəti tərəfindən bu elm müəssisəsinin problemləri öyrənilib və bununla bağlı müvafiq tədbirlər müəyyənləşdirilib. Şamaxı Astrofizika Rəsədxanasına təbii qaz xəttinin çəkilməsi, elektrik və su xətlərinin, Şamaxı-Pirqulu avtomobil yolunun əsaslı təmir olunması məqsədilə rayon icra hakimiyyəti 25 avqust 2004-cü ildə müvafiq nazirliklərə və 7 sentyabr 2004-

Uzaq ulduzlara doğru uzanan yol buradan başlayır.

cü il tarixdə bu problemlərin həlli ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinə məktubla müraciət edib.

Rəsədxananın yerləşdiyi ərazidə süni işıq və toz mənbələrinin aradan qaldırılması məqsədi ilə tədbirlər müəyyənləşdirilib və həmin işlərin görülməsi ilə əlaqədar komissiya yaradılıb.

Nəzərdə tutulan tədbirlərin icrası ilə əlaqədar olaraq rəsədxanada yeni poçt binası tikilib, ərazidə toz yığıcı ağaclar əkilib, həmin yerə daxil olan suyun və elektrik enerjisinin təminatı yaxşılaşdırılıb. Eyni zamanda rəsədxanada elmi-tədqiqat işlərinin səviyyəsinin daha da yaxşılaşdırılması üçün rayon icra hakimiyyəti və Astrofizika Rəsədxanası tərəfindən Nazirlər Kabinetinə təkliflər verilib.

Müvafiq təkliflərə əsasən gələcəkdə rəsədxananın 5 kilometrlik mühafizə zonasında meşə fonduna daxil olan sahələrin müvəqqəti istifadəyə verilməsinin qadağan edilməsi, rəsədxana ətrafındakı yolların kənarına xüsusi tozyığıcı ağacların əkilməsi, asfaltlaşdırma işlərinin aparılması, rəsədxananın yanğından mühafizəsinin təmin olunması üçün tədbirlərin görülməsi də nəzərdə tutulub. ►

Hava tutqun olanda teleskop ulduzları göstərə bilmir. Təbiətin şıltaqlığını bəzən çox gözləməli olur və rəsədxananın geniş həyətidə ağ mədyanla gəzmək imkanı əldə edirlər.

Göylərdə ondan artıq dadı-tamı bir-birindən fərqlənən, suyu minerallarla zəngin təbii bulaq vardır. Şəkilə gördüyünüz «İsitmə» onlardan biridir. Bal kimi şirin, çox yüngül sulu bulağın adı da maraqlıdır. «İsitmə» sözü qədim türklərin çeşmə və irmaqlara verdikləri adları xatırladır (məsələn, «İsikkul»).

Pünhan Mikayılov,
tarixçi-müəllim

GÖYLƏR VƏ GÖYLƏRLİLƏR

Göylər nəinki Şamaxı rayonunun, eləcə də Azərbaycanın ən böyük kəndlərindən biridir. Hazırda kəndin əhalisi 8 mindən artıqdır. Ümumilikdə müxtəlif səbəblərdən kəndin həddindən uzaqda olanları da nəzərə alsaq, Göylərin əhalisi 10 mindən çoxdur. Kənddə 2 mindən yuxarı ev var.

Göylər kəndinin yerləşdiyi coğrafi mövqe və ərazisindəki bir çox qədim tarixi abidələr deməyə əsas verir ki, Azərbaycanın ən qədim yaşayış məskənlərindən biridir.

Qədim mənbələrdə göstərildiyi kimi, Yaxın Şərqdən Xəzər sahilləri ilə Şabran və Dərbənddən keçməklə Volqaboyuna, Çindən, Hindistandan və Orta Asiyadan qərbə doğru uzanan karvan yollarından (İpək yolu) biri məhz bu ərazidən keçib. Qalıqları aşkarlanmış qədim karvansara tarixinin o qatlarından xəbər verir. Araşdırmalar göstərir ki, həmin yolun Göylər kəndi ərazisindən keçən hissəsi bu gün də qalmaqdadır. Xalq arasında bu yol "Qəflə yolu" adı ilə məşhurdur. Böyük karvan yolu üzərində yerləşməsinin nəticəsidir ki, Göylər kəndi Şirvanşahlar dövlətinin cənub istiqamətində ən əhəmiyyətli məntəqələrindən biri olub. Təsədüfi deyil ki, Şirvanşah Fərruxzad ibn Mənuşöhrün oğlu I Fərruxun Göylər kəndindəki qəbiristanlıqda dəfn olunması faktı üzə çıxmışdır.

Göylər kəndinin ərazisi böyük tarixi əhəmiyyətə malik abidələrlə zəngindir. Onlardan ən əhəmiyyətli

Mədəniyyət və Turizm nazirliyinin qeydiyyatında olan, XIII əsrə aid edilən Pir Mərdəkan Türbə Kompleksidir. Bu türbə 1970-1976-cı illərdə Azərbaycan SSR EA Tarix İnstitutunun Şamaxı arxeoloji ekspedisiyası tərəfindən öyrənilib. Türbə üzərindəki kitabəni tarixçi M.Nemətova oxuyub. Kitabədən məlum olur ki, türbə böyük alim və müqəddəs bir şəxs kimi tanınan Tair-Tac əl Huda Mərdakani İbn Əliyə məxsusdur. Bu böyük şəxsin əslən haralı olması haqqında fikirlər müxtəlifdir. Belə ki, bir qrup onun Bakının Mərdəkan kəndindən, digər qrup isə Cənubi Azərbaycandakı "Mər-dəkan" adlı yerdən olduğunu israr edir. Dördkünc formaya malik olan bu türbənin ətrafında qədim qəbiristanlıq və karvansara kompleksi vardır. Bu fakt bir daha sübut edir ki, hələ orta əsrlərdə Göylər ərazisi böyük əhəmiyyətə malik bir yaşayış məntəqəsi olub.

Göylərin cənubunda yerləşən "Qalacıq" şəhər ►

«Sarıtəpə» adlanan yeni kənd qəbiristanlığının uzaqdan görünüşü.

Bulaqdan gələn kənd qızları və gənc oğlanlar qədim kənd qəbiristanlığının yanından (hasardan o yanda yerləşir) sükütlə keçirlər.

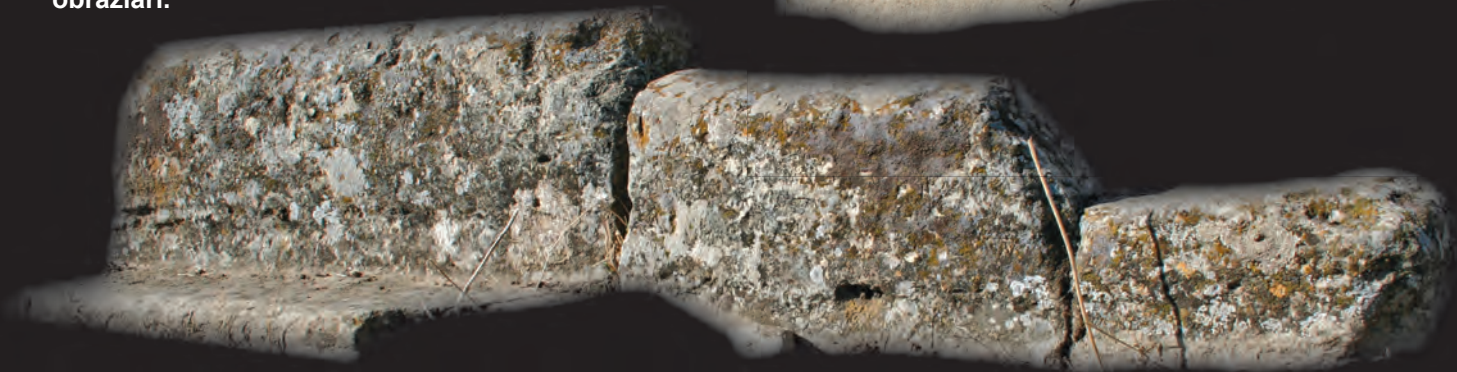
Məktəbin həyətinə kənd ağsaqqalları tez-tez məşvərət keçirirlər.

GÖYLƏRDƏ OĞUZ İZLƏRİ

Türk bahadırlarının Göylər çevrəsində, Tatarlar adlanan yerdə daşlaşmış xatirələri hələ də yaşayır.

Azman oğuz kişilərinin (insan) qəbirüstü obrazları.

Oğuzlar qamətli və bazburtlu olduqlarından onlara aid qəbirüstü daşlar da iridir.

Qədim oğuz qəbirlərinin bəziləri islamdan çox öncəki zamanlarla səsleşir.

Bir ulusun daş yaddaşdır bu qəbirlər.

Qəbirüstü daşların bir çoxu VIII-X yüzilliklərdə ölmüş müsəlman türklərə aiddir.

Formaca Altay türk qəbirləri üzərindəki daşlara bənzəyən bu abidələr Göylərin Qafqazda ən qədim yaşayış məskənlərindən (Göytürk) biri olduğunu təsdiqləməkdədir.

PİR MƏRDƏKAN TÜRƏSİ

yeri öz arxeoloji tədqiqatını gözləyən abidələrimizdir. Eramızdan əvvəl I və eramızın I əsrlərinə aidliyi ehtimal edilir. Bundan əlavə kəndin cənubunda camaat arasında “Şeyid daşları” adlandırılan böyük şəhid qəbiristanlığı da mövcuddur. Oradakı qəbir daşları öz ölçülərinə, forma və mifoloji təsvirlərinə görə maraq doğurur.

Çöl-Göylər adlanan ərazidə yerləşən və camaat arasında “Pirəbağdad” adlanan ziyarətəh və qəbiristanlıq da tarixi baxımdan çox maraqlıdır. Adından görüldüyü kimi, bu ziyarətəhın yaranması ərəblərin Azərbaycana gəlişi ilə bağlıdır. Həmin ziyarətəhın ətrafındakı qəbiristanlıqda “Sarı pir” adlı daha bir ziyarətəh da mövcuddur ki, bu, tarixi etibarlı ilə islamdan əvvəlki dövrə aiddir.

Ümumiyyətlə, Göylər kəndinin yerləşdiyi ərazi və onun ətrafı qədim qəbiristanlıq yerləridir. Bu da həmin yerlərdə hələ çox əski çağlardan əhalinin məskunlaşdığını sübut edir.

Göylər kəndinin tarixinə dair fikirlər müxtəlif olduğu kimi sözün leksik mənası haqqında da müxtəlif rəy və fərziyələr mövcuddur. Bir rəvayətə görə, kəndin ilk sakininin gözləri göy olub və onun yeddi oğlu tərəfindən əsas qoyulduğundan “Göylər” adlandırılıb. Başqa etimologiyaya görə, kəndin ərazisində çoxlu

xırda göllər olub. Odur ki, adı əvvəlcə “Göllər”, sonralar isə Göylər kimi formalaşılıb.

Digər fərziyyəyə görə, ilk sakinlərdən biri üç oğlu üçün Şamaxı xanının üç qızını alıb. Xanın kürəkənlərinə müti olan camaat onu xanın “Göylər”in (kürəkənlərinin) kəndi adlanıb.

Alimlərin bir qismi kəndin adını VII-VIII əsrlərdə yaşamış Göytürk, digərləri Orta Asiyada (Türkmənstanda) məskunlaşmış Qeq tayfalarının adı ilə, bəziləri isə Oğuz türkcəsindəki “Köy” (kənd) sözü ilə əlaqələndirirlər.

Göylər etnoqrafik və milli adət-ənənələrin qorunub saxlanması baxımından da maraqlı kəndlərdən biridir. Belə ki, kənd yeddi təbəhin birliliyindən ibarətdir. Bunlar: “Bəyğalı” (Bəyğah), “Qasxanlı” (Qazı xanlı), “Məsəlli”, “Muratasılı” (Murad Hasılı), “Sayad” və “Kərimli” təbəhəlidir. Yeddinci təbəh kimi formalaşan “Peyvənd Bəyğalı” sonralar “Bəyğalı”nın tərkibindən ayrılıb və hazırda “Cır” və “Peyvənd” adlandırılaraq iki təbəh kimi mövcuddur. Hər təbəh də özlüyündə çoxlu nəsilərə bölünür.

Kənddə işlədilən “təbəh” sözü öz etimologiya və leksik mənasına görə maraq doğurur. Belə ki, Azərbaycanda çox az işlənir. Daha doğrusu, orfoqrafiya lüğətində bu sözə rast gəlin-

Rəvayətə görə, Bu qədim yaşayış məskəninin ilk sakininin gözləri göy olub və onun yeddi oğlu tərəfindən kəndin əsası qoyulduğuna görə bu yer “Göylər” adlandırılıb. Başqa bir etimologiyaya görə, kəndin ərazisində çoxlu xırda göllər olub. Odur ki, adı evvəlcə “Göllər”, sonralar isə Göylər kimi formalaşmış.

mir. Fikrimizcə, bu təbə sözündən olub yerli şivəyə uyğunlaşaraq “təbəh” şəklində işlədilib, bu da “ardıcılları”, “davamçıları” mənasını verir. Deməli, ehtimal etmək olar ki, yeddi təbəhin adı kəndin sayılıb-seçilən yeddi nəfər şəxsinin adından götürülüb.

Öz tarixi keçmişinə söykənən Göylər bizə məlum tarixi ilə də örnək olacaq bir kənddir. 1918-ci ilin aprelində erməni daşnaklarının Şamaxıda törətdikləri qırğınlar zamanı Göylər kəndinə də hücum edilib və 106 nəfər günahsız kənd sakini qətlə yetirilib. 1941-1945-ci illərdə kəndin 236 nəfər sakini faşizmə qarşı müharibədə həlak olub. Qarabağ döyüşlərində kənd 3 nəfər şəhid verib, 4 nəfər isə ilkin düşüb.

Göylər kəndi ta qədimdən Şamaxının aran zonasında məskunlaşan əhali üçün mədəni mərkəz rolunu oynaymış. Şamaxının ilk xəstəxana, mədəniyyət evi və məktəblərindən biri Göylər kəndində açılıb. “Ağ məktəb” adı ilə tanınan və 1924-cü ildə tikilmiş bu məktəb nəinki Göylər əhalisinin, eləcə də bütün ətraf kəndlərin əhalisinin savadlanmasında böyük rol oynaymış. Məktəbin inkişafı və əldə etdiyi nailiyyətlərdə ilk müəllimlərdən - görkəmli şair Mirzə Müştəq, Baba Əfəndiyev, Ağasəf Məmmədov, Sultun Rəsulova, Talib Talıbov, Murad Babayev və başqalarının çox böyük rolu olub.

Bu vaxta qədər yüzlərlə məzunu müxtəlif ixtisaslar üzrə ali təhsil alıb, çoxları respublikamızda yaxşı tanınırlar. Məktəbin fəxri sayılan məzunlardan fəlsəfə elmləri doktoru, professor Nürqələm Mikayılov, coğrafiya elmləri doktoru, professor Nizaməddin Allahverdiyev, tarix elmləri doktoru, professor Aləm Nuriyev, tarix elmləri doktoru, professor Nisbət Mehdiyeva, texnika elmləri doktoru, professor Nuhəli Ağayev, filologiya elmləri namizədi, dosent Qüdrət Umudov, riyaziyyat elmləri namizədi İsaməddin Rəsulov, coğrafiya elmləri namizədi Elxan Nuriyev, şair Qürbət Əziz və başqalarını göstərmək olar. Məktəb bu gün də keçmiş ənənələri davam etdirməklə rayonun ən qabaqcıl təhsil ocaqlarından biridir.

Göylərlilər dünyanın hansı yerində yaşamalarından asılı olmayaraq öz el-obasına, milli adət-ənənələrinə və torpaqlarına bağlı insanlardırlar. Dünəninə söykənib bu gününü yaradan və sabahına ümidlə baxan hər bir xalq öz tarixini yaşatmağa qadirdir. ■

Qədim yurd yeri. Oğuz qəbirstanlığı.

«Bəyğolu» təbəhində heyət.

Bir kənd evi.

Bəxtiyar Hüseynov
bölgə müxbiri

YENİLƏŞƏN, ABADLAŞAN, GÖZƏLLƏŞƏN DİYAR

Sovet dönəmində Lənkəran SSRİ-dən tək cə deyil, habelə dünyanın hər yerindən çox nüfuzlu qonaqlar qəbul edirdi. Yaxşı yadımdadır, Nikolay Tixonov burada olarkən bu balaca şəhərə öz qiymətini vermişdi. O, haqlı olaraq bizim əvəzolunmaz diyarımızı mavi gözlü Xəzərin «Cənub mirvarisi» adlandırmışdı. Böyük sənətkar ölkənin görkəmli kino xadimi hikmətli ifadəni elə-belə çəkməmişdi. Şəhərin, eləcə də qonaq olduğu ayrı-ayrı kəndlərin adamları ilə söhbətlərində belə bir qənaətə gəlmişdi. Bəli, mən də fəxr edirəm ki, bu gözəl diyarın yazarlarından biriyəm. Həm də fəxr edirəm ki, yeniləşən, abadlaşan, gözəlləşən diyarın taleyi etibarlı əllərdədir.

Süleyman Mikayılov Lənkərana başçı təyin edilənə qədər uca dağlar qoynunda yerləşən Yardımlı rayonuna başçılıq edirdi. Mənimlə razılaşmayan varsa yolunu Yardımlıya salsın. O işlər yetmiş il ərzində görülməli idi, amma sahibini gözləyirdi. S.Mikayılovun gelişi ilə hər sahədə canlanma yarandı. Qurub-yaradan insan camaatın xüsusi hörmət və etimadını qazandı.

İşimlə əlaqədar Yardımlı rayonuna getmişdim. Təsədüfən keçmiş tələbə dostlarımdan biri məni qardaşının toyuna dəvət etdi. Razılıq verdim. Məclis Yardımlının ən uca kəndlərinin birində idi. Çox qərribə mənzərənin şahidi oldum. Məclisin şirin yerində üz-gözündən nur yağan bir ağsaqqal ziyalı mikrofonu əlinə alıb ürək sözlərini söylədi və fikrini bu sözlərlə bitirdi: - Əzizlərim, çoxlu vəzifəli adamlar görmüşük. Hərə gəlib öz atını dördnala çapıb sonra gedib. Lakin Süleyman Mikayılov rayonumuzda qısa vaxt ərzində işləməsinə baxmayaraq hər birimizin ürəyində özünə ev tikdi. Prezidentimiz İlham Əliyevə minnətdarıq ki, belə işgüzar, istedadlı kadrları üzə çıxarıb, onların bacarıqlarından xalqın xeyrinə istifadə edir. Kadrların seçilib yerləşdirilməsində ustad zərgər dəqiqliyinə əsaslanır. Əlbəttə, bu cür seçim ulu öndərimiz tərəfindən ona yadığıdır.

İnanın, ürəyim sanki dağa dönmüşdü. Yardımlıda həyata keçirilən çox böyük işlər – istirahət zonaları, xalçaçılıq sexi, qəsəbədəki mərkəzi bazar, hotel, yeni məktəb binaları, parklar, dünya standartlarına cavab verən Masallı – Yardımlı magistral asfalt yolu Süleyman müəllimin gecəli-gündüzlü yorulmaz fəaliyyəti ilə sıx bağlıdır. Süleyman Mikayılova qədər də Lənkəranda icra başçıları görmüşəm. Hərə öz dövründə müəyyən işlər görüb. Bu, dənılmaz faktıdır. Lakin Süleyman müəllimdə heç kəsə bənzəməyən (bu şəxsi fikrimdir) qeyri-adi iş üslubu mövcuddur. İnanın ki, bir il bundan əvvəl Lənkəranın qonağı olan hər hansı şəxs Lənkərana gəlsə çətin onu tanıсын. Küçələrin, parkların, evlərin siması tamam dəyişilib. Şəhərin lap mərkəzində yöndəmsiz və istirahət baza yerləşirdi. S.Mikayılov şəhərin ümumi görkəmini pozan həmin hissənin

müasirləşdirilməsinə, abadlaşdırılmasına ciddi-cəhdlə girişdi. İndi həmin yerdə çox böyük quruculuq işləri aparılır. Ərazinin mərkəzində tikilmiş Heydər Əliyev muzeyi və onun möhtəşəm abidəsi meydanın gözəlliyini qat-qat artırır. Şəhərin küçə və meydanlarındakı səliqə-səhman göz oxşayır. Çoxsaylı faktlar sadalamaq istəmirəm. Çalışacağam sadəcə Süleyman müəllimin Lənkəranda fəaliyyətindən iki-üç epizoda istinad etməklə fikrimi tamamlayım. Ancaq elə məsələlər var ki, onların üstündən elə-belə keçmək istəməzdim.

Hamıya aydındır ki, bu gün Lənkəranda böyük işlər görülür. Dünya standartlarına cavab verən yeni təyyarə meydanı, stadion Dəniz limanı, olimpiya idman kompleksi, diaqnostika mərkəzi, uşaq əyləncə mərkəzi, xalq sənətkarlığı şəhərciyi, Dənizkənarı istirahət parkı, cənub zonasında ən böyük süd kombinatı... Xalqın qeyrət yaddaşını təzələyən H.Aslanov xiyabanı, Xocalı soyqırımını və Azərbaycanlıların soyqırımını abidələri milli qürurumuza əylməz söykəndir. Süleyman müəllim çıxışlarının birində bildirib ki, Lənkəran respublika-

nın iri kənd təsərrüfatı və sənaye rayonlarından. Biz onun əvvəlki şöhrətini qaytarmaq üçün çox iş görürük. Açıq deyim ki, yerlərdə fermerlərlə, kənd əməkçiləri ilə görüşəndə hamı satış bazarının olmasından, yetişdirilən bol tərəvəzin yerdə qalıb çürüməsindən gileylənir. Hələ bu ilin yanvar-fevral aylarından problemin həlli istiqamətində müəyyən tədbirlər gördük. Möhtərəm Prezident İlham Əliyev Bakıda sahibkarlarla görüşdə demişdir: «Sahibkarlığın, fermer təsərrüfatının inkişafı yolunda heç bir maneə olmamalıdır. Onlar üçün hər ►

Lənkəran Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Süleyman Mikayılov iş otağında. O, tez-tez bölgənin tikinti obyektlərində, əhalinin sıx olduğu yerlərdə, kənd və qəsəbələrdə sakinlərlə görüşür, onların problemlərini öyrənib dərhal həlli yollarını axtır. Lənkəranlılar deyirlər ki, Süleyman Mikayılova qədər cənub bölgəsində belə abadlaşma, canlanma olmayıb.

cür şərait yaradılmalıdır». Biz cənab Prezidentin bu fikrini əsas tutaraq Lənkəranda sahibkarlığın, fermer təsərrüfatlarının inkişafına öz töhfəmizi veririk. Budur, onların istehsal etdikləri məhsullar satış yarmarkasında əsas yer tutur. Biz paytaxt əməkçilərinə keyfiyyətli, eləcə də bazar qiymətindən xeyli aşağı kənd təsərrüfatı və sənaye məhsullarını təklif edirik. Bakıda, respublikanın əksər rayonlarında da Lənkəran məhsullarının maneəsiz satışının təşkil edilməsini nəzərdə tutmuşuq...

Bir faktı da nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm. Girdəni kəndi şəhərin lap yaxınlığındadır. Kəndin şəhərə bitişik zonasında yeni yaşayış massivləri salınır. Hər ilin payız-qış aylarında sel-su nəticəsində həmin evlər suyun altında qalardı. Şəxсэн şəhər rəhbərinin təşəbbüsü ilə yaşayış massivinin lap yaxınlığındakı keçmiş «Ləkər» körpüsünə yeni nəfəs verildi. Süleyman müəllim elə bil bilirmiş ki, əsrlər boyu meşələrin və ovalıqların sel-suyu məhz burda olan körpünün altından keçərək dənizə axırmış. O, qısa müddət ərzində

Süleyman Mikayılovu təsadüfdən-təsadüfə kabinetdə görmək olur. Demək olar ki, Lənkəranın bütün yaşayış məntəqələrini, o cümlədən dağ kəndlərini də qarış-qarış gəzir. Camaatla öz ocaqlarında, süfrələrinin başında söhbət edir. Onların problemlərini vaxtında və yerində həll edir.

köhnə körpünün yerində yenisinin salınmasına nail oldu. İndi həftələrlə qar-yağış yağsa da izafi sular məhz həmin körpünün altından keçərək Xəzərə maneəsiz axır. Məlumatıma görə Süleyman Mikayılov həmin yerdə böyük bir körpünün salınmasına təşəbbüs göstərir.

Bu günlərdə Süleyman müəllim Lənkəranın dağ kəndi sayılan Osaküçnin sakinləri ilə görüşə gəlmişdi. Kəndə daxil olmazdan əvvəl sağ tərəfə keçən yola baxıb hara getdiyini soruşmuşdu. Cavab vermişdilər ki, bu yol Sinovli kəndinə gedir. Vəssalam. Görüş zamanı məlumat verildi ki, kəndə gedən su bəndinin üstündəki körpü çox təhlükəli vəziyyətdədir. Dəfələrlə mürciət olunmasına baxmayaraq haqlı xahişə və tələblərə etinasız yanaşılıb körpünün bərbad vəziyyətdə qalmasına sanki bilərəkdən şərait yaradıblar. Sinovli sakinləri Süleyman müəllimə ona görə minnətdardırlar ki, problem operativ həllini tapıb, körpü qaydaya salınıb.

Süleyman Mikayılovu təsadüfdən-təsadüfə kabinetdə görmək olur. Demək olar ki, daim Lənkəranın bütün yaşayış məntəqələrini, o cümlədən dağ kəndlərini də qarış-qarış gəzir. Camaatla öz ocaqlarında, süfrələrinin başında söhbət edir. Onların problemlərini vaxtında və yerində həll edir. Özündən asılı olmayan işlər haqqında vətəndaşlara inandırıcı, qanəedic cavablar verir. Hamımız yaxşı bilir ki, Lənkəranın ucqar dağ kəndlərinə nəinki birinci vəzifəli, heç orta məmur sayılan şəxslərin də ayağı illərlə dəyməyib. Bu faktıdır. Dağ kəndləri sayılan Dıryan və Gəgiranda Süleyman müəllimin rayonun bütün vəzifəli məmur birgə görüşdə olması adamların sabaha olan inamı qat-qat artırıb. Sakinlər tərəfindən qaldırılan problemlər operativ şəkildə həllini tapıb. Belə ki, qısa vaxt ərzində bu kəndlərdə elektron avtomat telefon stansiyasının, feldşer-mama məntəqələrinin, əhalinin gündəlik tələbatını ödəyən ticarət köşkləri istifadəyə verilib. Əgər keçmişdə də belə olsaydı, onda şəhərimizdə və kəndlərimizdəki bütün problemlər öz müsbət həllini tapmış olardı. Başçının Şağlaser kənd sakinləri ilə görüşünə qayıdaq. Kənd mədəniyyət sarayının zalı adamlarla dolu idi. Söz alıb danışanlar vacib, əsaslandırılmış çağdaş məsələlər qaldırırdılar. Xüsusilə rayondakı kadr siyasəti hamı tərəfindən rəğbətlə qarşılanırdı. Birdən Süleyman müəllim yerindən ►

qalxıb zala müraciətlə:

-Hamınızdan çox razıyam,- dedi. – Açıq söhbətiniz məni daha böyük işlər görməyə sövq edir. İnanın. Qaldırduğunuz bütün məsələlər həyata keçiriləcək, eyni zamanda göstərdiyiniz nöqsanlar da öz həllini tapacaq. Üç kəndin ictimaiyyəti qarşısında sizə söz verirəm. Həmişə çətinliklərlə üzləşən Cil, Xarxatan və Şağlaser kəndlərinin sakinləri bundan sonra da Lənkəran Şəhər İcra Hakimiyyətinin və şəxsən mənim qayğımı öz gündəlik həyatlarında hiss edəcəklər.

Çünki, bu kəndlərin adamları dövlətimizin və dövlətçiliyimizin möhkəmləndirilməsində həmişə öndə olublar. Xüsusilə 2003-cü ilin prezident seçkilərində bir nəfər kimi İlham Əliyev cənablarına dəstək vermələrinin canlı şahidiyəm. Onlar yekdilliklə bildirirlər ki, 2008-ci ilin prezident seçkilərinə artıq seçimlərini ediblər. Görüşdən sonra ən sevindirici hal o idi ki, 12 illik fasilədən sonra S.Mikayılovun səyi ilə Xarxatan kəndində mavi yanacaq xətti istifadəyə verildi.

...Görülən mühüm işlərin müqabilində Lənkəranda Dövlət Proqramı reallığa çevrilmək üzrədir. İndi növbə kənd yollarıdır. Şəhər yolları, demək olar ki, başdan-başa asfaltlaşdırılıb. Nümunə kimi Heydər Əliyev

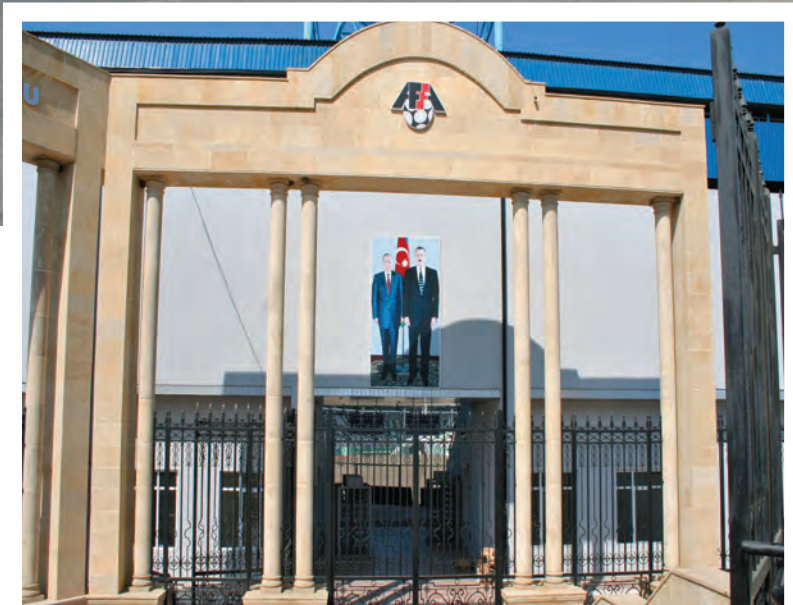
prospektinə baxış keçirmək kifayətdir. İndi şəhərin ən yaraşlıq və abad prospektidir. Novatorluq da öz yerində. Akademik Z.Əliyeva, T.İsmayılov adına küçələrin yenidən abadlaşdırılması şəhərin görkəminə xüsusi gözəlliklər əlavə edib. Bu küçələrin gecəsini gündüzündən ayırmaq olmur.

İki dəfə Sovet İttifaqı qəhrəmanı, tank qoşunları qvardiya general-mayoru, həmyerlimiz Həzi Aslanovun əzəmətli abidəsi ucaldılan bağda da yenidənqurma işləri

aparılıb. Açığını deyək ki, son illərdə qəhrəmanın adını daşıyan bağ diqqətdənkənar qalmışdı. Əlbəttə, indi burada aparılan tikinti-abadlıq işləri qəhrəmanın ruhuna ehtiramla bərabər, bütün lənkəranlıların ürəyindədir. Lənkəranda görülən işləri saymaqla qurtarmaz. Burada on illərdən sonrakılara örnək dəstxətt, nümunələr, daha konkret desək nümunəvi bir məktəb yaradılıb. Hər günü, hər saati qayğılı və əməlli Süleyman müəllim tərəfindən. ►

Lənkəranlı gənclər torpağa çox bağlıdırlar. Mərhəmət hər gün dan yeri söküləndə yuxudan durub həyətyanı sahədə çalışmaqdan zövq alır.

XX əsrin əvvələrində - 1904-cü ildə tikilib. Məscidin inşasında əsasən qırmızı kərpicdən, yerli qiymətli meşə materiallarından, kirəmitdən istifadə edilib. Lənkəran məscidlərinin başqa regionlarda olan məscidlərdən fərqli cəhəti minarələrin olmamasıdır.

KIÇIK BAZAR MƏSCIDI

BƏLLƏBUR QALASI

Bəlləbur qalası orta əsr memarlığının nümunəsidir. Abidənin sorağı VIII-IX əsrlərdən gəlir. Qalanın qalıqları Lənkəran şəhərindən 9 km aralı Bəlləbur kəndi yaxınlığında yerləşir. Uca dağlar qoynunda salınmış bu qala təqribən bir hektar sahəni əhatə edir. Hündürlüyü 4-5 metr, eni 2 metr olan qala divarları kvadrat formada olan (22 x 22 x 6 sm) qırmızı kərpicdən və çay daşından hörülmüşdür. Hər tərəfi dağ, ətrafı yaşayış məntəqələri ilə hüdudlanmış Bəlləburun yerləşdiyi ərazi böyük hərbi-strateji əhəmiyyətə malik imiş. Qalanın içərisindəki əzəmətli bürçdən 60-80 kilometrlik məsafə o vaxt ovuc kimi görünürmüş. VIII-XIV əsrlərdə böyük bir ərazinin hər tərəfinə buradan nəzarət edilirmiş. Bəlləbur həm də möhtəşəm qala-şəhərmiş.

Oğuz yadigarları.

Lənkəran XVIII əsrə qədər kiçik yaşayış məntəqəsi olub, cəmi 200-ə yaxın ev varmış. 1747-ci ildən Talış xanlığının mərkəzinə cevrilib. Münbit torpaqları, bol suyu və mülayim iqlimi olan Lənkəranda əhalinin ən qədim məşğuliyyəti əkinçilik, maldarlıq, bağçılıq, balıqçılıq, ipəkçilik və arıçılıq olmuşdur.

SEYİD XƏLİFƏ TÜRƏSİ

Seyid Xəlifə türbəsi XIX əsrin yadigarıdır, CİL kəndində yerləşir. El arasında bu türbəyə «Sexəlifə» deyilir. Burada hündürlüyü 1m 40 sm-ə çatan qəbirüstü abidələr mövcuddur. Baş daşlarındakı təsvirlərdə əl, ayaq izləri, ox, qılınc, niza, əmud və başqa silah növlərinin təsviri olan daş parçalar diqqəti cəlb edir. Qəbirüstü abidələrdə günəşi əks etdirən simvollar da həkk olunmuşdur. Ziyarətqah türbənin yaxınlığında isə bir sal daşı üzərində ayaq izi vardır ki, xalqın etiqadına görə oraya «Əli ayağı» deyirlər. Deyilənlərə görə, «Seyid xəlifə» türbəsində Ərəbistandan Yezidin atası Müaviyyənin zülmündən qaçıb gələn çoxlu seyidlər və üləmələr də dəfn olunmuşdur. Türbədə həm atəşpərəstlik, həm də islam dininin nümunələrinə rast gəlinir. Əldə olunmuş məlumatlara görə burada atəşpərəstlərin dini abidələri də vardır.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü Q.Gül tərəfindən müəyyən edilmişdir ki, Sexəlifə qəbiristanlığındakı ağaclardan birinin yaşı min ilə çatır. Bu həmin qəbiristanlığın qədimliyini bir daha təsdiqləyir. Türbəyə qonşu kəndlərdən, respublikamızın ayrı-ayrı bölgələrindən ziyarətə gəlirlər. Seyid Xəlifə türbəsi mədəni-tarixi abidə kimi dövlət tərəfindən qorunur. ►

ŞEYX ZAHİD TÜRƏSİ

Şeyx Zahid İbn Şeyx Rövşən Əmir (1215-1300) XIII əsrin tanınmış alimi, filosof və tərqiət başçılarında olub. Türbəsi Lənkəranın Şixəkəran kənd qəbiristanlığında dır. Onu bütün şərqdə mütəfəkkir alim kimi tanıyıblar.

Təbiət Lənkərana bütün gözəllikləri-əzəmətli dağları, mavi dənizi, yaşıl meşələri bəxş etməklə yanaşı, bu yerlərdə insanların sağlamlığı qayğısına da qalır. Taliş meşələrində o qədər durna gözlü bulaqlar var ki. Biri yayın istisində yanar ürekləri sərinlədir, o biri isə isti suyu ilə insanları müalicə edir.

Respublikamızda müstəqillik bərpa edildikdən sonra müxtəlif ölkələrdən Lənkərana gələnlər bu türbənin yeri ilə maraqlanırdılar. 1990-cı ildə Şeyx Zahidin qohumu Türkiyədən Lənkərana gələrək türbəni ziyarət edib. Türkiyəli qonaq onun haqqında maraqlı bir sənəd gətirmişdi. Bu kitab belə adlanırdı: «Türükü-ü-Aliyə-i Halvetiyyə silsiləsində və təriqətin təməlində yer alan böyük mürsidlərin bəzilərinin həyat münakibləri» (yəni məskənləri). Kitabda ən qədim dövrdən əsrimizə qədər bir çox məşhur şeyxlər haqqında qısa məlumat verilir. Şeyx Zahidin əsl adı Tacəddin İbrahim, atasının adı isə Rövşən Əmirdir. Rövşən Əmir İranın Gilan vilayətinin kəndlərinin birində evlənmiş, Lənkəranın Siyavər kəndinə köçmüşdür. Şeyx Zahid bu kənddə anadan olmuşdur. İlk təhsilini Lənkəranın Pensər kəndində Təbrizli Seyid Cəmaləddindən almışdır. Zahid təxəllüsünü də müəllimi Seyid Cəmaləddin vermişdir. Zahid ibadət ilə məşğul olan pəhrizkar mənəsidir. Müəllimi Cəmaləddinin vəfatından sonra Şeyx Zahid 20 il yaşamış və əkinçilik ilə məşğul olmuşdur. Siyahıda göstərilən 19-cü adamın adı isə Ahi Məhəmməd Nurulhalveini-yerlilərimiz «Piri Ərəb» adlandırılır. Piri Ərəbin qəbrinə də Xolmili kəndi yaxınlığında yerləşir, qədimdən məşhur türbədir. Şeyx Zahid ilə Piri Ərəb yaxın dost olmuşlar. Şeyx Zahid təriqət başçısı olmuşdur. Məhz ona görə də kəndin adı Şıxəkəran (Şeyxəkəon-Şeyx evləri) adlanmışdır. Şeyx Zahid ilk Azərbaycan dövlətinin banisi Şah İsmayıl Xətəinin ana tərəfdən dördüncü babasıdır. Şeyx Zahidin məqbərəsi respublikamızın dövlət müstəqilliyi bərpa olunandan sonra sahmana salınmışdır.

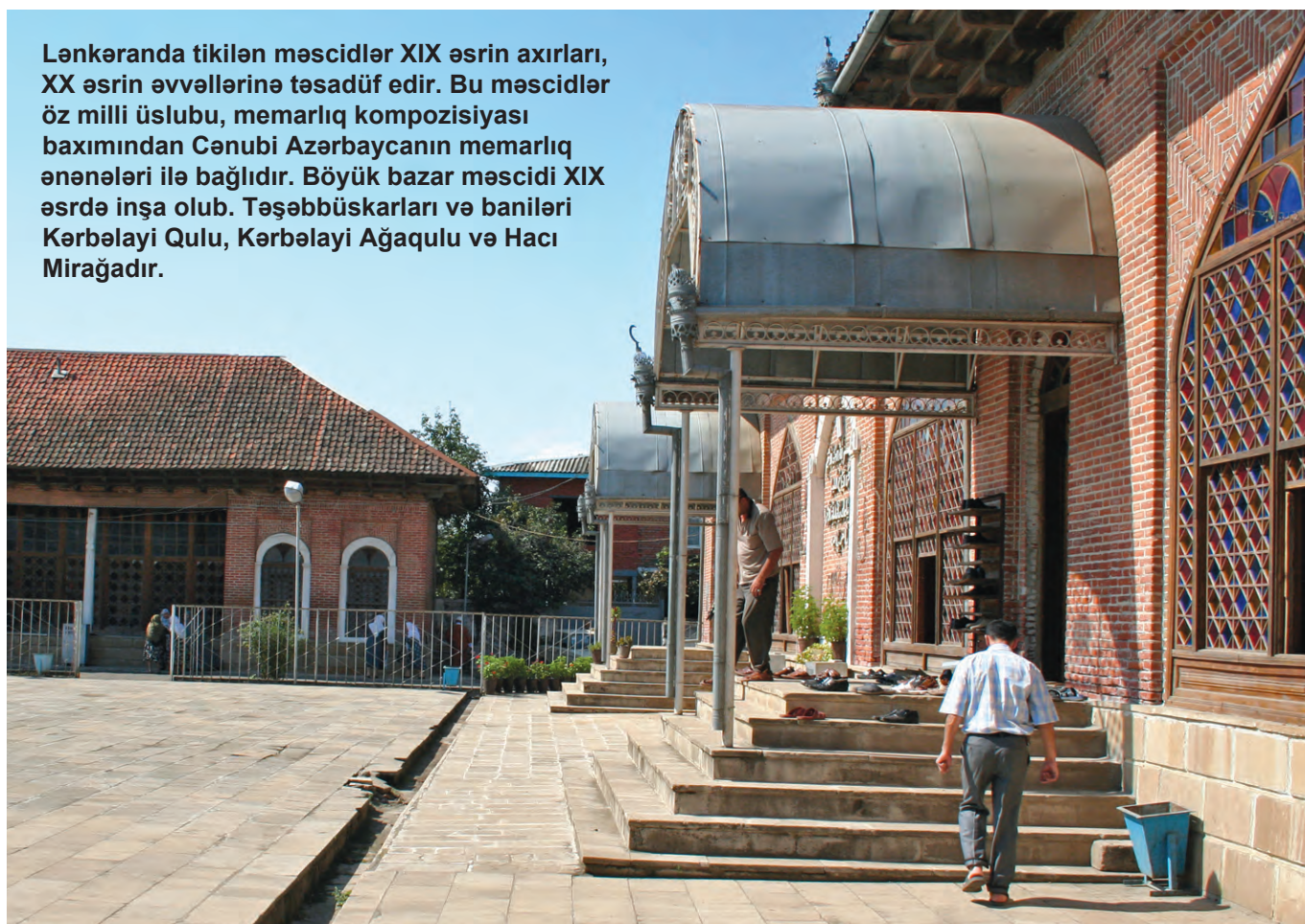
Lənkəranda Şeyx Zahidin adına küçə vardır. ►

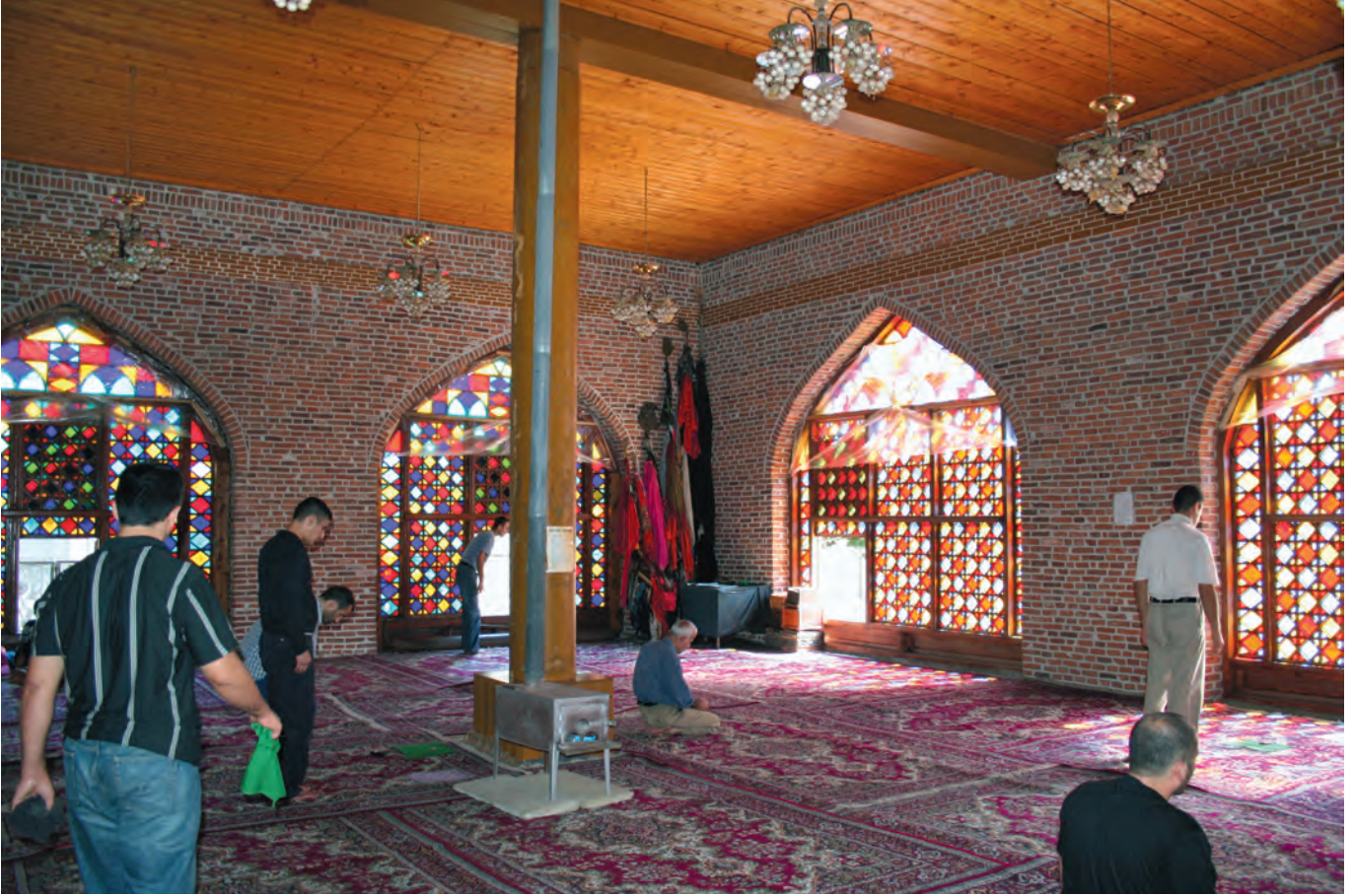

BÖYÜK BAZAR MƏSCİDİ

Lənkəranda tikilən məscidlər XIX əsrin axırları, XX əsrin əvvəllərinə təsadüf edir. Bu məscidlər öz milli üslubu, memarlıq kompozisiyası baxımından Cənubi Azərbaycanın memarlıq ənənələri ilə bağlıdır. Böyük bazar məscidi XIX əsrdə inşa olub. Təşəbbüskarları və baniləri Kərbəlayi Qulu, Kərbəlayi Ağaqlu və Hacı Mirağadır.

Məscid fəaliyyətə başlayan gündən ona molla Mirəhməd axund, Şeyx Hüseyin axund, Molla Ağabala axund, Molla Vəli axund, Mirzə Məmməd Hüseyin axund başçılıq ediblər.

Məscidin 1929-cü ilədək altı təkyləsi mövcud idi. Həmin təkylələrə onu inşa edənlərin adları verilib. Kərbəlayi Hüseyinin, general Hacı Mirabbas xan Talışskinin, Kərimovların, Hacı Manafın və Hacı Ələsgərin təkyləri otuzuncu illərdə dağıdılıb. Hacı Hacığa Əkbərovun təkyləsi isə bu günə kimi qalmaqdadır. Məscid fəaliyyətə başlayan gündən ona molla Mirəhməd axund, Şeyx Hüseyin axund, Molla Ağabala axund, Molla Vəli axund, Mirzə Məmməd Hüseyin axund başçılıq ediblər. Məscidin divar materialları bişmiş kərpicdən hörülüb, üstü isə kirəmitlə örtülüb. Məscidin içərisində əsas yeri namaz qılmaq üçün geniş zal tutur. Bu yaxınlarda məscidin 140 yaşı tamam olacaq. Sovet hakimiyyəti dövründə ondan anbar, kitabxana, şəkil qalereyası kimi istifadə olunub. Məscid ilkin görünüşünü saxlayıb və ona bəzi əlavələr edilib. ►

DAİRƏVİ QALA (zindan)

Şəhərin cənubunda Mayakın oxşarı olan ikinci bina Zindan Sütəmurdov kəndi ilə Lənkəran körpüsünün yanında yerləşir. Bu abidənin təxminən 1747-1786-cı illərdə Mayakla eyni vaxtda tikilməsi ehtimal olunur. Bina qırmızı kərpicdənir. Ölçüsü 20 x 22 sm-dir. Eyni kərpiclərdən Bəlləbur qalasının tikintisində istifadə olunub. Tikinti forması Mayakın enli dairəsinə oxşardır. Hər iki binanın arasında gizli yol mövcuddur. Dustaqları Mayakdan yeraltı yolla Zindana gətirmişlər. Bu yolla iki nəfər yan-yan ayaq üstə sərbəst yeriyə bilirmiş. Zindandan uzun müddət 1970-ci ilə kimi həbsxana kimi istifadə olunub. Həmin ildən istifadəsizdir. Hazırda bu tikili tarixi abidə kimi qorunur. Şəhər rəhbərinin göstərişi ilə burada abadlıq işləri aparılıb.

MAYAK

Lənkəran Mayakınının 1747-1786-cı illərdə tikilməsi ehtimal olunur. O zamanlar mayak və həbsxana deyilən binalar bir kompleks kimi fəaliyyət göstərirdi. Hər iki binanın arasında gizli yol mövcuddur. Mayakın bünövrəsində xüsusi quyu vardır. Deyilənə görə, quyudan keçmiş həbsxana binasına kanalla, tuneləbənzər yeraltı yol olmuşdur. Bu yol ilə gəmi ilə gətirilən dustaqlar Mayakdan zindana aparılırdı.

Lənkərəndəki dairəvi qala-zindan bərpa olunur. XVIII əsrdə tikilən abidənin bərpası gələn ilin ortalarına kimi başa çatacaq. Bundan sonra abidə turistlərin ixtiyarına veriləcək. Dairəvi qala-zindan ölkə əhəmiyyətli memarlıq abidələrindən sayılır. Abidə «Regionların sosial-iqtisadi inkişafı» Dövlət Proqramına əsasən təmir-bərpa olunur. İlk mərhələdə dövlət büdcəsindən 200 min manat ayrılıb ki, bu da qədim tikilini əvvəlki görkəminə qaytarmağa sərf edilib. Binaın ətrafındakı və daxildəki əlavə

tikililər sökülüb. Layihənin tam gerçəkləşməsi üçün 450 min manat dəyərində smeta sənədləri hazırlanıb. Abidəni 1747-ci ildə Nadir şah müdafiə məqsədilə inşa etdirib. Tikili Lənkəran qalasının istehkamlarından biriymiş. Rusiyanın işğalından sonra - XX əsrin 70-ci illərində bura həbsxana kimi istifadə olunub. Binaın daxilində isə xeyli dəyişikliklər edilib. Təmir-bərpa işləri tamamlanandan sonra bu qədim tikilinin ətrafı da abadlaşdırılacaq və turistlərin ixtiyarına veriləcək. ►

SƏRKƏRDƏ

İki dəfə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Həzi Aslanov, Böyük Vətən müharibəsi cəbhələrində göstərdiyi şəxsi igidlik və qoçaqlığına görə 3 Qırmızı Bayraq ordeni, 2-ci dərəcəli Suvorov ordeni, Aleksandr Nevski ordeni, 1-ci dərəcəli Vətən müharibəsi ordeni, iki Qırmızı Ulduz ordeni və medallarla təltif olunub.

Həzi Əhəd oğlu Aslanov (1910-1945) yanvarın 22-də keçmiş Bakı quberniyasının Lənkəran şəhərində anadan olub. 1924-30-cu illərdə Bakı və Leningrad hərbi məktəblərində oxuyub. Böyük Vətən müharibəsinin ilk günlərindən döyüşlərdə iştirak edən kapitan Aslanov Moskva ətrafındakı vuruşmalarda (1941) göstərdiyi igidliyə və komandanlığın tapşırığını ləyaqətlə yerinə yetirdiyinə görə Qırmızı Ulduz ordeni ilə təltif edilib. Aslanovun 55-ci əlahiddə tank polku feldmarşal Manşteynin tank ordusunun

darmadağın edilməsində xüsusi məharət göstərmiş. Ona Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı vermək haqqında SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin Fərmanında yazılıb ki, cəbhə komandanlığının döyüş tapşırığını nümunəvi surətdə yerinə yetirdiyinə, bu işdə qəhrəmanlıq və şücaət göstərdiyinə, ona tabe olan hissələrə bacarıqla və mətanətlə komandanlıq etdiyinə görə Həzi Aslanova Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı verilsin. Komandirin polku isə qvardiya adına layiq görülüb. Bu polk Rostov, Taqanroq

HƏZİ ASLANOVUN EV MUZEYİ

General-mayor Həzi Aslanova ikinci dəfə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı verilməsi materialları həmin müharibə illərində də xalqımıza düşmən olan qüvvələr tərəfindən gizlədilmişdi və ona ikinci dəfə “Sovet İttifaqı Qəhrəmanı” adı 1990-cı ildə verildi.

şəhərlərinin azad olunmasında və Kursk vuruşmasında fəal iştirak edib. 1944-cü ildə Aslanovun 35-ci qvardiya tank briqadası Belorusiyanı, Pribaltika respublikalarını azad etmək uğrunda vuruşmalarda xüsusilə fərqlənib. Stalinqraddan Baltik sahillərində döküş yolu keçən Həzi Aslanov Mitava şəhəri yaxınlığındakı vuruşmada qəhrəmancasına həlak olub. ■

Bəhruz Əbulfəzoğlu

ZİRVƏLƏR OYLAĞI ZƏNGAN

İndiyədək söhbət açdığımız Güney Azərbaycan diyarının adı mətbuatımızda «Zəncan» şəklində verilib. Yerli sakinlərin dilində isə bölgənin adı «Zəngan» kimi işlədilir. Bu sözün anlamını bəziləri «əziz qadın» deyə yozurlar. Qədim türk yaşayış məskəninin qadınları çox gözəl və ağıllı olsalar da, bu yurdun adının onların gözəlliyi ilə heç bir əlaqəsi yoxdur. Yurddaşlarımızın deyiminə hörmətlə yanaşaraq səyahətimizin ünvanını «Zəngan» şəklində təqdim edirik. (Red.)

Neçə vaxtdan bəri beynindəkiləri götür-qoy edən hökmdar vəzir-vəkilini yanına çağıraraq yola çıxacaqlarını dedi, qoşunu hazırlamağı əmr etdi. Kimsənin "hara" sualını dilinə gətirməyə cəsarəti çatmadı. Birinci Ərdəşirin məramı onlara yaxşı əyan idi. Hökmdar taxt-taca yiyələndikdən sonra Əhəmənilər dövründəkindən də qüdrətli imperiya yaratmağı, sözün əsl mənasında Şahənşah (şahlar şahı) olmağı qarşısına məqsəd qoymuşdu. Bilirdi ki, ikiçayarası ərazilərdən, Xuzistan, Kürdüstan, Rey... torpaqlarından da öncə azəri türklərinin məskunlaşdıqları yerlərdə möhkəmlənmədən, dayaq məntəqələri yaratmadan işi müşkül olacaq. Şaha o da bəlli idi ki, həmin yerlərin bəri-bərəketi ilə yanaşı igidləri də müqayisəyə gəlməzdir. Sakinləri isə qədimdən onun uluları kimi eyni dinə sitayiş edirlər, atəşgahları var. Ulu babalarının yüz illər əvvəl tapındıqları inanclarına uyğun ucaltdıqları məbədə toxunmayıblar. Qonaqpərvər olduqları qədər zirək, döyüşkəndirlər. Ordusunun ön cinahını belələrinə tapşırırsa daim zəfərlərə yolu açıq olacaq.

Qoşun cənub istiqamətindəki dağları çətinliklə də olsa aşanda şübhələrə yer qalmadı. Rey sərhədlərindən üzü o yana Əlburz (Elburus) silsiləsindən olan zirvələr, Sərgə, Səndan, Bilqeyis, Qiblə, Ləlkan və digər dağlar görünürdü. İlan kimi qıvrılan bol sulu, sıyrıltılı çaylardan itkisiz ötmək heç də asan deyildi. Şah buralardakı zirvələrin saymaqla qurtarmadığını eşitmişdi. Düzənliyə bənzər yerdən canlanan mənzərədən heyrətə gəlmişdi. Sanki heç dağdan enməmişdilər. Yadına düşdü ki, bu cür sıralanan uca dağları imperiyanın cənub hissələrində görüb, amma sayları buradakılara çatmaz. Üstəlik mənzərədəki ecazkarlıq da (yalnız gələcək nəsillər ərazidə 274 zirvənin, orta hündürlüyün 2000 metrədən yuxarı olduğunu hesablayacaqdı).

Nəhayət hökmdar Təxte-Süleymanın önündə dayananda əlamətlərinə görə xatırladı ki, bu, adı salnamələrə, nağıllara, rəvayətlərə düşən yerdir.

Daha qədimlərdə ərazidə qalalar olub, döyüşlər gedib. Ətrafda çaylar, göllər, bulaqlar, bərəketli torpaqlar var. Şərqi - Orta Asiyaya, Hindistana, Çinə, Qərbə - Qafqaza, Rum ellərinə bu istiqamətdən karvan yollarını canlandırmaq, gələcək istilalar üçün bundan da əlverişli məkan çətin tapılar. Qoynunda şahlara layiq şəhər, düşmənlərin önündə duruş gətirə biləcək qalalar, mehmanların rahatlıq tapacağı karvansaralar tikilməlidir. Əlindəki nizəni zərblə Aqanzana şəhərinin xarabalıqları önündəki torpağın köksünə vuraraq: "Bu gündən adını Şahın qoydum ki, şahlara layiq şəhər olsun"- dedi. Bu, eramızdan əvvəl III əsrdə baş verdi. Aradan əsrlər keçəcək, şəhər taleyinin acılı-şirinli səhifələrini yaşayacaq, ərəblərin, monqol-tatarların, Səlcuqların, Teymurləngin döyüşçüləri ilə üz bəzəyəcək. Dəfələrlə dağıdılacaq, bərpa olunacaqdı.

Bəş istiqamətdən giriş-çığışını nəzərə alaraq

ərəblər adını Xəmsə ilə dəyişəcəkdilər. Sonra Zəngana növbə çatacaqdı. İran hökmdarları yürüşlərə çıxmaq, ölkə daxili hakimiyyəti möhkəmləndirmək istəyəndə Zəngan xanlarının yanına elçilərini, minnətçilərini göndərəcəkdilər...

O beş istiqamətdən biri ilə vilayətə doğru səmt götürmüşük. İlahi, necə böyük qüdrətə, yaradıcılığa maliksən. Hər tərəfdə eczaklıq, füsunkarlıq nümunələri. İşsizliyin məngənəsində əziyyət çəkən, yaşayış yerləri boşalmağa başlayan Zənganı yalnız turizmin hesabına dünyanın ən varlı guşələrindən birinə çevirmək mümkündür. Ərdəbildən vilayətə qədəm qoymaq istədiyimiz məqamda yəqin oxucu əlimdən tutub sual edəcək: “Günəyin tacı ilə qurtardın ki, yeni səfərə çıxırsan”. Biz də razı, hələ demək istədiklərimizin yüzdə birini yazmamışıq, Günəyimizə kəsə dövrə vurub mütləq qayıdacağıq. Axı, bu Vətən, bu yurd bizim olduğu kimi, onu sevdirmək, tanıtdırmaq da vəzifələrimizdəndir.

Dağlar diyarı, Günəyin zirvələr oylağı Zənganla addımlayırıq. 39.369 kv. kilometrlik ərazisinin böyük hissəsi dağ massividir. Şimalında Şərqi Azərbaycanın, Ərdəbilin, Gilanın, şərqində Qəzvinin, cənubunda Həmədanın, cənub-qərb və qərbində Kürdüstanın, Qərbi Azərbaycanın hüdudları ilə kəşisir. Vilayətdə kimsəni tapa bilməzsən ki, 274 zirvənin hamısının adını deyə bilsin. O məlumdur ki, Zəngan bütövlükdə ölkənin analoqu olmayan hündür məntəqəsi sayılır. Xüsusilə məşhurları Təxtə-Süleyman, Təlğan, Səfalan, Qaflandağ, Ələmuddur... Ənquran nayihəsində hündürürlüyü

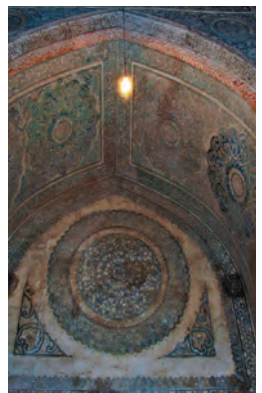
3214 metr olan Qız qalası dağı da var. Diqqət yetirin, söhbət qaladan yox, dağdan gedir. Kim bilir, bəlkə vaxtilə əlçatmazlığı, toxunulmazlığı ilə səciyyələnən bu ünvanlı qalaların adları götürülüb. Düzünü təhqiqatçılar bilər. Biz isə yoldan yayınmayaaraq

TƏXTE-SÜLEYMANDAN XÜSUSİ DANIŞAQ...

YUNESKO-nun xüsusi qeydiyyatına salınan abidələr kompleksinin mövcud olduğu ərazidir. Əşkanilər, Sasanilər, Elxanilərle bağlı dövrlərin sivilizasiya nümunələrinin izlərini yaşatmaqdadır. Atəşgahın yaşı Zərdüştülərdən də əvvəllərə gedib çıxır. Qədim Əjdaha məbədi digər inancların da özünə yer etdiyindən xəbər verir. Fəqət bu yerlərdə məskunlaşmanın yaşını milyon illərlə ölçən bir ünvan da var.

GƏLCİK MAĞARASI

Avropalı tarixşünaslar Gəlcik mağarasına ayaq basanda gördüklərindən heyrətə gəldilər. Eni 100, uzunluğu 700 metr olan bu guşədəki təsvirlər, daş alətlər təbii sığınacağın min illər boyu insanların daldalanması, yaşamaları, nəsiləri qorumaları üçün misilsiz əhəmiyyət daşıdığını göstərirdi. İqlimin mülayimləşdiyi dövrlərdə onlar uzun müddət oranı tərک etməmişdilər. Bütün gün ərzində sönməyən ocaqlar mağaradakıları soyuqdan qoruyur, məişətdə ▶

əsaslı dəyişikliklərin baş verməsinə zəmin hazırlayırdı. İnsanlar onları isindirən, ağzını dada gətirən ocaqlara sitayiş obyektini kimi baxırdılar. Nəticədə oduşpərəstlikdən, atəşpərəstlikdən başlayan inanclar inkişafını taparaq zərdüştülükə formalaşdı. Buna görə də Gəlcikə, Xərmənəsər və Kətləxur mağaralarına da xalq arasında ehtiramla yanaşılmaqdadır.

VİLAYƏTİN ŞƏHƏRLƏRİ

Vilayətdə məskunlaşanların sayı 2 milyonu ötür. Bunun 48 faiz şəhər və rayon mərkəzlərində, digərləri kəndlərdə yaşayır. 7 şəhristan, 16 nahiyyə, 46 kənd inzibati ərazi vahidləri, 14 şəhəri mövcuddur. Baş şəhər sayılan Zəngəzurun əhalisi 350 mindən yuxarıdır. Əbhər, Takistan, Xudabəndə, Aynışan, Xürrəmdərə, Sultaniyyə də vilayətin iri şəhərləri hesab edilir. Yeraltı sərvətləri, qiymətli metalları, qraniti, mərməri ilə zəngin vilayət Orta Şərqdə ən böyük mədənlərə malik olsa da potensial hərtərəfli inkişafa lazımcına yöndəlməyib. Yerli sənayedə yüz illər boyu dəbdə olan sahələr aparıcı yer tutur. Kiçik müəssisə və sexlərdə gümüşdən, misdən bəzək və məişət əşyaları düzəldilir, dulusçular nəfis qablar hazırlayırlar. Zəngənlilər bütün İranda dəridən düzəldilən çarıqların ən mahir ustaları sayılırlar. Yerli xalça, palaz və kilimlər özünəməxsus təşnələri ilə fərqlənirlər.

Zəngəzur əhalisinin yarısından çoxu kənd təsərrüfatında, kустar sahələrdə ruzisini qazanır. Qışı soyuq, yayı mülayim olan vilayətin dağları ilə yanaşı yaşıl meşələri, düzənləri var. Fındığı, alması, zeytunu, üzümü, lobyası, badamı süfrələri bəzəyir. Bir sözlə, əkinçilik, maldarlıq, bağçılıq aparıcı sahələrdir. Üzümünə isə çatan olmaz. İl ərzində 130-150 min ton məhsul yığılıb ölkə hüduqlarından da kənara göndərilir. Zəngənlilər İranda ilk olaraq tumsuz üzüm yetişdiriblər və bu növün ən məşhurları da onlara məxsusdur.

MƏHSUL BOLDUR – DEMƏLİ, BAYRAMDIR

Hər il payızda yalnız kişilərin iştirakı ilə düzənlənən “Məhsul bayramı” əkinçi, biçinçi, heyvandar zəhmətinin bəhrəsinə baxış olur. Süfrələri nemətlər bəzəyir, çal-çağır başlayır. Kabab, küftə, dolma, müxtəlif çeşiddə plov, mer-meyvənin ətri ətrafı bürüyür. Aşıqlar saz götürüb, söz qoşur, müğənnilər əmək, xalq mahnıları, muğamlar oxuyur, deyişir, ululardan bəri gəlmə rəqslər səslənir. Vilayətdə aşıqsız çayxana, yeməxxana çətin tapılır.

Zəngəzurda sazla-qılınc, sözlə-təfəkkür əsrlər boyu qoşadır. Folkloru zənginliyi, rəvanlığı ilə yadda qalır. Klassik janrlar, xüsusilə heca vəznində şeirlər yenə dəbdədir. Güney yazarlarının əsərlərindən ibarət çoxcildli “Ədəbiyyat ocağı” külliyyatında zəngənli istedadlara da məxsusi yer ayrılıb. Abbas Kəriminin “Əkinçi”, Məhəmməd Rzanın “Könül aynası”, Fazil Kəriminin “Dünya” şeirlərini məzmun və fikir yükünə

görə səciyyələndirmək olar. Şəxsi kitabxanasında 5000-dən çox kitab olan Mənzum Məhəmmədin türkülərinə xəlqilik xasdır.

*Asimandan qəm yağır,
Qəm yağır qatar-qatar,
Başımın qara tükü
Yaxşı ağardın, ağar!*

*Adı pula satmadım,
Şərəfimi atmadım.
Amma gecə acından
Sübbə kimi yatmadım.*

ÇAYLARI, MİN BİR DƏRDƏ DƏRMAN SULARI

Sağ və sol sahilləri bağ-bağata bürünən Qızılızən vilayətin ikinci böyük çayını da özünə qovuşdurur. Zəngançan mənbəyini Sultanıyyə çəmənliyindən götürür, bir neçə kiçik çayı özündə birləşdirir. Əbhərçay, İççay, Səğsəçay, Eşşəkçay, Bəziçay da başlıca çaylardandır.

Zənganlılar təbabətdə, müalicədə çeşmələrə, mədən sularına xüsusi əhəmiyyət verirlər. Diyarın bu sahədəki zəngin imkanlarından Səreyndəki kimi istifadə edilmir. Hərçənd Vənnəq, Ərköyün, Əbdal, Ənquran, Gərmək, Allahbuləği mədən və isti

sularının əsəb, yel, dəri-zöhrəvi və digər xəstəliklərin müalicəsində misli yoxdur. Kəsəsi, təbiət nə desən bəxş edib, yiyə durub, iş görəni lazımdır.

BİR DAHA BƏZİ ABİDƏLƏR BARƏDƏ

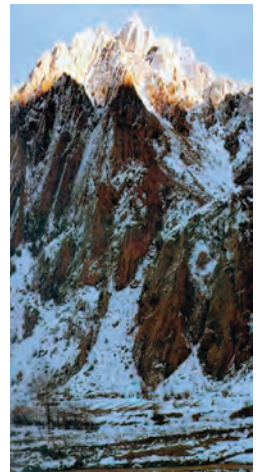
KARVANSARALARI. Strateji yol üstə yerləşdiyindən Zənganda karvansaralar tikintisini ehtiyaclar zəruriləşdirib.

Sərçəm karvansarası Elxanilər dönəmində eyni adlı kənddə inşa edilib. Rey-Azərbaycan yolunun üstündəki tikilinin əsl adı Rabatdır. Lakin yerləşdiyi kəndə görə Sərçəm deyilir. Dörd bürcü olub. Giriş hissədən başqa hər tərəfi yerlə-yeksan edilib.

Nikney karvansarasında Avropanın, Asiyanın məşhur səyyahları da gecələyiblər. Bir çox mənbələrdə adı çəkilir. Dörd eyvanı, rahat şəraiti olmuş Qarublaq karvansarası kimi ondan da torpaq təpəsi qalib.

SULTANIYYƏ GÜNBƏZİ

XIV əsrdə inşa edilib. 51 metr hündürlüyündə olan qülləsi çox güman həm də müşahidə üçün nəzərdə tutulub. Gələnlər, basqınlar barədə erkən xəbərdarlığa imkan verib. Hücumlara, diqqətsizliyin altını çəkməkdədir. ►

Piti təkçə Şəkiddə deyil, Zəngandada bişirilir.

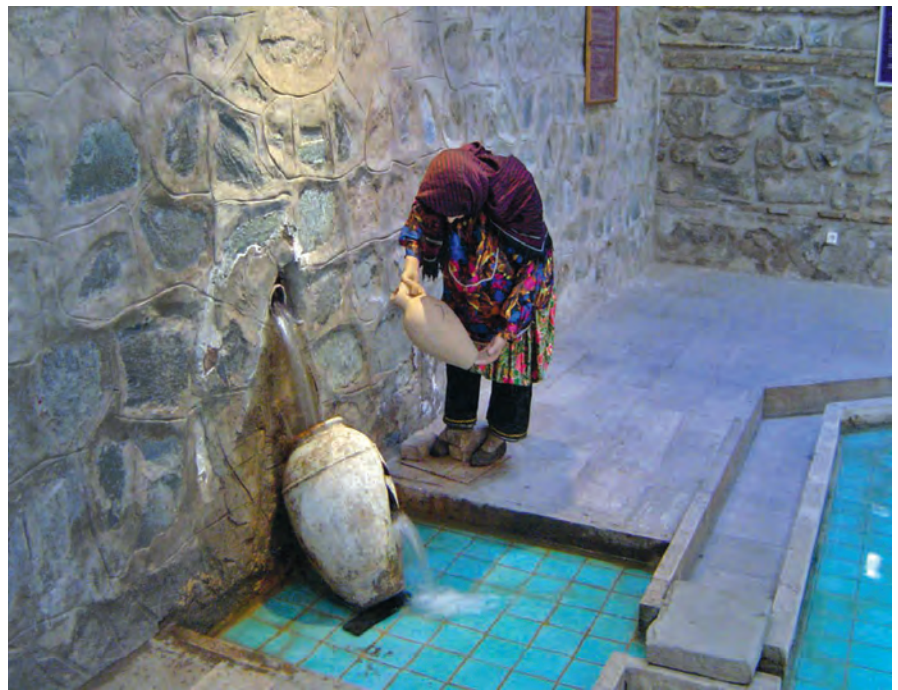

ÇAMAŞIRXANA MUZEYİ

Zənganda dünyada analoqu olmayan çamaşırxana muzey var. Təqribən 200 il əvvəl Abbasquluxan məhəlləsində, Babacamal çuxurunda memar Məşhədi Əkbər və Məşhədi İsmayıl qardaşlarından yadigarıdır. Buralar çox soyuq olduğundan qadınları əziyyətdən, xəstəliklərdən qorumaq məqsədilə imkanlılar razılığa gəliblər. Tikintisində daşdan, topdağıtmaz sayılan sarucdan (əhəng və yumurta sarısı qatışıq) istifadə edilib.

Çamaşırxana 2 hissədən ibarətdir. Su anbarından və saraydan. Nəfis arxitektura quruluşu, yunan memarlığına xas tağlar, tavanının, dam örtüyünün estetik görkəmi ustad sənətkarların zövqünü nümayiş etdirir. Tikintidəki texniki parametrlərə, sağlamlığın qorunmasına yönələn qurğulara indinin özündə də qibtə oluna bilər. Eyni zamanda paltar yuyan 150-200 qadın sanki şəfalı həkim əllərini daim öz üzərlərində hiss ediblər. Kanallar boyu axan isti su kənarında iş görən qadınlara çamaşırxana söhbətləşmək üçün də əlverişli yerə çevrilib.

Yeri gəlmişkən haşiyə çıxmaq ki, zənganlılar yeraltı su kanallarının çəkilməsi, istifadəsi sahəsində böyük təcrübəyə malikdirlər. Onlar yer altında çay əmələ gətirməyi, lazımi yerləri dəqiqliklə seçib oradan su götürməyi bacarırlar. Zəngan barədə hələlik bu qədər. Növbəti dönüşümüzdə qədim bazarından, Şimran qalasından, Sənsiz qalasından, adlarını çəkmədiyimiz digər abidələrdən söhbət açacağıq... ■

Əflatun Amaşov

BAKI-İQDIR QARS:

«Türkiyəyə məhəbbətim oxuduqlarımdan, gördüklərimdən öncə iki mənbədən qaynaqlanıb. Mərd, sözübütöv, imkansızlara əl uzatması ilə yadda qalan İlyas əminin xatirələrindən və bir də Çanaqqala döyüşünün yadigarı olan fotosəkildən».

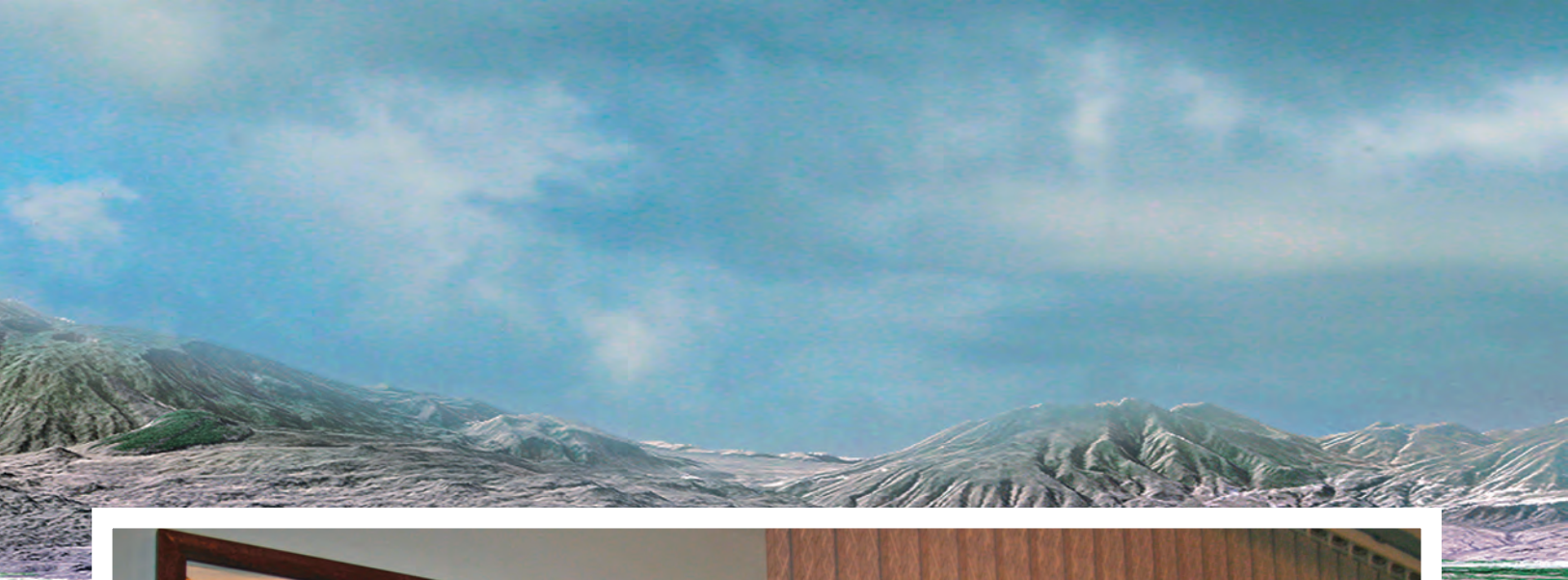
VÜSALA APARAN YOLLAR

Brinci məqalə

Sinədəftər ağsaqqalın doymaq bilmədiyimiz şirin söhbətlərində nəslin şəcərəsi sıralanır, babalarımızın Borçalı-Qars arasında at belində keçən yaşantılarını əks etdirən romantik lövhələr göz önündə canlanırdı. Mərdlik, igidlik, xeyirxahlıq irsən, qanla keçdiyindən onların ali keyfiyyətləri barədə xatirələri tükənmək bilmirdi. Döyüş sanki kişilərin alınına yazılıbmış. Əvvəl Məsim Alının adını çəkirdi. Türklərlə birgə ruslara qarşı vuruşub ad çıxarmışdı.

«Müharibə arvad-uşaq işi deyil» – deyərək od-alov içərisinə atılmazdan qabaq ailələrini təhlükəsiz saydıqları Borçalıda yerləşdirərdilər. Sonra əksinə, köç başlayardı. Bu nəsillər Türkiyəyə elə isinişmişdilər ki, kimsə şəhərə getdiyini bildirəndə Tiflisin yox, Qarsın nəzərdə tutulduğunu hamıya aydın idi. Bu insanların, onların övladlarının sayəsində yaşayış yerlərinə erməni

quldur dəstələrinin həmlələrinə qarşı etibarlı siper çəkilmişdi. Nəslin neçə-neçə ərəni Türkiyənin istiqlalı naminə canını fəda etmişdi. 1920-ci ildə Gürcüstanda sovet hakimiyyətinin qurulması, sərhədlərin bağlanması da babalarımızın Türkiyə sevgisinə sədd səkə bilməyib. Maraqlıdır ki, ötən əsrin 50-ci illərinə qədər gizli gediş-gəlişlər olub. Tikanlı məftilləri keçərkən insidentsiz ötüşən

bəziləri belə rahatlığı şəninə sığıdırmayıb. Geri qayıdıb qovğa törədənəndən sonra sərhədi adlayıb... İndi piranilərimiz haqq dünyasındadırlar. Mənə qalan xatirələr, kabinetimdə hər gün salamladığım o böyüdülmüş şəkil, Alı babamın təsəlli kimi bizə miras qoyduğu soyadı və bir də Türkiyə sevgisidir. Bəlkə buna görədir ki, hər dəfə bu ölkəyə yollananda «ziyarətə gedirəm» deyirəm. Hərçənd səfərlər zamanı Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin açılışı, türk xalqlarının ümumdünya qurultayı, Ümumdünya Mətbuat Şuraları Asosiasiyasının illik konfransı və digər mötəbər tədbirlərin iştirakçısı olsam da, hər dəfə o yerlər üçün burnumun ucu göynəyib. Məhz buna görə özümə söz vermişdim ki, yanvarın

sonlarında İqdıra və Qarsa səfərimdən maksimum yararlanım. Fikrimə də gəlmirdi ki, hansısa sədd arzumun qarşısını ala bilər. Burada səfərin təşkilində müstəsna xidmətləri olan İqdır bələdiyyəsinin başkanı Nürəddin Arasa və bu körpünün təməlcisi «525-ci qəzet»in rəhbərliyinə, şəxsən koordinatorumuz İlhamə xanıma minnətdarlığımı yetirməyi özümə borc sayıram. Xəyalımda bütün bunları ölçüb-biçərkən ani olaraq təyyarədəki səfər yoldaşlarıma nəzər saldım. Hələ indiyədək uçduğum reyslərdə sənişinlərin belə sərbəstliyini görməmişdim. Hərə necə deyərlər, öz aləmində idi. Gəzişən kim, mobil telefonla danışan kim. Əksəriyyəti təhlükəsizlik kəmərinə bağlamamışdı. Elə bil göyün yeddinci qatında olduqlarını

unutmuşdular. Görünür, sənişinlərin əksəriyyətinin kütləvi informasiya vasitələrinin rəhbərləri və tanınmış jurnalist olmaları stüardessalara təsirsiz ötürməmişdi. Yəqin dilə-dişə düşməmələri üçün müşahidəçi kimi qalması üstün tutmuşdular. Ürəyimdə «Allah bizi bu xatadan qurtarsın» demək istəyirdim ki, Bakıdan Naxçıvana uçan təyyarəmizin əlverişsiz hava şəraitinə görə əvvəl paytaxt, sonra isə Gəncə hava limanına enməli olduğu elan edildi. Həmkarlarımın çoxunun üstünə sanki soyuq su səpildi. Bəziləri hətta Naxçıvana çatana qədər bu gərginlikdən xilas ola bilmədi. Bir qismininsə köməyinə dostumuz Aqil Abbasın Gəncədəki qonaqlığı və lətifələri çatdı. ►

Sərhədləri aşan məhəbbət ifadəsi.

İğdırda Xocalı abidəsi - həyəcan və ehtirasın nümunəsi

“ Hocalı soykırımını və yaxın tarixdə Türklərə yapılan katliamlar...”
Panelinə katılmanızdan onur duyuram.

NURETTİN ARAS
İğdir Belediye Başkanı

Prof. Dr. İsa HABİBBEYLİ
Hocalı Faciasına Tarixi Qiymət
Prof. Dr. Mamed RIZAYEV
Asım Faciası Hocalı
Prof. Dr. Hacı NECEFOĞLU
80 yy.'da Ermenilərin Türklərə yönəlmiş soykırım fəaliyyətləri
Yrd. Doç. Dr. Erol KÜRKCÜOĞLU
Dağlık Karabağ olayları və Hocalı'da Türk soykırımı
Ögr. Gör. Arslantürk AKYILDIZ
Panel Yöneticisi

26 ŞUBAT 2006 PAZAR
SAAT : 13:00
YER: SALON BAHU İĞDIR

TÜRKÜN KARA GÜNÜ - * HOCALI SOYKIRIMI - 26 ŞUBAT 1992

İqdirın bütün qonaqları öncə ulu öndərimizin abidəsini ziyarət edirlər.

Naxçıvanda bizi İqdir bələdiyyəsinin göndərdiyi avtobus gözləyirdi. Cəmi 2 saatdan sonra Türkiyənin, Şərqi Anadolunun hüduqları başlayırdı. Əvvəl «Ümid körpüsü»nü keçməliydik. Tikili yüz illərin ayrılığına son qoyulduğunun rəmzi sayılır. Bu da zəngin keçmişə malik, başı min bir müsibətlər çəkən İqdirın üföqləri. Bu ad 24 oğuz boyundan 21-cisi sayılan İç oğuzların Üç Ox qoluna məxsus Oğuz xanın 6 övladından biri Çengiz Alpın böyük övladı İqdir bəyin şərəfinə verilib. Mənası «yaxşı, böyük, igid rəhbər, ünlü, sahib, bəhadır» anlamlarını daşıyır. Bölgənin isə tarixi daha qədimdir. Hələ miladdan öncə 5000 – 4000-ci illər bu günkü Azərbaycan və Şərqi Anadoluda yerləşən hurrilərdən 1000-2000 il sonra multanilər, etilər, assuriyalılar, kimmlər, sümərlilər və digər türkdilli tayfalar Orta Asiyadan buralara köç ediblər. Urartu, Arşaki, Sasani şahları, ərəb xəlifələri bu bölgənin itaətdə saxlanılmasına xüsusi önəm veriblər. 1074-cü ildə Qarsı bizanslılardan alan səlcuqlar diyarın hakimi olublar. XIX əsrin axırlarınadək Şərqi Anadoluda türkün silahı yalnız türkə qarşı çevrilib. Əmir Teymur – Sultan Bəyazid, Sultan Səlim – Şah İsmayıl, Qaraqoyunlu – Ağqoyunlu ... bir-biriləri ilə münasibətləri zor gücünə araşdıranda bütövlükdə türk dünyası zəifləyib. 1877-1878-ci illərdə osmanlı-rus savaşından sonra bölgə 42

il işğala məruz qalıb. 1918-ci ildə isə ermənilər vəziyyətdən istifadə edərək minlərlə günahsız insanın qanını axıdıb. Hündürlüyü 5165 metr olan Ağrı dağından da türkün bu əzəməti, zəngin tarixi ilə yanaşı bir giley, qınaq boylanır.

Təbiət vilayətə əsrarəngiz gözəlliklər bəxş edib. 70 min əhalisi olan şəhərdə 51 mehmanxananın mövcudluğu onun ölkə hüduqlarından kənarında dəyərləndirilən simasından, turizm imkanlarından xəbər verir. Zor, Durak, Pamuk dağları, Koroglu tərəsi dağ xizəkçilərini, alpinistləri özünə cəlb edir. Əjdər gölü, Küp gölü, məşhur Arpa çayı, Araz çayı, zəngin flora və fauna, coğrafi abidələr və sair burada turizmin inkişafı üçün etibarlı təməldir. İqdirda bu potensiyadan səmərəli istifadənin cəmi 15 yaşı var. Bunu mən demirəm, yerli sakinlər, bölgə rəhbərləri dilə gətirirlər, vali Saim Saffet Karahisarlı bizimlə söhbətlərində etiraf edir. Sözlərini konkret misallarla əsaslandırır.

İqdirda ilk bələdiyyə 1923-cü ildə yaradılıb. 1934-cü ildə rayon mərkəzinə çevrilib. 15 il əvvəl Naxçıvan və İqdir arasında «Həsət körpüsü» adlanan Dilucu sərhəd-keçid məntəqəsi fəaliyyətə başlayanda bölgədə cəmi 26 min sakin olub. Heydər Əliyev – Süleyman Dəmirəl məsləhətləşmələri bu yerlərə ikinci həyat gətirib. Tezliklə İqdirı Qarsdan ayıraraq ona vilayət statusu veriblər. ►

Təbiət vilayətə əsrarəngiz gözəlliklər bəxş edib. 70 min əhalisi olan şəhərdə 51 mehmanxananın mövcudluğu onun ölkə hüduqlarından kənarında dəyərləndirilən simasından, turizm imkanlarından xəbər verir.

Azərbaycan mətbuatının nümayəndələri İqdir Valiliyinin qonağıdır.

Turist axını, ticarətin inkişafı, yeni müəssisələrin açılışı buranı büsbütün dəyişib. İş, çörək ardınca başqa vilayət və şəhərlərə axışan insanların böyük qismi doğma yurdlarına qayıdıb. Bu proses davam etməkdədir.

Vilayətin hazırda əhalisi 180 min nəfərə yaxındır. Yaşayış yerləri, xüsusilə vilayət mərkəzi simasını tanınmaz dərəcədə dəyişib. Mərkəzdə birmərtəbəli çiy torpaqdan hörülmüş evlərin yerini yaraşıqlı binalar tutub. Geniş küçələrə asfalt döşənib, gündüz işıqları quraşdırılıb, əyləncə mərkəzləri, istirahət guşələri salınıb və ən başlıcası bu tərəqqiyə təkan verən, qəlbən maraqlı olan mərhum prezidentimiz Heydər Əliyevə abidə ucaldılıb və onun adını daşıyan park salınıb. Şəhərin ən geniş küçələrindən birinə Azərbaycan Respublikasının prezidenti İlham Əliyevin adı verilib. Qarşılıqlı əlaqələrin genişlənməsi İqdir iqtisadiyyatını çiçəkləndirməklə yanaşı yerli iş adamlarının da əl-qolunu açıb.

1995-ci ildə Naxçıvanla İqdir arasında ticarət dövriyyəsi 3 milyon dollara yaxın idi. 5 il ötdü, bu rəqəm 73 milyon dollara çatdı. İqdirilər da ölkəmizə həvəslə ayaq açdılar. Onlar Bakının, Sumqayıtın və Gəncənin iqtisadiyyatına 55 milyon dollar sərmayə qoyublar. İqdirli iş adamları əməkdaşlığın uğurlu perspektivlərinə əminlikdən sonra bu addımları atıblar. Əlbəttə, iqdirilər da qarşılıqlı əlaqələrin çevikləşdirilməsi naminə müasir tələblərə cavab verə biləcək hava limanlarının olmasında maraqlıdırlar. Hələ tikilməkdə olan aeroportun maliyyələşdirilməsində Azərbaycanı da dost köməyi umurlar. Belə bir fikri əsaslandırırırlar ki, bundan blokada şəraitində yaşayan naxçıvanlılar da böyük fayda götürə bilərlər. Zənnimizcə, dəstəklənməli ideyadır. Həm də nəzərdən qaçırmayaq ki, İqdirda yaşayanların əksəriyyəti azərbaycanlılardır. Bələdiyyə başkanı Nürəddin bəyin bizimlə görüşdə söylədiyi fikirlər belə reallığa söykənir: «Bizim burada yaşayan xalqımızın önəmli bir qismi azəri türküdür. Bu səbəbdən Azərbaycan bizim eyni zamanda ümid qaynağımızdır. Bizlər, burada yaşayan əhali olaraq Azərbaycana ümid bəsləməkdəyik. Bunu söyləməkdən heç çəkinmirik və Azərbaycanın prezidenti sadəcə Azərbaycanda yaşayanların prezidenti deyil, eyni zamanda dünyadakı bütün azərbaycanlıların prezidentidir».

Bu yerlərin qışı qarlı, yayı barlı.

Doğma duyğular vali Sain bəylə və vilayətin digər rəhbərləri ilə də mükəllimələrimizdə vurğulanırdı. Vilayətin baş prokuroru həvəslə cinayətkarlığın azalmasından danışırdı. Əvvəllər xırda oğurluqlar, xuliqanlıq halları baş alıb gedirmiş. Əhalinin rifah halı dəyişəndən bu kimi hallar xeyli azalıb. Qaçqılçılıq, elektrik enerjisindən icazəsiz istifadəyə qarşı mübarizə başlıca qayğılardandır. Qərribə də olsa, oğlan qaçırma halları da mövcuddur. Xoşbəxtliklə yekunlaşanları da olur. İqdırda olduğumuz müddət türk polisinin 161 yaşına təsadüf edirdi. Vilayətdə çıxan 4 qəzetin hər biri bu hadisəyə səhifələrində geniş yer ayırmışdı. Yazılardan da onların polisə necə səmimi münasibət bəslədikləri açıq-aşkar duyulurdu.

Şəhərə şərq tərəfdən girişdə Naxçıvan, İran və Ermənistandan gələn yolların qovşağında Ağrı dağı fonunda Soyqırımı və Anım Abidəsi ucaldılıb. Hündürlüyü 43,5 metrdir. Abidə hər yerdən, deyilənə görə, Ermənistandan da yaxşı görünür. Üst hissədə 5 qılnc təsviri var, altı isə muzeydir. ►

Ağrı dağına doğru uzanan yollar hələ daşlı-kəsəklidir.

Zor, Durak, Pamuk dağları, Koroğlu təpəsi dađ xiz k lerini, alpinistleri  z n  cəlb edir. Əjdər g l , K p g l , məşhur Arpa  ayı, Araz çayı, zəngin flora v  fauna,  ođrafi abidələr və sair burada turizmin inkişafı  c n etibarlı təməldir.

Araz çayı aşıdı-daşıdı, Ođuz yurdunu iki yere par aladı.

 emenleri g l-  ekli, igidləri dəmir bilekli...

Oradakı sənədlər, tarixi nümunələr iqdırlıların erməni təcavüzü zamanı hansı dəhşətlərə məruz qaldıqlarını əyani nümayiş etdirib. Sözlə təsvir etmək mümkün deyil. Ətrafdakı Oba və Haqqmehmed köylərinin (kənd) sakinləri ilə çayxanada söhbətlərimiz sıralanan qəmli və qəzəbli hekayətləri xatırladırdı. Ermənilər Obada adamları tövləyə salıb güllələmişdilər. Quyuya atdıqları 48 nəfər yaralının oradan çıxıb bilməmələri üçün üstlərinə güllələdikləri camışı da atmışdılar. Yüz yaşlı Faruk Mecid otuz dörd qohum-əqrabasının diri-diri yandırıldığını, bir qisminin itlərə yedizdirildiyini danışdı. Obalı Hüseyn Çiçək səksənə yaxın adamın sümüklərini neçə yerdən çıxarıb dəfn etdiyini göz yaşları ilə dilə gətirirdi...

Xatirələr hələ də səngiməyən, ram edilməsi vacib olan erməni barbarlığını yaddan çıxarmamağı, ona qarşı mübarizədə birliyi qorumağın vacibliyini göstərirdi. İqdırlıların şəhidə necə yüksək ehtiramla yanaşmalarını təkcə abidələr deyil, mərasimlər də əyani göstərir. İstər İqdırın, istərsə də Qarsın bütün qəzetləri İmam Hüseyn faciəsinə səhifələr həsr edirdilər. Elə meydanlarda da bu ehtiramın nümunələrini görürdük.

Mətbuatdan söhbət düşmüşkən deyim ki, onların sayı İqdırda elə də çox deyil. Tıraja, tərtibata, mövzu rəngarəngliyinə görə elə bilirəm ki, bizdən öyrənməli olduqları çox şey var. Hərçənd burada qəzetlərin əksəriyyəti 8 səhifə çıxır, belə desək, Qarsdakılara nisbətdə iki dəfə çoxdur. Maddi duruma gəldikdə isə vəziyyətləri bizdən qat-qat yaxşıdır. Hər birinin öz mətbəəsi var. Redaksiyasında olduğumuz gündəlik «Güvən» qəzeti cəmi 1000 tirajla çıxır, amma səhifələrin əsas hissəsini elan və reklamlar tutur. Ötən il nəşr yalnız rəsmi elanlardan 50 min dollar əldə edib. Burada haşiyə çıxım ki, ölkədə rəsmi elanların paylanılması burada da tətbiq edilir. Valilikdə bu işlə xüsusi adam məşğul olur. Vilayətin bütün dövlət qurumlarının elanları balans gözlənilərək 4 qəzet arasında bölüşdürülür. Qəzetin

sahibi Məhəmməd Arasın dediyinə görə, bu məbləğ redaksiyanın bütün xərclərini ödəməklə yanaşı ona əlavə 20 min dollar qazanc da gətirir. Bura nəşrin digər gəlirlərini də əlavə etsək, həmkarlarımızın maddi vəziyyəti reallığı ilə göz önündə canlanır.

İqıdırda bir ocaq da var. İrəvan Türklərinin Dayanışma Dərnəyi adlanır. Yaşı yetmişə adlayan bu insanları Nürəddin Aras bir araya gətirib. Dərnəyi «Həsərət ocağı» da adlandırmaq olar. Nikbin soydaşlarımız burada İrəvan

türklərinin mühacirətdəki hökumətini yaradıblar. Media təmsilçiləri ilə görüşdə 1920-ci ildə ev-əşiklərindən necə qovulduqlarını təsvir edərkən faciənin beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılması üçün gördükləri işlər barədə bizi məlumatlandırdılar. Bəli, qonaqpərvərliyi, mehribanlıığı ilə yadda qalan iqdırlılardan ayrılmmaq nə qədər çətin olsa da, missiyamız yolumuzun davamını tələb edirdi. Sırada Qars idi.

Bakı-Naxçıvan-İqdır-Qars

26 yanvar – 1 fevral 2007-ci il ■

DİK DAŞLARIN SİRRİ

Qədim Misir mədəniyyətinin ən görkəmli ikonlarından biri iynəni xatırladan və nazikləşərək yüksələn, təpəsində kiçik bir eham nümünəsi olan (buna pıramidion ya da benben daşı deyilir) dik daşdır. İlk dik daşların Qədim Krallıq zamanında (2575-2134) Heliopolisdə günəş tanrısı məbədinə yerləşdirildiyi məlumdur. Yeni Krallıq dövründə (1550-1070) böyük monolitik nümunələr, ümumiyyətlə Karnak və Luksorda olduğu kimi məbədlərin qarşısına iki-iki tikilirdi.

Yeni Krallıq dövründən qaldığı sayılan tamamlanmamış bir

granit dik daş, Assuanın şimal daş ocaqlarında hələ yatmaqdadır. 41,75 m hündürlüyü və təxminən 1150 ton ağırlığı ilə bu dik daş, çox gec mərhələdə təhlükəli geoloji qüsuru olmadan çıxarıla bilsəydi, dünyanın bir daş ocağından çıxarılan ən böyük daş olacaqdı.

Assuan dik daşını ilk dəfə tədqiq edən ingilis alim Reqnald Enqelbaxın apardığı təcrübələr, bir insanın kəsici bir alət istifadə edərək xam dik daşın üstündən yarım metr enində və beş millimetr qalınlığında bir hissə yonmaq üçün bir saat çalışmalı olacağını göstərdi.

Alim və mühəndislərin misirlilərin bu texnoloji müvəffəqiyyəti haqqında görüşləri müxtəlifdir.

Sonrakı dövrlərdə dik daşların düzəldilməsi üçün müxtəlif təcrübələr uğursuz alınsa da, Enqelbax qum çuxuru təcrübəsi ilə Boston yaxınlığında belə daşın tikilməsinə müvəffəq olmuşdur.

Dik daşların nəqli və tikilməsi, dövrümüzdə elm və texnologiyanın bu qədər inkişafı zamanında belə böyük çətinlikləri meydana gətirmişdir. Dövrümüzün ən məşhur dik daşı 1884-cü ildə Vaşinqtonda inşa edilən Corc Vaşinqton abidəsidir. 169 metr olan bu dik daşın başına liftlə çıxılır və oradakı seyr yerindən ətrafa baxmaq mümkün olur.

HÜSEYN İSMAYILOV - 55

Ramazan Qafarlı,
Seyfəddin Rzasoy

TÜRKÜN HİKMƏT DÜNYASININ

XAQQANI

Bu ilin dekabr ayının 10-da Azərbaycan folkloru və ədəbiyyatının mahir bilicisi, alim, təşkilatçı, ictimai xadim, türkün hikmət dünyasının xaqanı, AMEA-nın Folklor İnstitutunun direktoru, «Qafqaz» jurnalının redaksiya heyətinin üzvü, filologiya elmləri doktoru, professor Hüseyn İsmayılovun 55 yaşı tamam oldu.

İsmayılov Hüseyn Ələsgər oğlu 1952-ci il dekabrın 10-da Ermənistanın Krasnoselo rayonunun Ağbulaq kəndində anadan olub. 1970-ci ildə həmin kənddə orta məktəbi bitirib, V.İ.Lenin adına Azərbaycan Dövlət Pedagoji İnstitutunun filologiya fakültəsinə daxil olub, 1974-cü ildə təhsilini tamamlayıb. Ermənistanın Ararat rayonunun Şirəzli kənd orta məktəbində dil-ədəbiyyat müəllimi kimi əmək fəaliyyətinə başlamış, 1975-ci ilin may ayından 1976-cı ilin iyun ayınadək hərbi xidmətdə olmuşdur. 1976-cı ilin oktyabr ayından 1988-ci ilin sentyabrınadək Ermənistan Dövlət Pedagoji İnstitutunun Azərbaycan dili, ədəbiyyatı və onların tədrisi metodikası kafedrasında müəllim işləyib. Azərbaycan, rus, xarici ölkələr ədəbiyyatından mühazirələr oxuyub. 1986-cı ildə Azərbaycan EA Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunda namizədlik dissertasiyası müdafiə edərək filologiya elmləri namizədi alimlik dərəcəsi alıb, 1989-cu ilin aprel ayından 1997-ci ilin fevral ayınadək M.Əzizbəyov adına Azərbaycan Neft və Kimya İnstitutunun Azərbaycan dili kafedrasının dosenti vəzifəsində çalışıb. 1995-ci ilin aprel ayından 1998-ci ilin yanvar ayına qədər Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun nəzdində fəaliyyətə başlayan «Folklor sarayı» Elmi-Mədəni Mərkəzində elmi işlər və fəaliyyətlər üzrə direktor müavini işləyib. 1998-ci ilin yanvar ayından «Folklor Sarayı» Elmi-Mədəni Mərkəzinin (2003-cü ildən AMEA-nın Folklor İnstitutu) direktorudur.

Folklor İnstitutunun kollektivi arasında H.İsmayılovun yüksək imici və hörməti vardır. Buna özünün kristal mənəvi keyfiyyətləri, rəğbət və heyrət doğuracaq şəxsiyyəti, hamı tərəfindən nümunə kimi qarşılanan işgüzarlığı, yorulmazlığı, bacarığı və qabiliyyətləri, eyni zamanda müqayisəolunmaz alimliyi ilə nail olub.

H.İsmayılov son dərəcə məhsuldar toplayıcı - folklorşünasdır. Azərbaycan folklorunun toplanılması və çapı işinə hələ YDPİ-də işlədiyi dövrdən başlayan H.Ə.İsmayılov keçən 30 ilə yaxın müddət ərzində heyrət doğuracaq dərəcədə material toplayıb.

H.İsmayılov fundamental və orijinal düşüncəyə malik alimdir. Uzun illərdir ki, Azərbaycan aşıq sənətinin tarixi-prosessual strukturu üzərində araşdırmalar aparır. Onun bu sahədə Göyçə aşıq mətnlərinə əsaslanan «**Göyçə aşıq mühiti: təşəkkülü və inkişaf yolları**» adlı doktorluq dissertasiyası türkoloji hadisə səviyyəsində müdafiə olunub. Bu dissertasiyada Azərbaycan aşıq sənəti tarixinin yeni konseptual modelini qoyub və bununla elmi həm saxta və əsassız ehkamlardan xilas edib, həm də Azərbaycan elmini nəhayət ki, dünya türkoloji arenasına çıxaran konsepsiya irəli sürüb. H.İsmayılov öz irihəcmli və orijinal konseptual məqalələri ilə elmi mətbuatda ardıcıl və məhsuldar şəkildə iştirak edir. Onun araşdırmaları Azərbaycan folklorşünaslıq elmini ►

Hüseyn İsmayılov Hələbə Nəsiminin məzarını ziyarətə gedərkən Türkiyə-İraq sərhədindəki gömrük məntəqəsində alim həmkarlarını başına toplayıb görüşəcək işləri müzakirə edir.

Hüseyn İsmayılovun səsi tez-tez yüksək tribunalardan, beynəlxalq elmi konfrans və simpoziumlardan gəlir.

durğunluqdan və tənəzzüldən xilas edib.

H.İsmayılov müstəsna elm təşkilatçısıdır. Qırx il ərzində cəmi yeddi nömrəsi çıxmış «Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatına dair tədqiqat» beynəlxalq məcmuəsinin işini qısa zaman ərzində yenidən qurmuş və az müddətdə məcmuənin sayını 24-ə çatdıraraq dövriliyini təmin edib. O, İnstitutda nəşr edilən «Dədə Qorqud» beynəlxalq dərgisinin çap işini yüksək səviyyədə təmin edir. H.İsmayılovun rəhbərliyi altında Azərbaycan Folkloru Antologiyası seriyası çap olunur. Həcm və poliqrafiya baxımından yüksək səviyyəli işlər olan bu seriyanın artıq XX cildi, «Azərbaycan xalq nağılları» toplusunun 7-ci kitabı çap prosesindədir. Bu baxımdan, H.İsmayılovun rəhbərliyi altında bir neçə il ərzində görülən işlər həm həcmi, həm də keyfiyyəti baxımından bütöv sovet dönməində görülmüş işləri ötüb keçib.

H.İsmayılov fundamental folklor arxivi yaratmağa nail olub. O, Azərbaycan folklorunun janrlar üzrə yüz cildliyinin çapına başlamaq üçün ciddi nailiyyətlər əldə edib. Folklor arxivində bu işi həyata keçirmək üçün yetmiş cilddən artıq material toplanıb və çeşidlənib.

H.İsmayılov vətənə, dövlətə və xalqa sədaqətini əyani təcəssüm etdirən kollektiv başçılarındandır. Gördüyü işlər respublika rəhbərliyi tərəfindən rəğbətlə qarşılanır. Bununla o, həm işlədiyi kollektivə, həm də müasir ziyalılarıma nümunədir.

Hüseyn İsmayılov Azərbaycan folklorşünaslığı tarixində müstəsna xidmətlərə malik, onun inkişafı üçün müqayisə olunmaz işlər görən, milli folklorumuzu məhv olunmaqdan, unudulmaqdan, etnik yaddaşdan birdəfəlik silinməkdən xilas edən, folklorumuzun toplanması sahəsində fundamental işlər görüb bu sahədə indiyədək göstərilmiş bütün nəticələri ötürüb keçən, özünün kardinal araşdırmaları ilə milli folklorşünaslıq düşüncəsini konseptual nəzəri fikir sistemləri ilə zənginləşdirən, orijinal fikir və mülahizələr irəli sürən, irihəcmli məqalələri ilə təkcə folklorşünaslıq elmimizdə deyil, bütövlükdə kulturoloji düşüncəmizə yol verən, milli folklorşünaslıqda köhnəlmiş, tərəqqi və inkişafa mane olan, əsas olmadan elmimizdə uzun müddət əhəmiyyətli vəziyyətdə olan yalnız və dırnaqarası konsepsiyaları özünün orijinal konsepsiyaları ilə aradan qaldıran, fiziki və mənəvi şəxsiyyəti baxımından dövlət və dövlətçiliyə sədaqət və sevginin canlı simvolu olan, vətənə, xalqa, dövlətə münasibətdə Heydər Əliyev ənənələrinin kristal daşıyıcısı ►

Hamı ocaq başında: Hüseyn İsmayılov qızı Səkinə xanım, oğlu Səbuhi, həyat yoldaşı Nəzifə xanım, nəvələri Bəyaz və Fidanla.

Qoşa nəvə öpüşü Hüseyn babanın yorğunluğunu canından çıxarır.

olan, elm təşkilatçısı kimi əvəzsiz kadr olan, işlədiyi kollektivdə saf, vicdana söykənən, humanist, eyni zamanda prinsipial əxlaqı ilə hamının rəğbətini və ehtiramını qazanan, elmi - təşkilati, inzibati sahələrdə gördüyü işlər təkcə AMEA-nın rəhbərliyi tərəfindən deyil, respublikamızın ən ali siyasi rəhbərliyi tərəfindən xüsusi həssaslıq və rəğbətlə qarşılanan görkəmli bir folklorşünas alimdir.

Hüseyn İsmayılovun xidmətlərinin miqyası respublika hüdudları çərçivəsini aşaraq ümumtürk səviyyəsinə qalxıb. Məhz bunun nəticəsi olaraq müasir türkçülüynün əsas siyasi ideoloji və mədəni mərkəzi sayılan Türkiyənin nüfuzlu təşkilatı olan Hüseyn Qazi Kültür və Sənət Vəqfi Hüseyn İsmayılovu «Türk folkloruna xidmət ödəli» ilə mükafatlandırıb.

Hüseyn İsmayılov iki yüzə yaxın elmi məqalənin, folklor toplularından ibarət 22 kitabın və iki monoqrafiyanın müəllifidir. ■

Oğlu Səbuhini əsgərliyə yola salan Hüseyn İsmayılov Azərbaycan döyüşçülərinə xeyir-dua verir.

DÜŞÜNME DÜNYANIN OLAYLARINI

Hüseyn İsmayilovun 55 illiyinə

*Düşünmə dünyanın olaylarını,
Yükün çox ağırdır çiyinlərində.
Vermisən hikmətə olan varını,
Yükün çox ağırdır çiyinlərində.*

*Kiminə arxasan, kiminə dayaq,
Nadanlar kölgəni daşladı bayaq...
Yaşamaq zor işdir Hüseyn sayaq,
Yükün çox ağırdır çiyinlərində.*

*Qayğılı gözlərin Göyçəsiz yaşlı,
Gün gələr gedərik yarlı-yoldaşlı,
Qoymarıq bir ciğir kəsəkli-daşlı,
Yükün çox ağırdır çiyinlərində.*

*Demə, gileyliyem, Vətənsizəm mən,
Türkün torpaqları olarmı itən.
Dörd yüz il son türkdən törəyib bitən
Dəmiri əridib döndümü yurda.
Belə uzun həsrət görərlər harda?*

*Kərəmin yanğısı deyil ki, dərdin,
Sanma ki, Göyçədə uca bitərdin.
Haqqə tapınmağı Miskindən aldın.
Türkün dünyasına kökünü saldın.
Sən varsan, hikmət də, saz da olacaq,
Göyçədə qış ötüb yaz da olacaq.*

Ramazan Qafarlı

SƏXAVƏT VƏ XEYİRXAHLIQ BAYRAMI

Quranda yazılıb: “Allaha nə ət, nə onun qanı çatmır, ancaq sizin dindarlığınız çatır”.

«Rəbbin üçün namaz qıl və qurban kəs!», «De ki: «Mənim namazım da, kəsdiyim qurban da, həyatım və ölümüm də aləmlərin Rəbbi – Allah üçündür», «Biz hər bir ümmət üçün bir qurbangah müəyyən etdik ki, Allahın onlara ruzi verdiyi dördayaqlı heyvanların üstündə (onları kəsdikləri zaman) Allahın adını çəksinlər» kimi münasibətlər göstərilir.

Ənəs ibn Malikdən rəvayət olunan hədisdə isə Peyğəmbər demişdir: «Bayram namazından sonra qurban kəsən ibadətini tamamlamış və müsəlmanların sünnəsinə (yoluna) əməl etmişdir».

Bu xəncər ancaq qurbanlıq qoçların başını kəsin.

Dini qurban kəsmə bayramı – İslam aləmində ən möhtəşəm bayramlardan biridir və hər il Orucluğu qurtarmasından 70 gün sonra qeyd olunur. Adətən, üç gün davam edir.

Mərasimlərdə qoyun və ya dəvə kəsilir. Qurbanın ən yaxşı hissəsindən, ilk növbədə möminlərə pay göndərilir. Bir hissəsi qonşuluqda yaşayan kasıblara (hamıya bərabər pay verilir, hətta qurban kəsən özü də bərabər pay götürür) paylanır. Ənənəyə görə, dilənçi və kasıblar bu gün mərasimlərə o səbəbdən çağırılırlar ki, bayram günü ac qalan olmasın.

Qurban bayramı ən qədim bayramlardandır. Dini qurban kəsmə mərasimi islamdan da əvvəl mövcud

Rəvayətə görə, İbrahim peyğəmbər qəribə yuxu görür. Allah-təala ona əmr edir ki, oğlu İsmayılı qurban versin (onların Allaha inamını yoxlamaq üçün). İbrahim əsl mömin kimi Allahın əmrini yerinə yetirməyə qərarlı idi. İsmayıl özü də qurban olmağa hazır idi.

İlahi ucalığın təsviri.

olub, lakin o vaxtlar günahı təmizləmək, qəzəblənmiş Allahın könünü almaq və s. nəzərdə tutulurdu. Hicrinin (Məhəmməd peyğəmbərin Məkkədən Mədinəyə köçən il) ikinci ilindən sonra dini qurban kəsmənin İslam aləmində başqa məqsədləri və səbəbləri yarandı. Belə ki, dini qurban kəsmə İslam aləmində böyük ruh yüksəkliyi, dindarlıq, xeyriyyəçilik, başqalarına kömək etmə kimi rəmzlər doğurdu.

Dini qurban kəsmə İbrahim peyğəmbərin həyatında baş verən əhvalatdan sonra yaranıb. Rəvayətə görə, İbrahim peyğəmbər qəribə yuxu görür. Allah-təala ona əmr edir ki, oğlu İsmayılı qurban versin (onların Allaha inamını yoxlamaq üçün). İbrahim əsl mömin kimi Allahın əmrini yerinə yetirməyə qərarlı, İsmayıl özü də qurban olmağa hazır idi. Bu barədə Quranda da yazılmışdır.

Qurban bayramında hər bir imkanlı müsəlman qurban kəsib ətinə imkanlılara, kasıblara paylamalıdır. Bu işdə əsas məqsəd haqqa qovuşmaq, xeyirxahlıq və yaxşılıq etməklə, imkanlıların qazanını qaynatmaqla, acların qarınını doyurmaqla Allahın adını uca tutmaqdır.

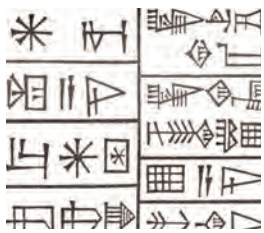
İbrahim peyğəmbərin məzarı

Ашраф Бабаев

НАСКОЛЬКО ДРЕВНИМ ЯВЛЯЕТСЯ АЗЕРБАЙДЖАНСКИЙ ЯЗЫК?

Вопрос о древности азербайджанского языка является чрезвычайно сложным, потому что ответ на этот вопрос можно найти только в границах исторического пространства этого языка, внутри которого он развивался в течение всего своего исторического времени. Историческое пространство любого языка всегда связано с историческими территориями обитания этноса-носителя языка и его исторических предков. И наоборот, поиск исторического пространства любого языка - это всегда есть поиск его древнейших носителей, а значит и поиск их этнических потомков. Следы давней истории какого-то языка - это всегда следы во времени, и пройти по этим следам возможно только тогда, когда осталась хоть какая-то память о них. Только сопоставив и сравнив слова, прошедшие сквозь века и тысячелетия, со словами нынешними, можно судить о древности того или иного языка. Этими дошедшими до нас словами из древних хроник могут быть этнонимы, топонимы, гидронимы, имена богов и людей. Это могут быть и слова древних языков, оставивших после себя письменные памятники.

Что же говорят самые древние исторические источники

о народах, проживавших на территории, на которой сейчас проживают азербайджанцы? Согласно самым древним из них, в южной части Азербайджана и в прилегающих к нему территориях, в третьем тысячелетии до нашей эры, проживали гути(кути), лулубе, турукки, суби, зламцы(ним). Чуть позднее появляются свидетельства и о проживании здесь народа каш(кас). Самые древние упоминания о городе Арратта, находившегося, по мнению многих учёных, именно в этом регионе, мы находим в шумерских письменных памятниках. Например, в «Энмеркар и властелин Аратты» или в «Гильгамеш и Ховава» или в «Аугалбанда и птица Анзуд», где упоминаются, в частности, лулубейские горы. Есть свидетельства и про историческую область Субир в шумерских письменных памятниках. Например, в «Проклятии Агады» или «Инана и Эбих». Есть упоминания и про кутиев. Например, в «Шумерский список королей» или «Победа Уту-Хегала». В последнем произведении упоминается город гутиев Дабрум. Его можно идентифицировать с названием города Тебриз. Подобных ссылок достаточно много, я перечислил лишь некоторые из них.

Кто же были такие шумеры, когда и где они жили?

Древнейшая шумерская цивилизация возникла в древнем Ираке. Напомним, что в современном Ираке также с древних времен живут азербайджанцы. Древний Ирак был родиной многих городских цивилизаций, развивавшихся в 4 тысячелетии до нашей эры. Письменность была существенным элементом этой культуры, которая распространилась на древний

Средний Восток, в особенности вверх по речному коридору, вдоль реки Евфрат и в древней Турции. Термин «Месопотамия» часто используется не только для того, чтобы строго сослаться на область между реками Евфрат и Тигр, но и чтобы расширительно сослаться на культурную/географическую зону, включающую Ирак, восточную Сирию, и части Турции. Собственно греческим

словом Месопотамия (Междуречье) обозначают равнину, расположенную между Тигром и Евфратом в их нижнем и среднем течении. Эта равнина окружена с севера и востока горами Армянского и Иранского нагорий, на западе она граничит с Сирийской степью и пустынями Аравии. С юга она соприкасается с Персидским заливом, куда впадают реки Тигр и Евфрат.

Именно на юге и возникла древнейшая шумерская цивилизация. Уже в 4-ом тысячелетии до нашей эры шумеры являлись основным населением этих мест. С третьего тысячелетия до нашей эры со стороны Передней Азии в Месопотамию начали проникать семитские скотоводческие племена. Они вначале селились в её северной части, постепенно переходя к оседлой жизни и к земледелию, а впоследствии заселили и её южную часть. Языком этих семитов был язык, известный впоследствии как аккадский язык, а ещё позже как вавилонско-ассирийский язык. К началу третьего тысячелетия становится известно о существовании нескольких десятков небольших городов-государств в Шумере. Города образовывались путем расселения в них жителей близлежащих деревень. Вот имена 12 главных шумерских городов. Это город Нишпур - святилище Шумера на реке Евфрат с храмом Энлиля. Город Сиппар на Евфрате с храмом бога Солнца Уту. Город Эшнунна на реке Дияла с храмом бога Тишпака. Через этот город проходила торговля Шумера с горными племенами Севера-Востока. Это и город Куту с храмом бога загробного мира Нергала. Это и знаменитый город Киш на Евфрате с храмом бога-воителя Забабы. Город Лагаш на реке Тигр с храмом бога-воителя Нингирад. Город Шуруппак на берегу Евфрата с храмом бога Шуруппака. Именно из Шуруппака и происходил Зиусудра (Утнапиштим) - герой шумерского мифа о потопе. Знаменитый город Урук с храмами бога Ана и Инанны, где впервые найдены клинописи на глиняных табличках. Этот город сыграл большую роль в объединении страны. Город Ур в дельте Евфрата с храмом богини Луны Нанны. Город Лдаб с храмом богини-матери Дингирмах и город Умма, постоянный соперник города Лагаша, с храмом

бога Шары. На месте нынешнего городища Абу-Шахрейн в Ираке находился шумерский город Эриду. С этим городом была связана легенда о возникновении шумерской культуры. По более поздним преданиям этот город являлся и древнейшим политическим центром Шумера. В 18 км от г. Эриду находится холм Эль-Обейд, где археологи раскопали древнейшее поселение людей (Эль-Обейдская культура, начало четвертого тысячелетия до нашей эры). Самым древним городом, основанным семитами, был город Аккад (значительно позже шумерских городов), расположенный на реке Евфрат. Аккад стал впоследствии столицей государства - Аккадского царства. Самым молодым из городов, основанный уже семитами был всем известный город Вавилон, который находился на берегу Евфрата, к юго-востоку от шумерского города Киш. Аккадская государственность исторически сменила шумерскую государственность. Аккадская культура являлась наследницей шумерской культуры. Сами аккадцы считали шумеров своими учителями, хотя шумеры и не были этнически семитами. До сих пор не известно, почему аккадцы называли, находящуюся к югу землю, Шумеру. Сами шумеры называли свою землю КИ-ЭН-ГИР (запись дана в аккадской транскрипции). Шумерский язык использовался повсюду в древней Месопотамии, в особенности в области, которой сейчас соответствует южный Ирак. Самые ранние письменные тексты в истории человечества были написаны в 3200-3400 гг. до нашей эры, и они были написаны на шумерском языке. Поскольку шумерская письменная культура была двуязычной, начиная с раннего третьего тысячелетия до конца первого тысячелетия до нашей эры, шумерский язык использовался с

перерывами повсюду на Ближнем Востоке. Тексты на шумерском языке, полностью или частично, были найдены в Турции, Египте, Сирии, Ираке и Иране.

Некоторые учёные считают шумерский язык изолированным языком, что означает, что он не имеет родственников среди живых и мёртвых естественных языков. Сам шумерский язык - агглюнативный язык (как и азербайджанский язык) и его сложные грамматические формы образуются посредством присоединения грамматических элементов к началу корня слова или к его концу.

Письменность в Месопотамии начиналась как пиктографическая и идеографическая система. Другими словами, ранними знаками являлись картинки, которые изображали (обозначали) понятия.

Знак для «рот» мог означать «рот», «слово», «говорить» и пр.

Самая ранняя система начертания контуров (схем) знаков на глине (глиняной табличке) остроконечным резцом, быстро дала (определила) путь к знакам, исполненным квадратным остриём камышового резца, которые имеют характерный треугольный верх и острый хвостик. Эта треугольная форма и есть основание для обозначения (наименования) этой письменности, как клинописи.

Язык, на котором говорили шумеры, известен через большое количество текстов и двуязычных шумеро-аккадских клинописных словарей. Эти двуязычные словари датируются старым Вавилонским периодом (1800-1600 гг. до нашей эры). Ранние и наиболее важные слова в шумерском языке имеют свои собственные клинописные знаки. Как уже было сказано выше, шумерский язык не являлся семитским языком. У семитских языков есть свой, характерный для них звукоряд. Именно в аккадской фонетике, ►

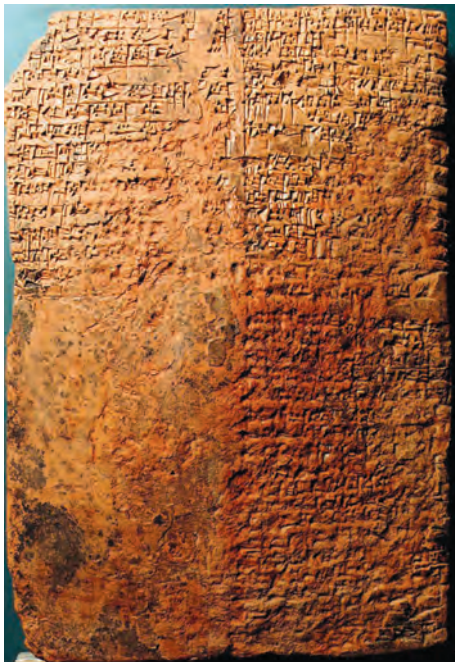

Таблица 1

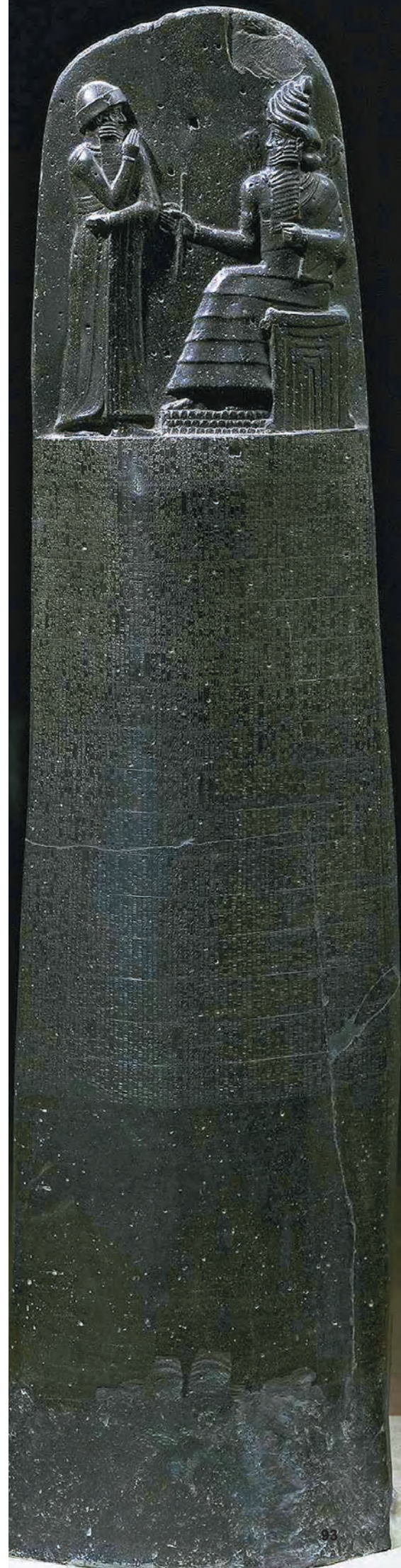
Сопоставление с современными алфавитами	ЗНАКИ ДЛЯ ПРОСТЫХ СЛОГОВ												
	Названия	Значение	Названия	Значение	Названия	Значение	Названия	Значение	Названия	Значение	Названия	Значение	
K	Значение	𒀭	ka	𒀭	ke	𒀭	ku	𒀭	ka	𒀭	ke	𒀭	ku
U	𒀭	gu	𒀭	gu	𒀭	gu	𒀭	gu	𒀭	gu	𒀭	gu	𒀭
D	𒀭	da	𒀭	di	𒀭	du	𒀭	da	𒀭	di	𒀭	du	
Z	𒀭	za	𒀭	zi	𒀭	zu	𒀭	za	𒀭	zi	𒀭	zu	
T	𒀭	ta	𒀭	ti	𒀭	tu	𒀭	ta	𒀭	ti	𒀭	tu	
K	𒀭	ka	𒀭	ke	𒀭	ku	𒀭	ka	𒀭	ke	𒀭	ku	
L	𒀭	la	𒀭	li	𒀭	lu	𒀭	la	𒀭	li	𒀭	lu	
M	𒀭	ma	𒀭	mi	𒀭	mu	𒀭	ma	𒀭	mi	𒀭	mu	
N	𒀭	na	𒀭	ni	𒀭	nu	𒀭	na	𒀭	ni	𒀭	nu	
S	𒀭	sa	𒀭	si	𒀭	su	𒀭	sa	𒀭	si	𒀭	su	
P	𒀭	pa	𒀭	pi	𒀭	pu	𒀭	pa	𒀭	pi	𒀭	pu	
Q	𒀭	qa	𒀭	qi	𒀭	qu	𒀭	qa	𒀭	qi	𒀭	qu	
R	𒀭	ra	𒀭	ri	𒀭	ru	𒀭	ra	𒀭	ri	𒀭	ru	
S	𒀭	sa	𒀭	si	𒀭	su	𒀭	sa	𒀭	si	𒀭	su	
T	𒀭	ta	𒀭	ti	𒀭	tu	𒀭	ta	𒀭	ti	𒀭	tu	

в большинстве своём, озвучиваются слова из шумерского лексикона. Различие в звукорядах всегда приводит к искажению, шифрованию исходных слов в чужой фонетической системе. Чтобы Вы приблизительно уяснили для себя, что такое древний семитский звукоряд, посмотрим на таблицу. (См.: таблица 1). Сравните звукоряд, описанный в ней, например, со звукорядом азербайджанского языка. Вы не увидите в этой таблице, большинства гласных и согласных, которые имеются в азербайджанском языке, ввиду того, что древнесемитский аккадский звукоряд чрезвычайно беден. Реконструкция звучания шумерских слов, который мы будем производить далее, будет исходить именно из этих особенностей древнесемитского звукоряда. К какому же выводу мы в итоге пришли на первом этапе и почему? Древний Шумер пересекается с историческим пространством азербайджанского языка и его носителей. Зафиксированы исторические связи в древних письменных памятниках шумерского

языка. Древний Шумер территориально близок к историческому пространству азербайджанского языка. Шумеро-аккадская цивилизация оказывала тысячами веками своё громадное культурное влияние на известные исторические области внутри территории современного Ирана (вплоть до периода Маньш-Мидии), а также на сопредельные территории. Исходя из всего этого, выбираем шумерский язык на первом этапе анализа, на предмет нахождения в нём слов близких по значению и звучанию со словами из азербайджанского языка. Перейдём ко второму этапу анализа. Я в своих дальнейших рассуждениях пойду не от теоретических конструкций языкознания, которых всегда недостаточно для понимания сложности любого языка, а ровно, наоборот, от слова к языку, от точки языка к его лексическому пространству. Выберем вначале произвольно одну из точек, конкретное слово, чтобы понять его место в семантическом пространстве азербайджанского языка. Чтобы выбрать это слово, определимся с процессом, который будет описывать

это слово. В качестве такого процесса выберем быстрое движение - БЕГ. Давайте опишем этот процесс, чтобы понять философию БЕГА в человеческих символических координатах. I. Бег человека. Представьте себе, на минуту, что Вы бежите... Вы, отталкиваясь от твёрдой поверхности, широко раскрывая ноги, стремительно несётесь вперёд. Бег, это когда Ваши ноги поочередно выбрасываются вперёд, выступают вперед, наступают. Вы смотрите по сторонам и обгоняете, проходящих мимо людей и строения. Вы перебегаете, переваливаете через препятствия на своём пути. В данном случае, Вы субъект движения, Ваши нижние конечности, чем Вы движетесь, есть объекты движения, а то, как Ваши ноги двигаются при беге, это есть форма движения. Вот распространённые азербайджанские глаголы, которые описывают бег человека: QACMAQ-БЕГАТЬ, YUYURMAK-БЕГАТЬ, QACISMAQ-БЕГАТЬ, OTMƏK-ОБОГНАТЬ, AŞMAQ- ПЕРЕВАЛИТЬ. Наиболее распространённым глаголом в азербайджанском языке, описывающий БЕГ

является глагол QACMAQ (ГАЧМАГ). Его значениями являются:

1. бежать
 - а) бегом перемещаться в каком-нибудь направлении
 - б) направляться куда-либо бегом
 - в) спасаться, спастись бегством
 - г) быстро протекать, проходить (о времени)
2. убежать (уйти тайком)
3. бегать
 - а) перемещаться бегом в разных направлениях
 - б) часто ходить куда-либо, посещать кого и что-либо.
4. сторониться кого-либо и чего-либо, уклоняться от чего-либо. Отлагательным существительным от него является слово QACMA (ГАЧМА) - БЕГ. Формами этого глагола являются слова QACDI (ГАЧДЫ), QACDIQ (ГАЧДЫП), QACAR (ГАЧАР), QACDIM (ГАЧДЫМ) и прочие.

Внизу, в таблице 2 показаны соответствия шумерских слов в аккадской фонетике (справа) и их азербайджанских эквивалентов (слева).

Таблица 2

Азербайджанский язык	Шумерский язык
QAC, QAS	KAS
QACDI, QACDI, QACDI, QACDI	KASDI, KASDI
QACDIQ, QACDIQ, QACDIQ, QACDIQ	KASDIQ, KASDIQ
QACDI	KASDI
QACDI, QACDI, QACDI, QACDI	KASDI
QACDI	KASDI
QACAR, QACAR, QACAR, QACAR	KASAR, KASAR

Посмотрите на вербальные аффиксы ДУ, ДУГ, ГУН=ГЫН, ГАР=КАР, САР=ЧАР.

Они все имеются до

сих пор в современных тюркских языках. Показанные в таблице формы, можно сказать, почти одинаковые, ведь в аккадской фонетике нет звуков Ч и Ы. Теперь же, рассмотрим множество существительных, как в шумерском, так и в азербайджанском языке, связанных с глаголом в таблице наверху.

1. Слово KAS в шумерском языке шумерологи переводят не только как «БЕЖАТЬ», но и как БЕГУН, КУРЬЕР, СВЯЗНОЙ, ПОСЫЛЬНОЙ, РЫСИСТАЯ ЛОШАДЬ.

В современном азербайджанском языке, для значения БЕГУН есть слова, однокоренные с глаголом QACMAQ:

БЕГУН- QACAN, QACICI, QACAGAN.

Мы видим снова тот же корень в одной из фонетических форм QAC, соответствующий формам QAS, KAS, KAS.

На азербайджанском языке РЫСИСТАЯ ЛОШАДЬ - QACAGAN. QAS-одно из значений этого азербайджанского слова означает лука (выступ седла), а QASİYƏ- (устаревшее) покрывало для седла, чепрак. Здесь также наблюдается единство в обоих языках по одному из значений шумерского слова KAS.

Форма QAC, QAS, KAS является формой повелительного наклонения глагола QACMAQ. Шумерская форма KAS, дошедшая до нас в аккадской фонетике, имеет конечный звук 'Ш'. Давайте рассмотрим словообразование в азербайджанском и шумерском языке с фонетической формой KAS, QAS.

II. Шумерское KASDI в аккадской фонетике, имеющее значение «беганье», «бег», «состяжание по бегу» сходно с формой глагола литературного QACMAQ, а именно QACDI (его азербайджанский фоновариант QASDI) сходно по звучанию и смыслу (состяжание по бегу, беготня) с азербайджанским QACDI-TUTDI (QASDI-TUTDI)- догонялки, ловитки. Вообще характерной чертой аккадской фонетики это озвучивать глухие согласные и оглушать звонкие согласные в шумерских словах. Потому реконструкцией в азербайджанской фонетике, например слова KASDI есть QASDI.

III. Придорожный дом, где едят и отдыхают люди, находящиеся в дороге, на шумерском языке в аккадской фонетике звучит как EKAS. Первый звук E ►

описывается транскрипцией E2. В аккадской фонетике нет звука V, потому реконструкция E2 это EV-дом, лексема, хорошо известная из азербайджанского языка. В шумерском языке в аккадской фонетике 'E' также означает дом. Путь, дорога, путешествие, поездка, телега, караван это всё есть значения шумерского слова KASKAL в аккадской фонетике.

Сравните с азербайджанскими словосочетаниями QAC-QAL (QAC-беги, убегай и QAL-оставайся) и QAC-GƏL (QAC-беги, убегай и GƏL - приходи).

В аккадской фонетике эти два словосочетания звучали бы одинаково- KASKAL.

IV. Станционный дом на шумерском языке EKASKAL. Его реконструкция EVKASKAL. В азербайджанской фонетике это звучало бы как EV QAC-GAL или EV QAC-GƏL, с понятными смыслами. Кстати, на шумерском языке, надворное строение, уборная во дворе называлась в аккадской фонетике ebarra. В азербайджанской фонетике это звучало бы, как EV BAURA.

Сравните с азербайджанским словосочетанием BAUR EV – надворное строение.

На шумерском языке в аккадской фонетике KAŞU - часть плуга. Слово QAS в азербайджанском языке обозначает не только БРОВЬ на лице, или драгоценный камень (на кольце), но и

выступающую вперёд часть, выступ. Конечный звук U в KAŞU это типичный конечный аккадский суффикс. В связи с этим реконструкция этого слова в тюркской фонетике будет звучать, как KAŞ, QAS. Сравните с диалектным азербайджанским словосочетанием YERİ QASİMAQ. В азербайджанском языке глаголы ГАШЫМАГ и ШУМЛАМАГ - пахать имеют близкие значения.

Маслодел на шумерском языке это KAŞAKANAK. Представить маслодела без черпака, ложки (ГАШИГ) очень трудно.

Смысл этого слова прозрачен с точки зрения азербайджанской и вообще тюркской лексики. Интересно посмотреть разброс значений внутри одной фонетической формы. Мы уже рассматривали наверху значение РЫСИСТАЯ ЛОШАДЬ. Пиво на шумерском языке в аккадской фонетике тоже KAŞ. Всем известно, что пиво пенится и «убегает», точно также как и кипящее молоко. Именно поэтому, наверное, шумеры и называли пиво KAŞ.

На шумерском языке KAŞ в аккадской фонетике это также МОЧА. Посмотрите на таблицу 3 соответствий:

Таблицу 3

Азербайджанский язык	Шумерский язык
TAŞ-камень, валуны, сарай	KAŞ-моча
QASİMAQ-мочиться (животным)	
TAŞLAMAQ-мочить, драть мочалом	
YASARMAQ-становиться, стать мочалом, валуном, ушибаться	KAŞTU-мочиться

На шумерском языке в аккадской фонетике одно из определенных для рыбы есть KASKAS, KAŞKAŞ. По-видимому, из-за того, что чешую рыбы соскребают, скоблят. На азербайджанском языке чесать, скрести, скоблить QASİMAQ. Сравните шумерское название рыбы с названием на азербайджанском языке одной из рыб, а именно XƏŞƏM.

ПОБЕГ - в ботанике - стебель с расположенными на нем листьями и почками; один из основных органов высших растений. Деревья разрастаются через побеги. Таким образом, и деревья тоже «бегут». На шумерском языке в аккадской фонетике 'ДЕРЕВО' это ĞEŞ, ĞİŞ.

Фрагмент ĞAC=QAC (беги) в азербайджанском слове AĞAC именно это и объясняет. Как хорошо известно, бегут, чтобы опережать.

На шумерском языке в аккадской фонетике слово DIB имеет значения «проходить мимо». Зная, что звуков O, Ö в аккадской фонетике нет, и что аккадская фонетика делает глухие согласные звонкими и наоборот, то можно реконструировать это шумерское слово, как ÖTİB. Это азербайджанский фоновариант азербайджанской литературной формы ÖTÜB глагола ÖTMƏK, который имеет значения

1. перегнать, обогнать,

опередить, оставить позади себя
2) миновать.

Сравните по выпадению первого звука в аккадской фонетике слово DIB с нижеуказанными шумерскими формами для значения СИДЕТЬ, DUR и DURUN, которым соответствуют азербайджанские формы глагола OTURMAQ, а именно OTUR и OTURUN. Бегун на шумерском языке в аккадской фонетике имеет формы, 'DUBĜAL' и 'DUBTUKU'. Последнее слово имеет конечный аккадский аффикс 'U' и поэтому его надо восстановить как 'DUBTUK'. Их можно реконструировать в азербайджанской фонетике, соответственно как 'ÖTÜBĜAL' и 'ÖTÜBDÜK'. Хотя вполне вероятно, что они звучали именно как DUBĜAL и DUBDÜĜ. В азербайджанском языке DAVAN (DOBAN, DUBAN) имеет значение ПЯТКА, слово ĞAL это форма повелительного наклонения глагола ĞALLAĞ - оставаться, а DÜĜ это фоновариант литературного слова DÖY - бей. Шумерское слово DUBĜAL можно интерпретировать через азербайджанскую лексику, как остающийся след пятки (DOBAN QAL), а шумерское слово DUBTUK, как бьющий пятками (DOBAN DÜĜ). В азербайджанском языке фрагмент DUB, DOB

встречается в близкой фонетической форме в слове TOPUQ-щиколотка. Само слово DUBĠAL по фрагменту QAA идентично структуре азербайджанских слов TONGAL-костёр или QALMAQAL - скандал. В шумерском языке в аккадской фонетике известны, также, три формы для значения бежать. Это HUB GUB, HUB SAR и HUB ŞUŞ. Эти формы близки к философии бега ветра. В азербайджанском языке есть выражение TUFAN QOPDU- поднялась буря. Ветер внезапно срывается (QOPMAQ) и гонит воздух по курсу своего движения. Фрагмент HUB в шумерских лексемах в той или иной фонетической форме встречается в азербайджанских глаголах QOVMAQ - гнать, прогнать, QOPMAQ - сорваться, NORPANMAQ - прыгать. Здесь ключ в форме повелительного наклонения QOV - гони азербайджанского глагола QOVMAQ - гнать. Фрагмент NOV в другой фонетической форме встречается в слове NAVA (NOVA)- воздух, который собственно и перемещает ветер. Слово QOYUN- овца через переход I-V (он есть в азербайджанских диалектах) имеет форму GOVUN. Это одна из форм глагола QOVMAQ. Овец гонят на пастбище. В шумерском языке слово GUB в аккадской фонетике (нет звука V) является одним из определений ОВЦЫ. Это слово можно реконструировать как GOV, GOY. В этом смысле, шумерское слово в аккадской фонетике QUB-KAŞ - погонщик овец можно озвучить в азербайджанской фонетике как QOV-GAŞ (буквально ГОНИ-БЕГИ). Очень интересно, также сравнить эти три шумерских лексемы для значения БЕЖАТЬ с узбекским глаголом NOVLIQLAMOQ, в особенности по фрагменту QIB=QUB: Novliqlamoq - суетиться, спешить, терять голову, волноваться, и hovliqlab

qoldi он разволновался, он растерялся, hovliqlama! Не спеши! Не волнуйся!

Есть ещё одно слово в шумерском языке и в аккадской фонетике для значения «бежать». Это слово KUL.

Внизу в таблице 4 показаны азербайджанские слова с фрагментом KUL.

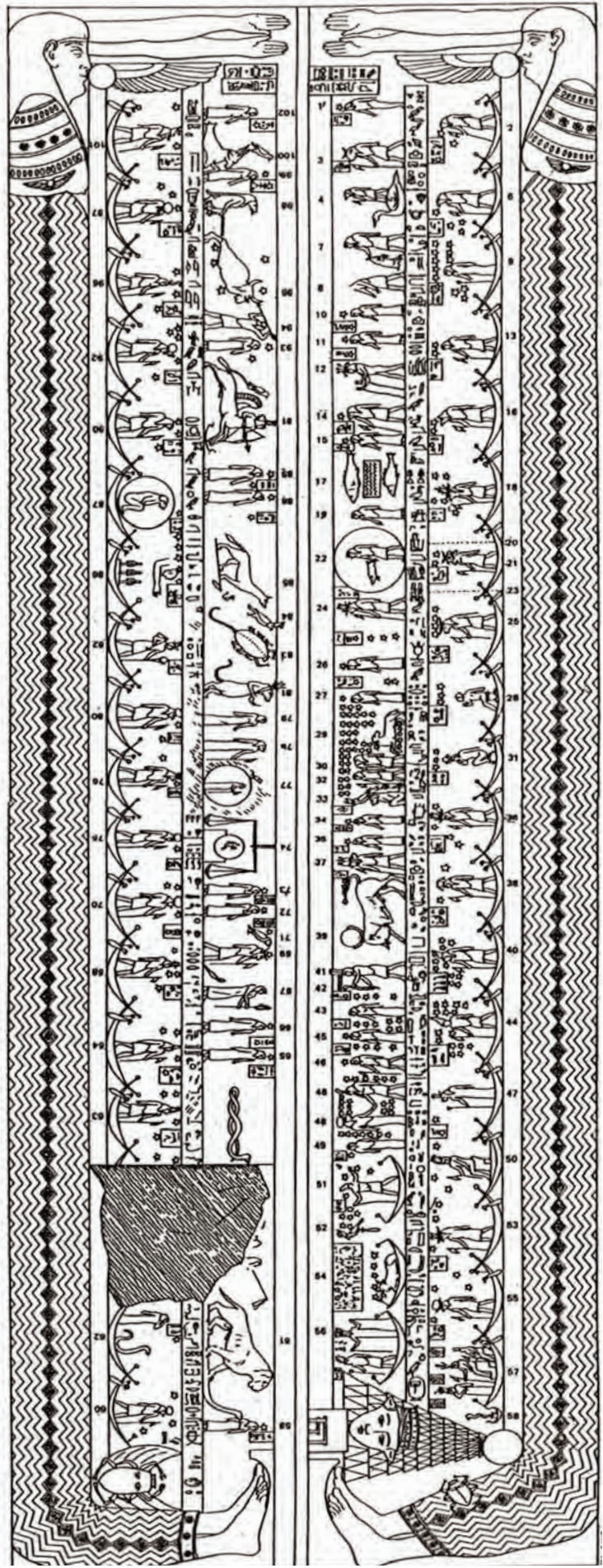
Таблица 4

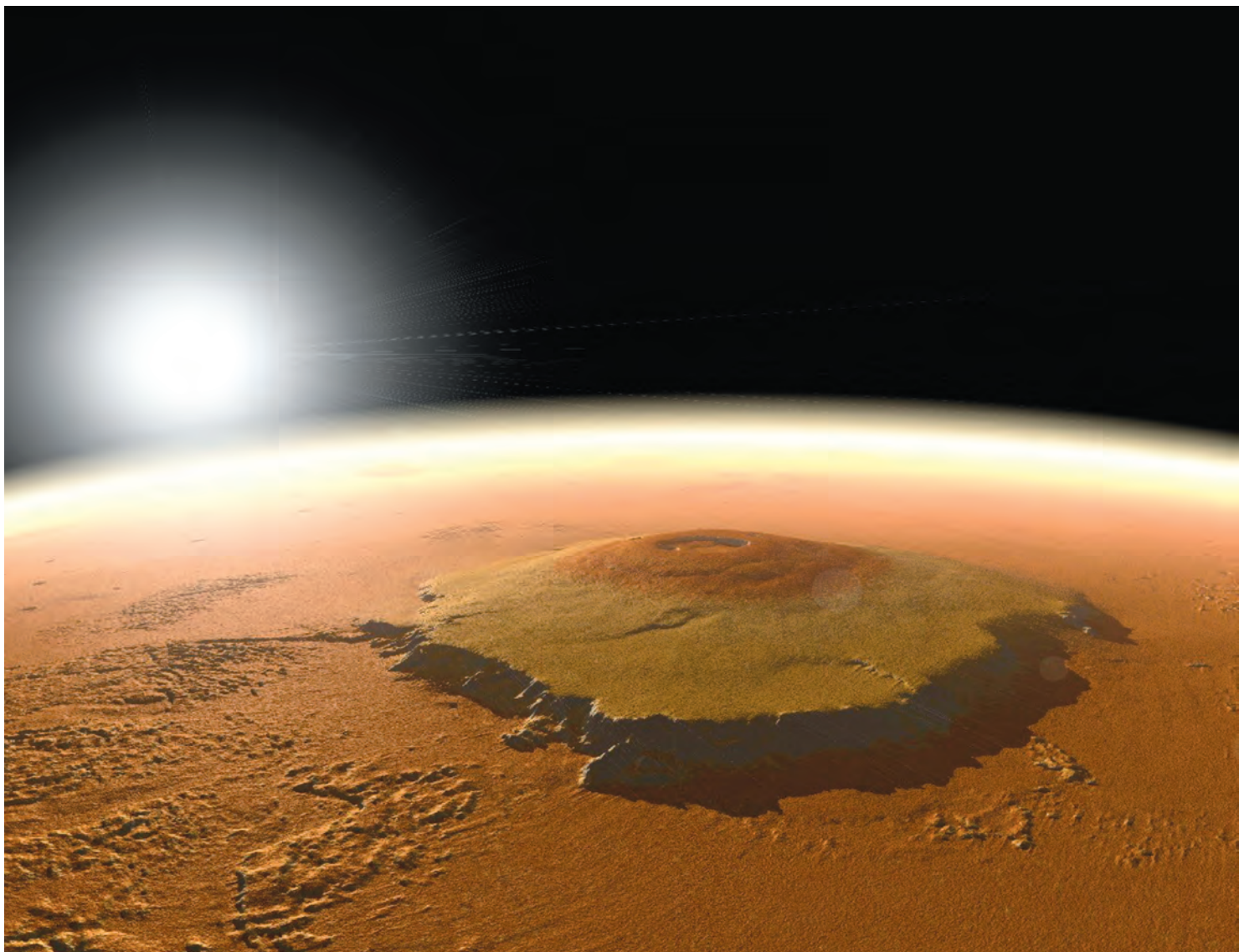
Азербайджанский язык	Шумерский язык
KUL, KULƏK, GÜL, GÜLLƏ, YOLU, YUL, YOLÇU	KUL

Шумерское слово KUL в аккадской фонетике сидит в генезисе соответствующих азербайджанских слов в своей исконной тюркской фонетике. Пепел (KÜL) «бежит», рассыпается, ветер (KÜLƏK) «бежит», уносится, рассыпаясь также на мелкие воздушные ручейки. Лепестки цветка (GÜL-цветок, смеясь) разбегаются, как и губы смеющегося, рассыпаются в улыбке. Смех всегда разносится и звуки его «убегают», рассыпаются в разные стороны. Пуля (GÜLLƏ) «бежит» к своей цели, как и дорога, разветвляясь (YOL, YUL) к концу пути. На азербайджанском языке YOLÇU означает «путник».

Философия «бега» моря заключается в том, что череда волн моря накатывает на берег. Субъектом движения является само море. Объектом движения является часть морской воды, которая имеет форму движения в виде волны. Волна, буквально, катится по поверхности моря. Ассоциативно, отталкиваясь от человеческого тела, морская волна это «рука» моря. Сознание древнейшего человека всегда выводила функциональность окружающего мира через функциональность человеческого тела. Например, на азербайджанском языке слово ÜZ имеет значение 'ЛИЦО'. Однако это же слово ÜZ-плавни является и формой повелительного наклонения глагола ÜZMƏK. Лицо плавущего человека видно и оно смотрит по курсу его движения в воде, в то время как тело погружено в воду. ■

ПРОДОЛЖЕНИЕ СЛЕДУЕТ

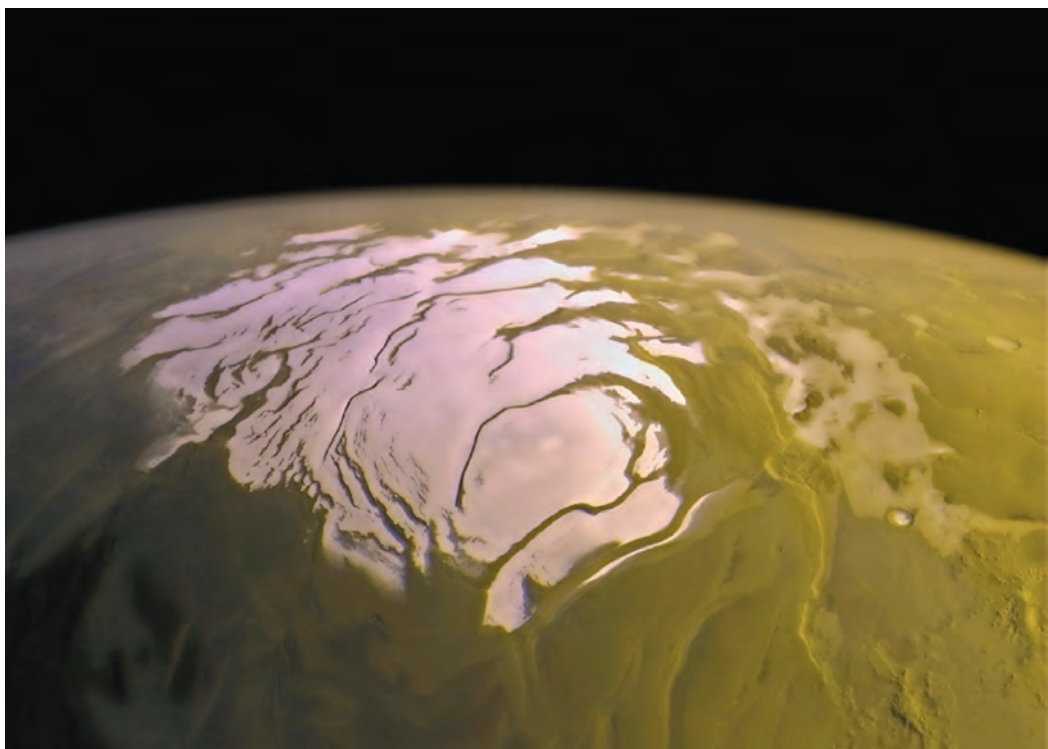

MARSDA BUZ QEYZERLƏRİ

ABŞ alimləri Mars planetində yüzlərlə metr hündürlüyə qum və toz püskürən qeyzərləri kəşf ediblər.

«Qırmızı planetin» orbitindən «Odissey» zondunu vasitəsilə alınan şəkillərdə planetin cənub qütbündə buzun arasından karbon qazının püskürmələri görünür. Qeyzərlərin tullantıları buz qatında qara nöqtələr, yelpik şəklində nişanlar və digər izlər qoyurlar.

Alimlərin dediyinə görə, püskürmə günəş şüalarının buzu qızdırması nəticəsində donmuş karbon qazının yüksək təzyiqli qaza çevrilməsi səbəbindən baş verir.

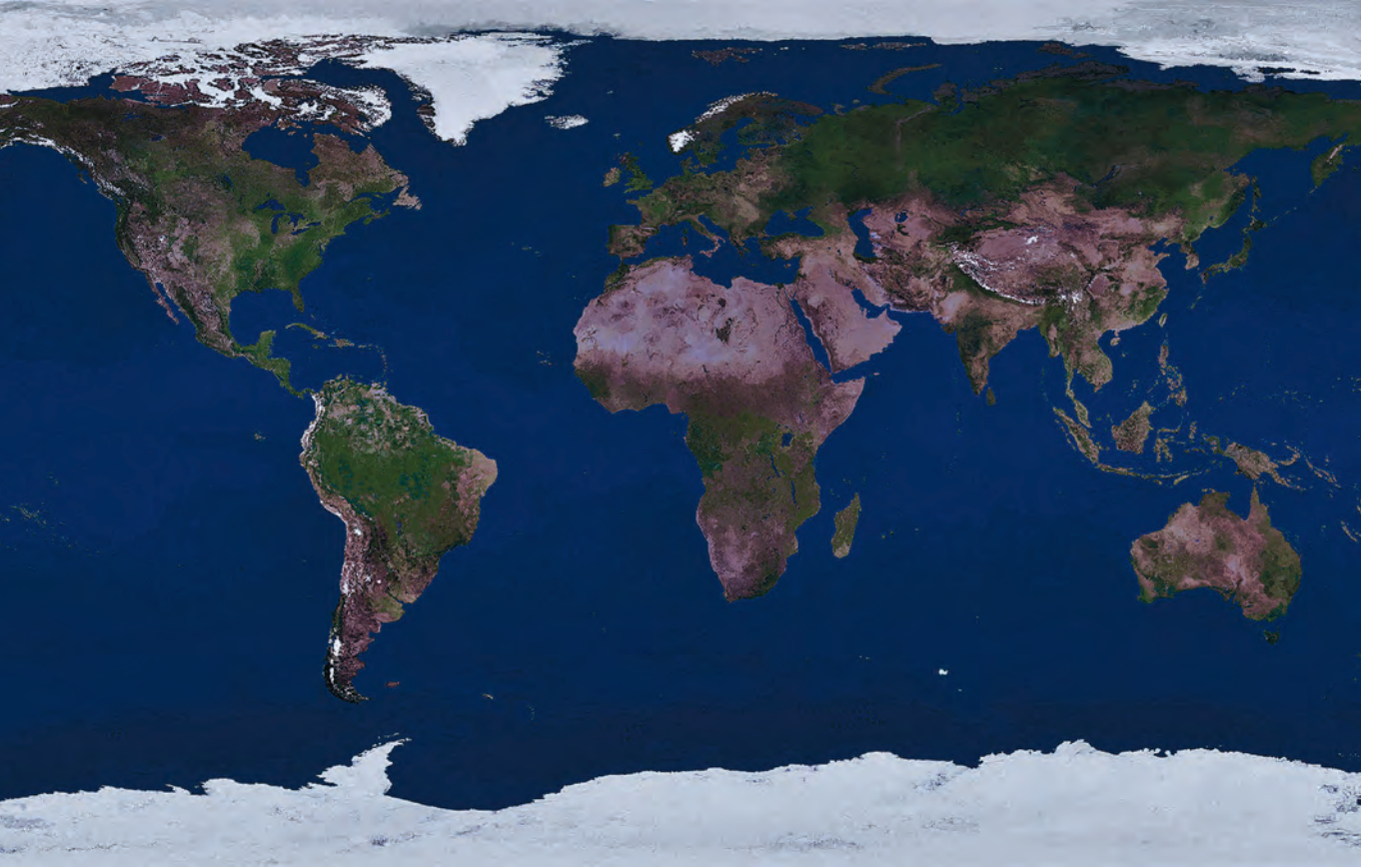

SATURNDA BULUDLAR VARMIMI?

Cassini kosmik aparatı Saturnun peyki olan Titanda buludlar aşkar edib. İndi NASA-nın mütəxəssisləri Günəş sistemində atmosferi olan yeganə peyk Titanda hava haqqında məlumatı əldə etməyə ümid edirlər. Onların sözlərinə görə, hələ ki, Titanın səthinin formalaşması barədə daha dəqiq məlumatlar əldə etmək mümkün deyil.

Bununla belə, Saturnun digər peyki Dionanın şəkilləri göstərib ki, əvvəllər buz yığınları hesab edilən xətlər əslində tektonik sınımlardır.

İQLİM PLANETİ DƏYİŞİR

Alimlər deyirlər ki, təbii fəlakətlər insanların gözü önündə baş verir.

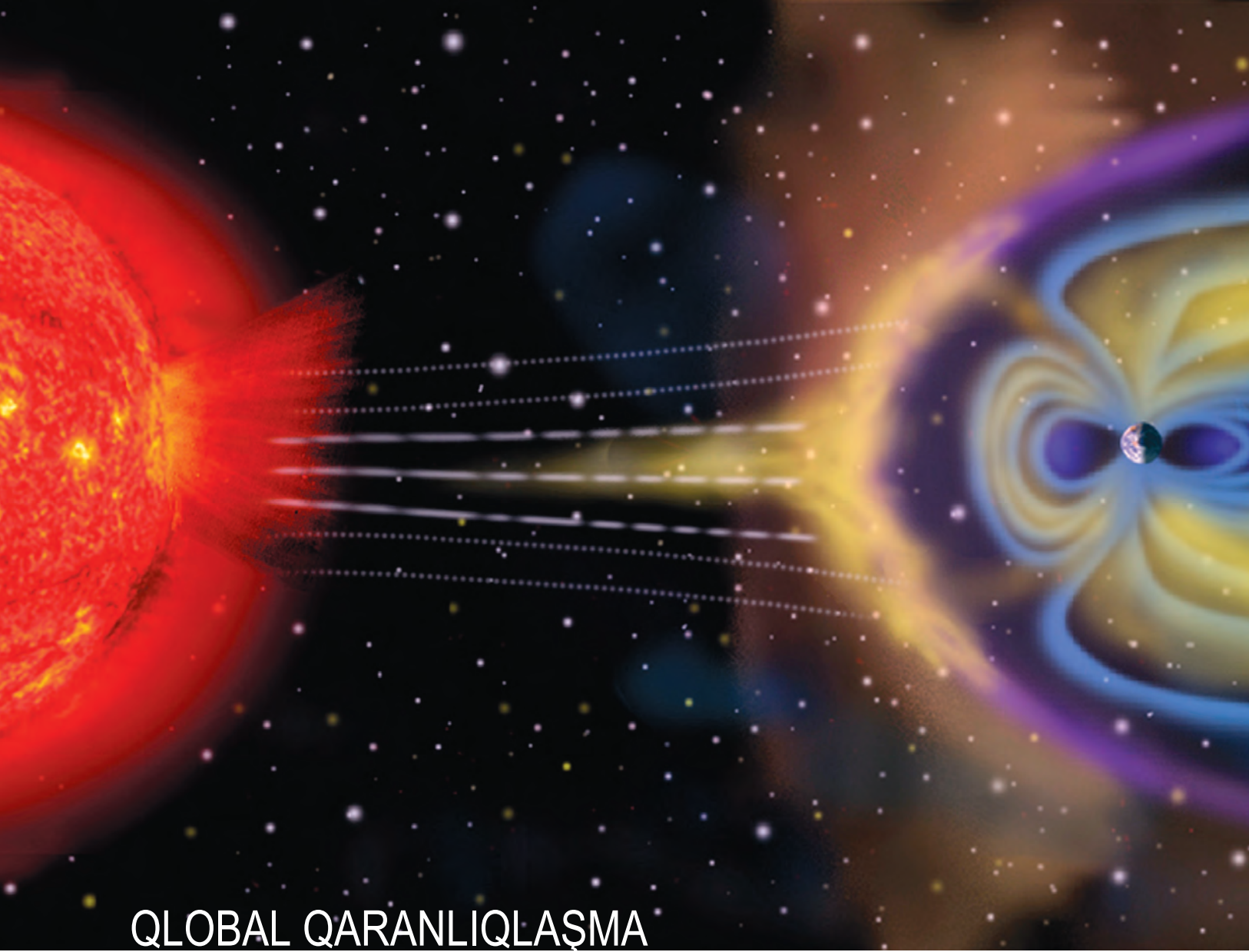
Bunu kartoqraflar bildirirlər. Times Comprehensive Atlas of the World xəritəsini hazırlayan mütəxəssislər deyirlər ki, dünyanın bir çox hissələrində sahillərin xəritəsini yenidən çəkmək lazım gəlib.

Planetin bir çox hissəsinin dəyişikliyə uğraması yenilik deyil. Amma yeni atlası dərc edən 50-dən çox mütəxəssis bir neçə ildir ki, baş verən dəyişiklikləri qeydə alıblar. Onlar deyirlər ki, təbii fəlakətlər insanların gözü önündə baş verir.

Belə narahatlıq mövcuddur ki, yaxın gələcəkdə məşhur coğrafi yerlər ümumiyyətlə xəritələrdən çıxarılmalı olacaq.

Kartoqrafların fikrincə, iqlim dəyişikliyi və suvarma layihələri ucbatından sahillərin xəritəsi yenidən çəkilməli olacaq.

QLOBAL QARANLIQLAŞMA

Hesabata əsasən, atmosferi çirkəndirən amillərin aradan qaldırılması qlobal istiləşmənin sürətlə artmasına gətirib çıxara bilər. Elmi və texniki "BBC Focus" jurnalında dərc olunmuş araşdırma bir sıra beynəlxalq tədqiqatları işıqlandıraraq Yer kürəsi səthinə düşən Günəş şüasının miqdarını və onun iqlimə təsirini öyrənir. "Qlobal qaranlıqlaşma" atmosfer çirkənməsinin nəticəsi hesab olunur.

ARALIQ DƏNİZİ 100 İL ƏRZİNDƏ BUXARLANIB QURUYA BİLƏR

İtaliyalı alimlər belə qənaətə gəlmişlər ki, Aralıq dənizi naməlum səbəblərə görə bütün başqa dənizlərə nisbətən daha çox buxarlanır.

AzərTAc ANSA agentliyinə istinadla xəbər verir ki, alimlərin məlumatına görə dəniz və okeanların səthi ildə cəmi 0,15 dərəcə qızdığı halda, Aralıq dənizində bu göstərici 0,75 dərəcədir.

Onlar hələlik bunun səbəblərini dəqiq müəyyənləşdirə bilmirlər və hazırda buxarlanmanın global iqlim dəyişiklikləri, yaxud Aralıq dənizi hövzəsi ölkələrində insan fəaliyyətinin nəticəsi ilə bağlı olub-olmadığını müəyyənləşdirmək üçün tədqiqatlar aparırlar.

YER PLANETİNİN GEOFİZİKİ PARAMETRLƏRİ

AzərTAc-ın xarici informasiya agentliklərindən aldığı xəbərə görə dekabrın 26-da Hind okeanında baş vermiş zəlzələ Yerın fırlanma oxunu xeyli tərpətməşdir. İtaliya Kosmik Agentliyi kosmik geodeziya mərkəzinin alimləri hazırda yerin süni peyklərindən alınan məlumatları təhlil edirlər. Onların fikrincə planetin həyatına ciddi təsir göstərəcək dəyişikliklər baş verməmişdir.

Alimlər Yerın ağırlıq mərkəzinin və qravitasiya fonunun dəyişib-dəyişmədiyini aydınlaşdırmaq niyyətindədirlər. ABŞ tədqiqatçılarının fikrincə zəlzələ bölgəsindəki tektonik laylar yerini təxminən 30 metr dəyişmişdir.

AFRİKA KRATERİ YUNESKO-NUN ÜMUMDÜNYA İRSİNƏ DAXİL EDİLDİ

Cənubi Afrika Respublikasındakı Vredefort meteorit krateri YUNESKO-nun ümumdünya irsi siyahısına daxil edilib.

Alimlərin fikrincə bu krater 2023 milyon il əvvəl əmələ gəlmişdir. O, Yer kürəsində ən böyük kraterdir. Diametri 335 kilometrdir. YUNESKO-nun bəyanatında deyilir: “Vredefort krateri Yer kürəsinin necə inkişaf etdiyi barədə təsəvvür yaradır”.

Vredefort YUNESKO tərəfindən qorunan obyektlər siyahısına salınmış yeddi abidədən biridir. Bu siyahıya ondan başqa Yaponiyanın Hokkaydo adasında yerləşən Şiretoko yarımadası, Meksika arxipelaqı, Hindistan və Panamanın milli parkları, Böyük Britaniyanın qayalı sahilləri, Norveç fiyordları, ən qədim dəniz heyvanının sümükləri tapılan Misirin Balinalar Vadisi, Tailandın meşə massivi daxil edilib.

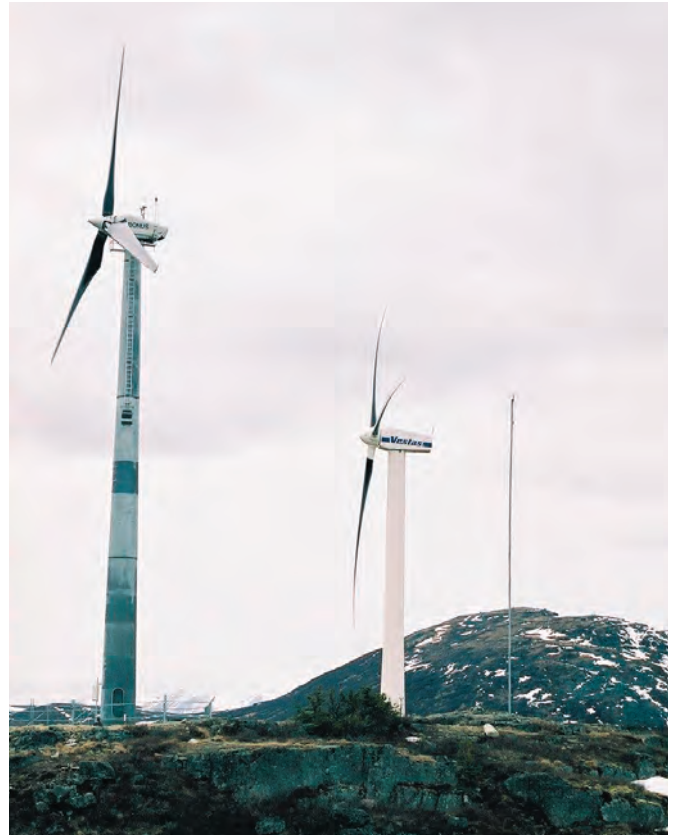

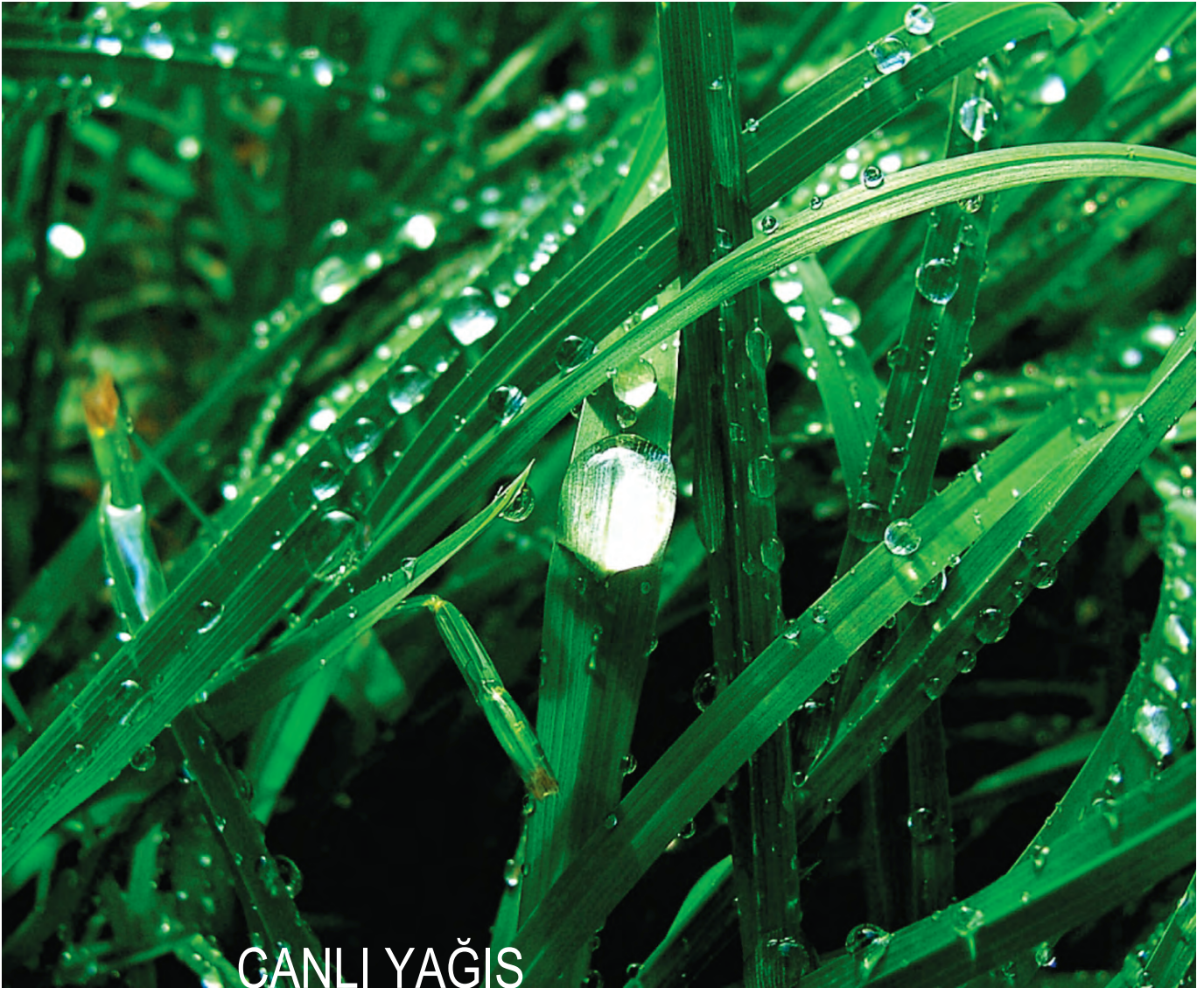
Külək enerjisi dünya elektrik enerjisinin 12 faizini verə bilər. 2020-ci ildə planetdə bütün elektrik enerjisinin 12 faizi külək enerjisinin köməyi ilə hasil oluna bilər. Bu nəticəyə “Windforce 12” (“Küləyin gücü 12”) - Qrinqis və Külək Enerjisi üzrə Ümumdünya Şurası (GWEC) layihəsinin müəllifləri gəlirlər.

AzərTAC Qrinqis saytına istinadla xəbər verir ki, onların hazırladıqları sənaye planı parik qazları tullantılarının azaldılması yolunda mühüm mərhələdir. Çünki küləyin 1,259 GvT enerjisinin köməyi ilə hasil olunan elektrik enerjisinin 12 faizi nəticə etibarilə havaya 10,771 milyon ton karbon qazı atılmasının qarşısını ala bilər.

Hazırda Avropada quraşdırılmış külək qurğuları havaya ildə 50 milyon ton karbon qazı atılmasının qarşısını alır. Bu səbəbdən Avropa Birliyi 2010-cu ildə Kioto protokolu ilə Avropa ölkələri üçün təsdiq edilmiş normaların üçdə bir hissəsinin yerinə yetirilməsinə nail ola bilər. Ekspertlərin hesabında 13 başlıca ölkənin adı çəkilir. Bunlar yeni külək enerjisi bazarının formalaşmasına həlledici təsir göstərə bilən Avstraliya, Braziliya, Kanada, Çin, Fransa, Hindistan, İtaliya, Yaponiya, Filippin, Polşa, Türkiyə, Böyük Britaniya və ABŞ-dir.

Külək enerjisi elektrik enerjisi istehsalı üçün daha səmərəli texnologiyalardan biridir. Külək qurğularının inşasına əhəmiyyətli elektrik stansiyalarının qurulmasına nisbətən daha az vaxt sərf olunur. Bundan başqa, külək əslində istənilən ölkənin malik olduğu daimi təbii enerji mənbəyidir. Külək enerjisindən istifadə olunması energetikanın daha tez inkişaf edən sahələrindən biridir.

CANLI YAĞIŞ

Xorvatiyada çovğundan sonra göydən kiçik qurbağalar tökülməyə başlamışdır. İnterfaksın verdiyi məlumata görə, bu qeyri-adi yağış ölkənin şərqində yerləşən Vukovara şəhərində yağmışdır..

Qeyd etmək istərdik ki, bu kimi hadisələr artıq insanlarda təəccüb doğurmur. XX əsrin paranormal hadisələrin tarixçəsi qəribə yağışlarla zəngindir: mismar, pul, kömür parçaları, mərmər şarlar, pələng, pomidor, alma, yumurta, xərçəng, molyuska, timsah, pişik və hətta insan barmaqlarından yağış. Belə hadisələr dünyanın bütün ölkələrində baş verib. Sonuncu 100 ildə adları sadalanan əşyalar göydən 1 və ya 2 dəfə «yağmışdır». Maraqlısı odur ki, göydən yalnız eyni növ əşya «yağır». Göydən yağan canlı töhfələr arasında qurbağalar və sonra balıqlar üstünlük təşkil edirlər.

Nə üçün «yağan» canlılar arasında qurbağalar üstünlük təşkil edirlər, məlum deyil. Bu hadisələri də hər hansı bir təbii, fiziki xüsusiyyətlərinə görə açıqlamaq qeyri-mümkündür. Diqqətinizi qeydə alınmış bir neçə hadisəyə cəlb etmək istərdik:

1901-ci il iyul ayının 2-də Minneapolis şəhərində (ABŞ, Minnesota ştatı) güclü çovğun zamanı göydən yağan leysanla birgə «nəhəng yaşıl kütlə» tökülmüşdür. Sonradan bu kütlə hədsiz sayda kiçik qurbağalara çevrilmişdir. Yaşıl məxluqlar sahəsi üç şəhər

kvartalına bərabər ərazi boyunca küçələrdə qaynaşmışlar.

1954-cü il iyul ayının 12-də Satton-Kolfild (İngiltərə) şəhərində keçirilən yarmarka zamanı minlərlə şahidin gözü qabağında göydən «qurbağa yağışı» yağmışdır. Qurbağaların dərisi yaşıla çalır.

1987-ci ilin 24 oktyabrında Straud şəhərində çovğun zamanı göydən çəhrayı qurbağalar «yağmağa» başlamışdır. Naturalist İan Darlinq çəhrayı qurbağaları albinos adlandıraraq, rənglərinin qeyri-adiliyini rəngsiz dəridən görünən kapilyarlarla izah etmişdir. Məhz həmin dövrdə İngiltərənin ərazisi Saxaradan gələn qırmızı qumların hücumuna məruz qaldığı üçün, İon Darlinq «qurbağa yağışını» da bu hadisə ilə əlaqələndirmişdir. Onun ehtimalına görə səhradakı hava burulğanları qurbağaları göylərə qaldıraraq, atmosferin su damlalarında min kilometrə məsafədə endirmişdir.

Qurbağa və balıq yağışları haqqında məlumatlardan kitablar yazmaq olar. Bu əhvalatlar Pliniy vaxtından başlayaraq, qədim Vyetnam salnamələrində əks edilmişdir.

Afinəyin «Müdrəklərin ziyafəti» kitabında yu-

Qurbağa və balıq yağışları haqqında məlumatlardan kitablar yazmaq olar. Bu əhvalatlar Pliniy vaxtından başlayaraq, qədim Vyetnam səlnamələrində əks edilmişdir.

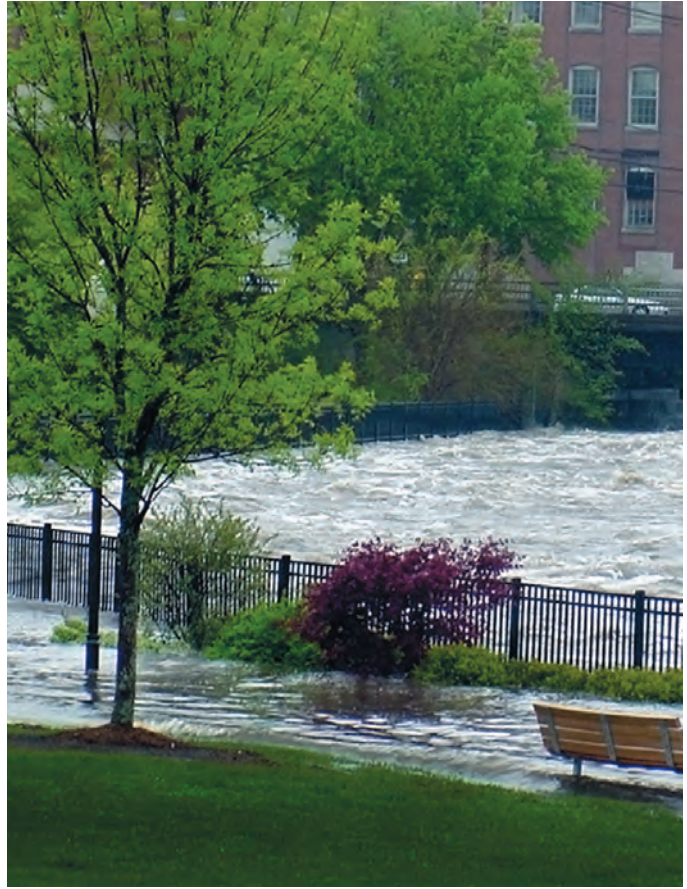
nan şəhəri Xersonesdə baş verən 3 günlük balıq yağışından, daha sonra qurbağa yağışından məlumat verilir. Orta əsrlərdə bu yağışları izah edən ortodoksal nəzəriyyə də mövcud idi. Nəzəriyyəyə görə qurbağalar öz toxumlarını torpağa qoyurlar, yağış zamanı isə toxum inkişaf edərək kiçik qurbağalara çevrilir.

XIX əsrdə baş verən yüzlərlə əhvalat isə Çarlz Fortun kitabında və qərribə yağışlar üzrə mütəxəssis E.U.Qacerin məqalələrində əks edilmişdir. «Info Journe»də çıxan məqalədə isə artıq bizim dövrdə Avstraliyada qeyd olunmuş 53 balıq yağışları haqqında məlumat verilir.

«Canlı yağışlar» qərribə sərgüzəşt həvəskarları üçün bir tapıntıdır. Belə hadisələrin səbəbini müxtəlif cür şərh edirlər. Bəziləri qeyri-adi yağışları burulğan ilə əlaqələndirirlər. Lakin burulğanın məqsədyönlü seçimini izah etməkdə çətinlik çəkirlər. Bəs nə üçün burulğan məhz qurbağaları və ya balıqları seçir, onları əhatə edən başqa komponentləri «saymırlar» (məsələn, yosunları, suyu, pəlçığı, daşları və başqa canlı məxluqları)? Bir qayda olaraq, qasırgılar «seçim etmirlər». Təbiət qüvvələri küləksiz və aydın havada qəflətən yağan «qərribə yağışlara» səbəb ola bilməzlər. Bir də... «qərribə yağışlar» məhdud ərazidə ya uzun zaman müddətində, ya da dəfələrlə yağır.

Göydən balıq «yağmasının» səbəbini isə bəziləri çox hündürdə uçan quşların balıqları gəyirib qaytarmaları ilə izah edirlər. Zəlzələni «qərribə» yağışlarla əlaqələndirənlər də var.

Bütün deyilənlərlə əlaqədar bir nəticəyə gəlmək olar: insan şüuru bu hadisələri açıqlamaq iqtidarında deyil. Bəlkə bu sirrin açarı başqa planetdən gələnlərdədir?

MEDUZAYA BƏNZƏYƏN ƏN BÖYÜK YAĞIS DAMLASI

Vaşinqton universitetinin alimləri lazer cihazı vasitəsilə diametrləri 1 sm-ə çatan Yerdə ən böyük yağış damllarını qeydə alıblar.

Ondan qabaqkı rekordçu isə 1986-cı ildə Havay adaları üzərində qeydə alınan 8 milimetrlük damla olub. Alimlər hesab edirlər ki, nəhəng damllar kiçik damlların meşə yağınlığının nəticəsi olan iri kül hissəcikləri üzərində sıxlaşması nəticəsində yaranır.

Yeri gəlmişkən, adi damlların diametri 1-2 mm-dir və damllar hamının düşündüyü kimi damlacıq formasında deyil, daha çox paraşüt və ya meduzaya bənzəyir.

FİLLƏRİN QIRILMA TƏHLÜKƏSİ

Ətraf mühit ekspertləri hesab edirlər ki, heyvanların qanunsuz ovlanması ilə müqayisədə iqlim dəyişmələri fauna üçün daha böyük təhlükə törədir. Bu, ilk növbədə fillərə, pələnglərə və kərgədanlara aiddir. Qlobal istiləşmə və heyvanların yaşayış sahəsinin azalması onların bir çoxunun kökünün kəsilməsinə gətirib çıxara bilər.

Qlobal istiləşmənin əmələ gətirdiyi effektlər xüsusi kompüter proqramı vasitəsilə araşdırılmışdır. Nəticələr göstərmişdir ki, iqlim dəyişmələrinin "böyük beşliyin": fil, kərgədan, şir, leopard və camışın vətəni olan qitəyə - Afrikaya daha ağır təsiri olacaqdır.

İndustrial epoxayadək bu heyvanlar digər bölgələrə miqrasiya sayəsində belə təhlükələrdən can qurtara bilirdi, lakin bəşəriyyət inkişaf etdikcə vəhşi heyvanlar bu imkandan məhrum olmuşlar.

MOHAVE SƏHRASINDA GÜL AÇIB

Kaliforniyanın quraqlıq qütübü adlanan Mohave səhrası bu il çiçəklə xalçaya çevrilib. Burada əvvəllər də yağışlı yaz fəsiləri müşahidə olunurdu. Bu ilki yaz yağışları isə miqdarına görə rekordə yaxınlaşır. Nəticədə səhra çöllərində 750 növ bitki gül açıb. Yayda burada yerləşən “Ölüm vadisi”nə turistlər gəlmir – temperatur $+50^{\circ}\text{C}$ -dən də yuxarı qalxır və demək olar ki, bütün canlılar məhv olur. İndi isə insanlar böyük həvəslə çiçəklənmiş səhra fonunda şəkil çəkdirməyə gedirlər.

DÜNƏN DƏ, BU GÜN DƏ...

Əziz dost Ramazan Qafarlıya

İstiqlal yolunda qələm çalanda
O ki var qınayıb döydülər bizi.
İstiqlal eşqimiz zəfər çalanda
İstiqlal adına söydülər bizi.

Ağı da qaraya yozdular o vaxt
Saray tulaları bizə hürdülər.
Azadlıq dərđini biz çəkdik, ancaq
Onun faydasını onlar gördülər.
Onda da yamandıq, indi də yaman
Aman, vətənsizlər əlindən, aman!

Qapılar dalında gözü kölgəli
Boynu bükük idi anamın dili.
«Ana dili» - deyib çıxıranda mən
«Millətçi» adıyla yaşadım dünən.

O özgə dillilər verib səs-səsə
Dedilər: «Deyilik sənə şərik biz.
Nədir ana dili? Lazım gələrsə,
Onu da bir gündə dəyişərik biz».

Deyənlər, bu dili, bilmirəm, bu gün
Nə tez öyrəndilər?.. Bir Allah bilər.
Sabah, lazım gələsə, xeyirləriyün
İtin də dilini öyrənərdilər.

«Başımız üstündə hamı kölgəsi
Olmasa, məhv edər bizi özgəsi»
-Deyən vətənsizlər dünən heç demə,
Bu xalqın dərđini yayıb aləmə
«Azadlıq odunun pərvanəsiymiş»,
«Düzlüyün, özlüyün, haqqın səsiymiş».

Heç demə, bizmişik itirib izi
Daim məqsədimiz olmuş qəsd-qərəz.
Onda da, indi də dandılar bizi
Onda millətçiydik, indi türkpərəst.
Yenə onlar haqlı, yenə biz haqsız,
Yenə biz günahkar, onlar günahsız.

İndi onumuz bir, birimiz ondur,
Aqıl göstərirlər bizə cahili.
Həyasız oğrunun dili uzundur,
Qısdır həyalı doğrunun dili.

Anlamaq çətindir, hansıdır, görəni,
Bu üzü qaralıq, o üzü aqlıq?
Bəs hardan cücərdi, anlamıram mən
Dəngə pozğunluğu, bu baş ayaqlıq?
Onda da, indi də nizam pozuldu,
Səadət onların, dərđ bizim oldu.

Dünən də, bu gün də haram yeyənlər
İndi kül üfürür gözlərimizə.
Ömründə vətəni düşünməyənlər
Vətən sevgisindən dərs verir bizə.
Görəsən, hardadır bizim bələmiz?
Bəlkə, bəc doğulub istiqlalımız?

R. Qafarlı

Qiyət Məhərrəmli

HARADASAN GÖY ADAMI?!...

DAĞ ADAMI

*Dağ adamı bir az sərt olur,
bir az comərd...
yamanca mərd olur dağ adamı,
qüruruna dəyən kəlmə – ürəyinin edamı.*

*Etibarı tükənmiş dağ adamının,
hər sözününün sanbalı qaya, daş ağırlığında.
Vədinə xilaf çıxmasız
yerinə girov qoyar baş ağırlığında...*

*Sözünü göyərdən olur
Dağ adamı,
İki ayağını bir başmağa dirəyib.
Bir üzünü yağış isladanda,
o biri üzünü qar döyüb.*

*Çapılmış sağ yanağında
ağac budaqlarının sərt izi,
Şiş qayalara baxanda
bir əzcana səyriyir sol gözü.
İti gözlərindən qaçmasız beş nə, –
Suldurmuş başındakı təkənin
sağ ayağını çəkəməsi də,
Qaldırılmış qaracağın
ayılmış budağında
boz dalənin bardaş qurub çökəməsi də
yayınmaz gözlərindən...*

*İti baxışları
qartal baxışlarını andırır
dağ adamının,
töhməti, qınağı
adamı yamanca yandırır
dağ adamının.*

*Eh!
Nə olacaq bu comərd insanın
töhməti axı:*

*Dağların qəlbi dağlıdır,
Bərəsi, bəndi bağlıdır,
Buludları qan ağlayır,
Göyləri qaş-qabaqlıdır.*

*Dağlara yük olar dağ,
Rast düşməsin nəmərd, yağzı.
Bir vaxt burda saz çalanın
Yığılıbdır əl-ayağı.*

*Canım dağlar, gözüm dağlar,
Sizdə qalıb izim, dağlar.
Ölsəm, qayan baş daşımıdım,
Yarpaqların bezim, dağlar...*

DƏNİZİ SEVİRƏM... SƏNİ SEVİRƏM...

*Mənim rubumdadı sənin varlığın,
Hər nəfəs bir anlıq görüşə cəddi.
Elə bil qəfəsdə cərpınan quşam,
Könlüm aram olmaz aşmasa səddi.*

*Elə sənəzlədim bircə anda mən,
Quş olub yanına uçmaq istədim.
Atılıb ləpələr qoynuna birdən,
Dənizi büsbütün qucmaq istədim.*

*Dəniz beyratlandı bu nəvəzişdən,
Oxşanan dalğalar quşuğa döndü.
Baş açma bilməyib bu sirli işdən,
Sular da nurlu bir arzuya döndü.*

*Dənizi sevirəm, dəniz ürəklim,
Sənə bənəzəyəni necə sevməyim?!
Sularda əks etsə pərişan şəklim,
Dənizi titrədir səni sevməyim.*

*Çıxar məcrasından, çıxar büsbütün,
Özünü sevgiyə bələyər dəniz.
Bir belə, beş belə, dil açıb bir gün
Səni sevdiyimi söyləyər dəniz.*

BİRCƏ KƏLMƏNİN EŞQİNƏ

*Yarpaqsız qalan ağacım,
Bil ki, eşqinə möhtacam.
Həsratini öpəm, qucam –
Bircə kəlmənin eşqinə!*

*Baş alıb gedəm dünyadan,
Bu dalı, sərəm dünyadan.
Çəkilsə dərindən, ya da
Bircə kəlmənin eşqinə!*

*Yaş ağzıdı – açıb çiçək,
Çiçək üstə ağ kəpənək.
Qanadını döysün çisək –
Bircə kəlmənin eşqinə!*

*Hər bir günəb mənim olsun,
Sevgim, eşqim qənim olsun.
Kəbə, qiblə yönüm olsun –
Bircə kəlmənin eşqinə!...*

SÖNƏN OCAQLAR

Gələni-gedəni azalıb yaman,
Tüstüsü içində boğulub, nədi.
Bir az çör-çöp qalıb,
bir qucaq saman,
Taxçası, boğçası it günündədi.

Ocaq daşlarının bağı çatlayır,
Üstünə köpüklü su daşmır deyə.
Qatığa, ayrana əlim çatmayır,
Gör neçə çat düşüb köbnə nebrəyə.

Yuxum ərsə çıxıb haçandan bəri,
Gözümə durubdu sönən ocaqlar.
Baxtsiz talelərə necə bənşəyir –
Susuz dəyirmanı dönən ocaqlar?!

Toyuğun, cücənin bəniri hanı,
Bu yuva bu falı neçə il saxlar?
Nubarı yeyilməz – narı, heyvanı
Hirsə çürüb yerə təkər budaqlar.

Göy coşar, buludlar hey çəkib acı,
Bir yumub min təkər səbəbə qədr.
Kökündən ayrılan şab tut ağacı
Ağlayıb, ağlayıb özündən gedər.

Yağış taxtapuşda göz yaş kimi,
Sellənər, göllənər yuva tapanda.
Doluğa çevrilsə, al daşı kimi
Uşaqlar dolunu qoyar sapanda.

Yiyəsiz bu yurda sahib çıxan yox,
Atanın, babanın qəbri göynəyər.
Çoluğun-çocuğun umudundan çox,
Dilsiz qarıların səbri göynəyər.

Çırpır qəzəbini qayaya, daşa,
Əlindən gələni beş qaba çəkər.
Analar qəzəbi döndərib aşa,
Yemək əvəzinə boşqaba çəkər.

Baxıb qürbətlərə teylənən yola,
Gəlirlər içində min ah göyərər.
Nakam arzularla verib qol-qola,
Nəfslilə baxışlar günah göyərər.

Bu yiyəsiz yurda yaz gələr haçan,
Bülbül sendasına uyar bağçalar?!
Qızların üzünə baxt güllər haçan,
Görən açıqları bağlı boğçalar?!
...

Yuxum ərsə çıxıb haçandan bəri,
Gözümə durubdu sönən ocaqlar.
Baxtsiz talelərin olub bənşəri –
Susuz dəyirmanı dönən ocaqlar?!

DAĞLARA SİRR AÇDIM

Bu dağlar gözəllik tacıdı bəlkə,
Yazda yaşıl geyir, qışda ağ geyir.
Ülfət tamarzısı, acıdı bəlkə,
Hərdən dərələnib içini yeyir.

Burda qoşalılıb yaramaz işə,
Hay salsan, kəkəliyin ürəyi düşər.
Haça qayalarda buyuzmuş şeşə
Təkələr «bu meydan,
bu da mən», - deyir.

Ürək təzalənir baxdıqca göyə,
Çoban yangısını boşaldır neyə.
Ocaqda közəran qara kösöyə
Qızlar sirr açmış, başına xeyir!

Bulud bönkürsə burda bir anda,
Bir yumub min təkər dağda,
aranda.
Çoban bozartması qara qazanda
Qovrulub qızdır, «cana qan!»
-deyir.

Şab palıd meşənin tacı sayılır,
Turac qırqonula bacı sayılır.
Yoluqdaş bu yerin sacı sayılır,
Fətirə, kömbəyə «aç yaxan» deyir.

Hey gəzib dolandım heyim qalınca,
Heyran-heyran düşdüm
ciyür dalınca.
Axırda baş qoyub yumşaq balınca
Yatanda səs gəldi:
«Axşamın xeyir!»

Mənim nisgəlimi azaltdı dağlar,
Həsərin yolunu qısaldı dağlar,
Dişimi göynətdi ayna bulaqlar, -
Elə bu vüsatdən yarandı şeir!

Könlümü bu yerdə girov saxladım,
Sevindim ürəkədən, həm də ağladım.
Dağlarla qırılmaz ülfət bağladım, -
Gördüm – ayrılmığa oğul istəyir!

MÜŞFİQİ ANDIQQCA...

Dağlar çiçəksiz də gözəl olarmuş,
Hər söz şeirə dönür, qəzəl olarmuş.
Bir əldən su içən yüz əl olarmuş...
Ayağım altında uçunurdu yer.

Dağların, daşların dinən çağyadı,
Güllərin, quşların toy otağyadı,
Bir yaşıl meşəydi, yaşıl bağyadı...
Ayağım altında uçunurdu yer.

Müşfiqi andıqca burda hər yetən,
Sirlə təbəssümlə güliürdü çəmən.
Hərdən eymanırdım elə bil ki mən,
Ayağım altında uçunurdu yer.

Xoş dad görməmişdim
beş bu dad kimi,
Ruhum bədənimdən çıxan od kimi.
Dağları dağlara çəkib yod kimi...
Ayağım altında uçunurdu yer.

Ruhumu buraxdım başına, yelli,
Hər çiçək kəpənək qanadlı, telli.
Damcının qayadan sızması bəlli...
Ayağım altında uçunurdu yer.

Burda ovcumuza götürdük göyü,
«O qumlu səhə» gətirdik göyü.
Bir bizdik... bir də ki...

«Müşfiq muzeyi»... –
Ayağım altında uçunurdu yer.

Ramazan Qafarlı

DÜNYADA ƏN QƏDİM MUSİQİ ALƏTİ LƏNKƏRANDA TAPILIB

Gil tütək şaftalı çərdəyindən bir az böyük olar və ilan başını xatırladır. Üst tərəfdə iki (yəqin ilanın gözləri kimi nəzərdə tutulub), altıda isə bir deşik var. Ağız hissədən üfürülən hava vasitəsilə məlahətli səs tempri yaranır, barmaqların dəliklərdə oynadılması iləsə dəyişir və bu yolla istənilən xalq havası ifa edilir. Maraqlıdır ki, gil tütəkdə daha çox quş səslərini dəqiqliklə çıxarmaq mümkündür. Ola bilsin ki, əski çağlarda toplumun bütün fəaliyyəti həmin alətin müşayiyyəti altında keçirilib.

Azərbaycanlıların ilkin dünyagörüşü sistemində ilanın totem tək götürülməsini əsaslandıran dəlillər folklorumuzda öz izlərini qoruyub saxlamaqdadır. Son illərdə yurdumuzun müxtəlif bölgələrində aparılan arxeoloji qazıntılar zamanı müxtəlif bəzək əşyaları, gil, saxsı qablar, tunc fuqurlar aşkarlanmaqla nağıl və dastanlarımızda söylənilənlər təstiqləndi.

Şərq ovsunçularının tütək çalmaqla ən zəhərli ilanı belə ram etdiyinin çoxlarımız şahidiyik. Lakin ilanın öz fuqurundan musiqi aləti kimi istifadəyə ilk dəfə təsadüf edirik.

Qədim inanclarda bir çox musiqi alətlərinin düzəldilməsi göy məxluqları ilə bağlanır və nəfəsli alətlərin simli musiqi alətlərindən daha qədim tarixə malik olması şübhəsizdir. Bir cəhətə diqqət yetirilməlidir ki, təbiətlə dünyada təkbətək qalan bəşər övladı lap qədimlərdə hər şeydən hazır şəkildə faydalanmış, özü yaratmağa, istehsal etməyə, əkib-becərməyə inkişafın sonrakı mərhələlərində başlamışdır. Dəniz, göl, çay sahillərində yaşayanlar balıqçulaqlarının üfürülməsi ilə qəribə səslər çıxdığını müəyyənləşdirmiş, meşələrdə məskunlaşanlar isə ağac budağından, qamışdan tütək düzəldənədək meyvə çərdəklərinin içərisinin boşaldılması,

sümüklərin iliyinin çıxarılması ilə siqnal və işarələrin ifasında istifadə etmişlər. Nəhayət, əcdadlarımız ovçuluq, maldarlıq peşələrinə yiyələnməklə tütəyi meydana gətirmişlər. Sayalar nəğmələrini əvvəl tütəklə ifa etmiş və simli saz alətinin, ozan, aşiq sənətlərinin doğulmasınadək çox uzun bir yol keçilmişdir. Ulu babalarımızın çox əski çağlardan musiqiyə, bədii yaradıcılığa meyilliliyini göstərən dəlillərdən biri də odur ki, indiyədək dünyanın heç yerində aşkarlanmayan, xüsusilə fit və müxtəlif müraciətlərdə, çağırışlarda istifadə edilən ilkin gil tütəklər yurdumuzun ərazisindən tapılmışdır. Lənkəran torpağında 3-4 min il torpağın altında yatıb qalan gil tütəkdə təkcə fit səslərini deyil, həm də asanlıqla xalq havalarını da ifa etmək mümkündür.

Orta Asiyada, Yaxın Şərqdə, Qafqazda müxtəlif cür adlanan tütək əsasən qamışdan, sümükdən hazırlanır və ahəng, tempər əmələ gətirmək üçün üstündə 6-7 dəlik açılır. Bildiyimiz kimi, üç telli saz istisna edilməklə simli alətlərin də dəri, yaxud taxta üzərində tarıma çəkilən simlərinin sayı 6-7 olur. Sazda üç tellə (simlə) aşiq-ifaçılarımız möcüzə göstəririlər. Məhz sazlarımıza uyğun şəkildə gil tütəyin də səs dəliyinin sayı üçdür.

Surxay Əliyev gil tütəklə insanları ovsunlayır. O, Polşada "Qızıl balta" mükafatına, Almaniyaada fəxri ada layiq görülüb. Türkiyədən, Çindən də qızıl medal və pul mükafatlarıyla qayıdıb. Arxangelsk, Moskva və Daşkənddə çıxışları olub. Rusiya mətbuatında haqqında maraqlı yazılar işiq üzü görüb.

«BACILAR» TALİŞ FOLKLOR XALQ MAHNI VƏ RƏQS KOLLEKTIVI

Lənkəran rayonunun Separadi kənd mədəniyyət evinin «Bacılar» talış folklor xalq mahnı və rəqs kollektivi 1989-cu ildə yaradılıb. Əvvəllər kollektivdə 6 bacı iştirak edirdi. İllər keçdikcə onların bəzisi dünyasını dəyişdiyi üçün özfəaliyyətə ailənin digər üzvləri (gəlinlər və qızlar) cəlb olunub. Kollektiv Lənkəranda və respublikada keçirilən tədbirlərdə mütəmadi iştirak edir, dəfələrlə ölkə telekanallarının müxtəlif proqramlarının qonağı olub, diplomlarla təltif ediləblər.

Hazırda kollektivə Separadi kənd mədəniyyət evinin direktoru, zərb alətlərinin mahir ustası **Məmmədov Fərhad Qulam oğlu** rəhbərlik edir. Kollektivin üzvləri **Məmmədova Gülbacı Allahverən qızı** (təvəllüdü 1963-cü il, kollektivdə 1993-cü ildən fəaliyyət göstərir), **Quliyeva Xanımbacı Allahverən qızı** (1936, 1983), **Əhədova Qızbəs Allahverən qızı** (1937, 1989), **Məmmədova Gülcöhrə Salman qızı** (1954, 2000) və **Kərimova Gülbəzək Qulam qızı** (1957, 2003) qaval çalır, mahnı oxuyur və rəqs edirlər.

LƏZİZ

Ocaq

QIZARDILMIŞ ÇOL ÖRDƏYİ

Aysel

BAYRAM SÜFRƏSİ

TOYUQ LƏVƏNGİSİ

AZƏRBAYCAN DİLİNDƏ XÖRƏK ADLARININ YARANMASININ QANUNAUĞUN- LUQLARI

Ümumtürk mətbəxinin bolqar, yuqoslav, rus və digər mətbəxlərə güclü təsiri haqqında çox yazılıb. Maraqlıdır ki, Azərbaycan mətbəxindən ərəb və fars mətbəxləri də çox şey götürüb. Məsələn, görkəmli alim Cavad Heyət «İki dilin müqayisəsi» kitabında Azərbaycan dilindən fars dilinə keçmiş digər sözlər arasında 60-a yaxın kulinar terminini misal göstərir. Dilçilik nöqteyi-nəzərindən Azərbaycan dilində xörək adlarının əmələ gəlməsinin müəyyən qanunauyğunluqları var. Birinci qanunauyğunluq ondan

ibarətdir ki, xörəyin adı onun hazırlanmasının mərhələlərinə, təsirin forma və metodlarına uyğun gəlir.

Misal üçün, «qatlama», «dolma», «doğramac», «əzmə» başlanğıc texniki təsir metodlarını göstərirlər; «qızartma», «pörtləmə», «qovurma», «bozartma», «dondurma» və s. - istilik təsirinə üsullarıdır; «dindili küftə», «nazik yarpaq xəngəl», «yuxa», «lülə kabab» və s. - xörəyin həndəsi formalarını; «yarpaq dolması», «yarma xaşıl», «düyü çinkuru», «səbz kükü», «bal qaymaq» - xörəyin hazırlanması üçün əsas xammalı; «qatıq», «sulu xəngəl», «horra» - konsistensiyasını; «turşu», «şoraba», «şirin nazik» - xörəyin orqanoleptik xassələrini; «sac içi», «tava kabab», «kölfə çörək» və s. - ocağın adını; «Gəncə paxlavası», «Tovuz xəngəli», «Qarabağ basdırması», «Şəki halvası» - bu xörəyin hazırlanma məkanını göstərir.

Qeyd edək ki, çox zaman xörəyin adı onun bir deyil, bir neçə növünü bildirir. Misal üçün, dolmanın 30-a yaxın, plovun 200-ə yaxın növü və s.

QUZU ƏTİNDƏN QABIRĞA KABABI

POMİDOR DOLMASI

QIYMA KABABI

QIZARDILMIŞ BALIQ

bellidir. İkinci qanunauyğunluq «aş» sözü ilə bağlıdır. Bir sıra terminlər bu sözdən gəlir: aşpaz, aşçı, aşxana, xaş (heyvan ayaqlarından xörək - qaynar həlməşik), xaşıl (qatı un yarması), qaşiq və bir çox digərləri. «Aş», «as» terminlərinə biz bir çox qədim türk yazılı qaynaqlarında, o cümlədən Orxon-Yenisey və digər yazılı daş abidələrdə rast gəlinir.

Kulinar terminlərinin əmələ gəlməsinin üçüncü qanunauyğunluğu bütün türk dillərinə aiddir. Məsələn, Türkiyədə «imambayıldı» (molla xörəyin ləzzətindən huşunu itirdi), Qazaxıstanda «beşbarmaq», Azərbaycanda «xəngəl» (xan gəl), «tərxan» (gənc xan), «ağsaq oğlaq», «tutmac» (ac tutma, ac qoyma), «qalac» (ac qal) kimi xörəklərin adlarının əmələ gəlməsindəki oxşarlıq buna misal göstərilə bilər.

YURDUMUZUN DADI

MƏCLİSLƏRİMİZİN LƏZZƏTİ

PORTAĞALLI
«QAFOAZ»
SALATI

MANDALINLI
SEVGİLİLƏR
PEÇENYESİ

«ABŞERON» TORTU

MEYVƏLİ «BAKI» PİROJNASI

Ramazan Qafarlı

ƏRGƏNƏKON

TÜRKÜN ƏZƏLİ YURDA DÖNÜŞÜ

(Bir törənin tarixçəsi)

-Ey türk milləti, uyuma! Torpağına sahib çıx!..

Bu, çağırışı və göytürklərin törəyşini anladan "Ərgənəkön" qədim bir türk dastanının adıdır. Onun izlərinə Çin mənbələrində rastlaşırıq. Ulu əcdadlarımız söyləyirlərmiş ki, türklər bir zamanlar düşmən tərəfindən hiylə ilə yenildiklərindən böyük itki verərək doğma yurdlarını tərk etmək məcburiyyətində qalmış və Ərgənəkön ovalığına sığınmışlar. Uzun zaman keçəndən sonra yenidən yüksəlmiş, artıb çoxalmış, orduları dəniz kimi coşub dalğalanmış, onlar təkrar əski yurdlarına dönərək düşmənlə çarpışmış, ata-baba torpaqlarını geri almışlar.

"Türk uşaqları əcdadını tanıdıqca, ona sahib çıxdıqca yenə çox böyük işlər görəcəklər. Mədəniyyət üfünə yeni günəş kimi parlayacaq və tarix səhifələrini yenə türk adı ilə yazacaqlar".

Mustafa
Kamal Atatürk

Ətrafda türk oxu ötməyən, türk nizəsi batmayan, türk qılıncı kəsməyən, türk atının tapdağına çevrilməyən, türkə boyun əyməyən el yox idi. Bu durum yad tayfaları hiddətləndirib qısqanclıq xəstəliyinə salırdı.

Bir gün özgədililər birləşib türklərin üzərinə yeridilər. Bunu gören türklər çadırlarını, sürülərini bir araya topladılar, çevrələri boyu xəndək qazıb gözlədilər. Düşmən çatar-çatmaz qılınclar qınından çıxdı. On gün gecə-gündüz savaşıdılar. Axır türklər üstün gəldilər.

Məğlubiyyətə uğrayan düşmən qövmlərin xanları, bəyləri ov yerində toplanıb öz aralarında sözləşdilər. Dedilər ki: «*Türklərə qarşı hiyləyə əl atmasaq, balmıx bir az da yamanlaşacaq*».

Dan ağaranda düşmənlər basqına başlayırmış kimi hərəkətə gəldilər, lakin hələ türklərin həmləsi ilə üzlənməmiş ağır yüklərini buraxıb qaçdılar. Türklər: «*Bunların gücü tükəndi, nə tez aradan çıxdılar*» - deyib atdan

yerə endilər, silahlarını torpağa sancıb ələ keçirdikləri qənimətləri bölüşdürdülər.

Məkrli düşmən türklərin başının qatıldığını görüb qəflətən geri döndü. Əsl ölüm-dirim savaşı başladı. Düşmən silaha sarılmağa macal tapmayan türkləri öldürə-öldürə onların çadırlarına gəldi. Onlar evləri yıxıb taladılar, malları ələ yağmaladılar ki, bir qara çadır belə salamat qalmadı. Böyüklərin hamısını qılıncdan keçirdilər, kiçikləri isə dustaq etdilər.

O çağda türklərin başında İl xaqan dururdu. Onun çoxlu oğlu vardı. Ancaq bu savaşa xaqanın bütün uşaqları öldü. Xaqan Kayı (Kayan) adlı oğlunu yenicə evləndirmişdi.

İl xaqanın Doqquz Oguz adlı bir kürəkəni vardı; o da savaştan salamat qurtardı.

Kayı ilə Doqquz Oguz əsir düşdülər. On gün sonra ikisi də qarılarını yanlarına alıb atlanaraq qaçdılar. Türk

Hər il böyük törən düzəldirlər. Atəşdə qızdırılmış dəmiri əvvəl türk xaqanı qısqacla tutub zindana qoyur, çəkiclə döyür. Sonra şöhrətli bəylər bir-bir gəlib eyni işi yerinə yetirirlər. Bu törən sonuncu dəfə noyabrın 17-də Bakıda, "Gülüstan" sarayında keçirildi. İlk olaraq Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev çəkiclə dəmiri döyəclədi.

yurduna döndülər. Düşmən əlindən qurtaran dəvələr, atlar, öküzlər, qoyunlar tapdılar. Oturub düşündülər: «Dörd bir yan yağış ilə doludu. Dağların içində insan ayağı dəyməyən bir yer arayıb yurd salaq, orada oturaq». - dedilər. Sürülərini alıb dağa doğru köç etdilər.

Gəldikləri yoldan başqa girişi olmayan bir məkana çatdılar. Bu tək yol da elə sıldırım qayalıqda yerləşirdi ki, istər dəvə, istər at güclə yeriyirdi, ayağını yanlış yerə basan yuvarlanıb pamparça olurdu.

Türklərin yerləşdikləri ölkədə axar sular, qaynaqlar, ovlaqlar, bulaqlar, cürbəcür bitkilər, dadlı meyvələr vardı. Belə yeri görəncə, onlar Allaha şükür etdilər. Qışda heyvanların ətinə yedilər, dərisini geydilər, yazda südünü içdilər. Bu ölkəyə Ərgənəkön dedilər.

Zaman keçdi, çağlar axdı; Kayı ilə Doqquz Oguzun uşaqları oldu. Kayının lap çox övladı dünyaya gəldi. Doqquz Oguzun uşaqları nisbətən az idi. Kayıdan törəyənlərə Kayat, Doqquz Oguzdan doğulanların bir bölümünə Doqquzlar, bir bölümünə də Türüklənlər dedilər. İllər illəri əvəzlədi, bu iki igrinin törəmələri Ərgənəkonda qaldılar, çoxaldılar, çoxaldılar, hey çoxaldılar. Aradan dörd yüz il ötüşdü.

Dörd yüz il sonra nəsililər o qədər artdı ki, Ərgənəkona sığmadılar. Çarə tapmaq üçün qurultay topladılar. Dedilər: «Atalarımızdan eşitdik, Ərgənəkönün xaricində geniş ölkələr, gözəl yurdlar varmış. Bizim yurdumuz da əskidən o yerlərdə imiş. Dağların arasını aradaşdırıb yol tapmaq, köçüb Ərgənəkona gedək. Ərgənəkondan kənarında kim bizə dost olsa, biz də onunla dost olaq, kim bizə düşmən olsa, biz də ona düşmən olaq».

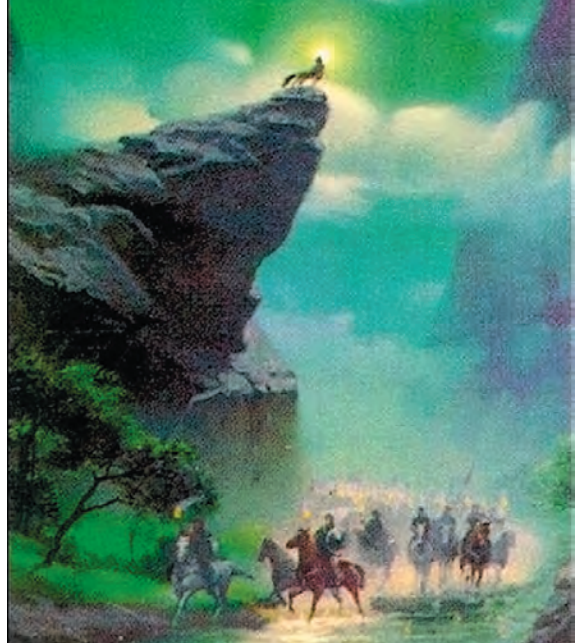
Türklər qurultayın qərarına əsasən Ərgənəkondan çıxmaq üçün yol aradılar, tapmadılar. O zaman bir dəmirçi dedi ki: «Dağda bir dəmir mədəni var. Dəmiri əritsək, bəlkə dağ bizə keçid verər».

Gedib dəmir mədəniyə gördülər. Dağın geniş yerinə bir qat odun, bir qat kömür dizdilər. Dağın altını, üstünü, yanını, yönünü odun-kömürlə doldurdular. Yetmiş dəridən yetmiş böyük körük düzəldib yetmiş yerə qoydular. Odun-kömürü odlayıb körüklədilər. Allahın yardımıyla dəmir dağ qızdı, əridi, yer açıldı. Bir yüklü dəvə çıxacaq qədər yol əmələ gəldi.

Sonra göy yellikli bir Bozqurd çıxdı ortaya; haradan gəldiyi bilinmədi. Bozqurd gəldi, Türkün önündə dikilib durdu. Hər kəs anladı ki, yolu o göstərəcək. Bozqurd yürüdü; ardından da Türk milləti irəlilədi. Və Türklər Bozqurdun öndərliyi ilə o müqəddəs ilin müqəddəs ayının müqəddəs günündə Ərgənəkondan çıxdılar.

Türklər o günü, o saati əbədi yadda saxladılar. Bu müqəddəs gün Türklərin bayramına çevrildi. Hər il o gün böyük törən düzəldirlər. Bir parça dəmiri atəşdə qızdırırlar. Bu dəmiri öncə Türk xaqanı qısqacla tutub zindana qoyur, çəkiclə döyür. Sonra şöhrətli Türk bəyləri bir-bir gəlib eyni işi yerinə yetirərək təntənəni davam etdirirlər. (Bu törən zamanımızadək yaşadılıb. Sonuncu dəfə noyabrın 17-də Bakıda, "Gülüstan" sarayında Türk dövlət və cəmiyyətlərinin XI dostluq, qardaşlıq və əməkdaşlıq qurultayında baş tutub. İlk olaraq Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev çəkiclə dəmiri döyəcləyib).

Ərgənəkondan çıxdıqları zaman Türklərin xaqanı - Kayı Xan soyundan gələn Börtəçin (Bozqurd) idi. Börtəçin bütün ellərə elçilər (xəbərçilər) göndərirdi. Onlar Türklərin Ərgənəkondan çıxmağa hazırlaşdıqlarını bildirdilər. Qədimlərdə olduğu kimi, yenə bütün ellər Türklərin buyuruğu altına girdi. Kimi xaqan bilib Börtəçini xoşluqla qarşıladı, kimi də pis üz göstərib arxa çevirdi. Türkə qarşı çıxanlarla savaşıldı və hamı enildi. Türk dövləti dörd bir yana hakim kəsildi. Türklərin savaşda son zəfəri 21 marta təsadüf etdiyindən həmin gün hər il türk ellərində bayram kimi qeyd olundu.

BEYNƏLXALQ MƏDƏNİYYƏT VƏ TURİZM JURNALI
007 • OKTYABR 2007 • QIYMƏTİ 5 AZN

QAFQAZ
CAUCASUS TOUR

BEYNƏLXALQ MƏDƏNİYYƏT VƏ TURİZM JURNALI
008 • NOYABR 2007 • QIYMƏTİ 5 AZN

QAFQAZ

Qədim və müasir E
Tanış yerlər –
qəribə deyimləg,
yaxud yaddaşdan
gələn səslər.
Hirkanda payız lövhək
Günəyin gözü Ərdəbil

AZƏRBAYCAN XALQINI QURBAN BAYRAMI, 31 DEKABR – DÜNYA
AZƏRBAYCANLILARININ HƏMRƏYLƏK GÜNGÜVƏ YENİ İL MÜNASI
BƏTİ İLƏ TƏBRİK EDİRİK.

REDAKSIYA HEYƏTİ

"QAFQAZ" jurnalı

Hörmətli xanımlar və cənablar!!!

"Qafqaz" jurnalı 2006-cı ildə təsis olunub və iyul ayından etibarən müntəzəm şəkildə hər ay oxuculara çatdırılır. Məqsədimiz Azərbaycanın mədəniyyətini, tarixini, turizmini və digər sahələri işıqlandırmaq, dünyada baş verən maraqlı təbiət hadisələri ilə oxucuları tanış etmək və onların daha da maariflənməsinə nail olmaqdır. Bunu nəzərə alaraq "Qafqaz" jurnalı ayda bir dəfə 3500 tirajla çap olunur və Azərbaycanda fəaliyyət göstərən şirkətlərə, səfirliklərə, nüfuzlu işə obyektlərinə Express vasitəsi ilə çatdırılır. Sentyabr ayından başlayaraq AZAL HAVA YOLLARI DÖVLƏT KONSERNİNƏ məxsus təyyarələrin salonlarında da yayımlanır və AZƏRPOÇT LƏRİN rəhbərliyinə göndərilir.

İş adamlarının nəzərinə!

Şirkətinizin istehsal etdiyi məhsulların, təklif etdiyiniz digər xidmətlərin reklamlarını, elan, buklet və braşuralarınızı, reklam xarakterli məqalələrinizi jurnalımızın növbəti saylarında yerləşdirməyə hazırıq.

Hörmətlə

"Qafqaz Turizm" Redaksiyası MMC-nin
Reklam və yayım şöbəsi

AZ 1033, Heydər Əliyev pr. 73/1, m. 31
Tel/faks: (+994 12) 567 24 88

Mob: (+994 55) 761 91 10

E-poçt: vusal@caucasustour.az

REKLAM BİZNESİN MÜHƏRRİKİDİR!!!

Sağlam gələcək - bizimlə gələcək!

Sizin
sağlamlığınız üçün
yüksək keyfiyyətli
dərman preparatları!

Azərbaycan, Bakı - AZ 1108
Atatürk pr-ti 3078
Tel.: (99412) 563 37 17, 563 41 01
Faks: (99412) 436 05 28
E-mail: hbcold@ultel.net
www.hb-med.com

10 il
sağlamlığınızın keşiyində

418 06 61

ALTIS PLAZA
DE-LUXE CLASS

5 ulduzlu həyat.
5 ulduzlu mənzildə.